

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Aistė Buivydaitė

Švietimo kokybės vadybos magistrantūros studijų programos studentė

**PEDAGOGŲ IR TĖVŲ BENDRADARBIAVIMO KOKYBĖS VALDYMAS
PRADINĖJE MOKYKLOJE**

Magistro darbas

Mokslinė vadovė –
doc. dr. Daiva Malinauskienė

Šiauliai, 2009

Darbas originalus ..... Aistė Buivydaitė
(parašas)

TURINYS

SANTRAUKA	3
ĮVADAS	6
1. TEORINIAI PRADINĖSE KLASĖSE DIRBANČIŲ PEDAGOGŲ IR TĖVŲ BENDRADARBIAVIMO KOKYBĖS VALDYMO PAGRINDAI	10
1.1. Pedagogo ir šeimos bendradarbiavimo samprata ir svarba.....	10
1.2. Ugdymo įstaigos ir šeimos sąveika kaip kokybiško bendradarbiavimo pagrindas.....	14
1.3. Pedagogų kompetencijų svarba bendradarbiaujant su tėvais.....	16
1.4. Pedagogo veiklos su ugdytinio tėvais sistemos analizė	19
1.4.1. Ugdytinio šeimos pažinimo metodai	20
1.4.2. Pedagogo ir šeimos bendradarbiavimo formos	21
1.5. Specialistų, dirbančių pradinėse klasėse, ir tėvų bendradarbiavimo svarba ir sistema ...	26
1.6. Ugdymo įstaigos ir šeimos bendradarbiavimą reglamentuojančių dokumentų analizė...29	
2. PEDAGOGŲ IR TĖVŲ BENDRADARBIAVIMO KOKYBĖS VALDYMO EMPIRINIS TYRIMAS.....	32
2.1. Tyrimo metodika, metodologija ir imties charakteristika	32
2.2. Pradinių klasių pedagogų nuomonių apie bendradarbiavimo kokybės valdymą su tėvais rezultatų analizė	33
2.3. Tėvų požiūrių į jų ir pedagogų bendradarbiavimo kokybės valdymą rezultatų analizė.....	48
IŠVADOS	67
REKOMENDACIJOS	68
LITERATŪRA	69
PRIEDAI	75

SANTRAUKA

PRADINĖSE KLASĖSE DIRBANČIŲ PEDAGOGŲ IR TĖVŲ BENDRADARBIAVIMO KOKYBĖS VALDYMAS

Magistro darbas

Tyrimo aktualumas. Šeima ir mokykla yra dvi pagrindinės ir svarbiausios vaikų auklėjimo institucijos, kurias jungia vieningas ugdomasis objektas – vaikas. Visada kalbama, kad mokyklos ir šeimos bendri tikslai, siekiai, viltys, džiaugsmas ir nesėkmės, tačiau pagrindinių auklėjime dalyvaujančių šalių bendradarbiavimas yra svarbi pedagoginė problema. Apie ją reikia nuolat galvoti ir spręsti, kad būtų galima priimti sprendimus, kaip formuoti, tobulinti ir stiprinti mokytojų ir tėvų santykius.

Tyrimo objektas – tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo kokybės valdymas. **Hipotezė** - tinkamų bendradarbiavimo formų parinkimas gali užtikrinti kokybiškesnį bendradarbiavimą tarp tėvų ir pedagogų. **Tyrimo tikslas** – išsiaiškinti pradinėse klasėse dirbančių pedagogų (logopedų, spec. pedagogų ir kt.) ir tėvų bendradarbiavimo kokybės valdymo ypatumus. **Tyrimo metodologija.** Tyrimas grindžiamas humanistine koncepcija, kuri žmogų laiko pagrindine vertybe, jo gerovę - socialinių institutų vertinimo kriterijumi, o lygybę, teisingumą, žmogiškumą - trokštamais žmonių santykių principais. Individas yra vertybė, kuris yra visa ko dėmesio centre. Asmenybė pažįstama individualiai.

Tyrimo metodai: teoriniai: pedagoginės, psichologinės ir kt. literatūros, įvairių švietimo dokumentų analizė; empiriniai: anketinė apklausa (pedagogams, tėvams); statistiniai: statistinė duomenų analizė, naudojant SPSS (Statistical Package for Social Science) ir Exel kompiuterių programas. Kiekybinė ir kokybinė tyrimo duomenų analizė.

Tyrimo bazė ir imtis. Tiriamųjų imtį sudarė 260 respondentų, iš jų - 200 bendrojo lavinimo mokyklų mokinių tėvų ir 60 pradinėse klasėse dirbančių pedagogų. Tyrimas atliktas dvejose Šiaulių miesto mokyklose (Juventos pagrindinėje ir Dainų pradinėje), dvejose Joniškio miesto mokyklose (Saulės vidurinėje, Mato Slančiausko gimnazijoje) ir dvejose Joniškio rajono mokyklose (Kriukų pagrindinėje, Skaistgirio vidurinėje).

Magistrinį darbą sudaro du skyriai. Pirmajame analizuojami teoriniai pradinėse klasėse dirbančių pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo kokybės valdymo ypatumai, samprata, svarba, sąveika, veiklos sistemos. Antrajame skyriuje pateikiamas pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo kokybės valdymo empirinis tyrimas.

Tiek iš pedagogų, tiek iš tėvų anketų atsakymų išryškėjo, kad bendradarbiavimo kokybės valdymas tarp pedagogų ir ugdytinių tėvų, priklauso nuo pasirinktų bendradarbiavimo formų. Kuo įvairesnės bendradarbiavimo formos, tuo kokybiškesnis bendradarbiavimo valdymas, todėl galime teigti, kad pasitvirtino darbo pradžioje iškelta hipotezė.

SUMMARY

QUALITY COLLABORATION MANAGEMENT FOR PEDAGOGUES AND PARENTS AT PRIMARY SCHOOL

Master's work

Relevance of the research. Family and school are the main and the most important institutions of children's education, which are joined by the united subject – child. It is always mentioned that there are common school and family aims, objectives, hopes, joy and failure, however, the main institutions for collaboration is a very important pedagogical problem. We have to think about it and solve it, in order to make decisions how to train, improve, reinforce relationships between teachers and parents.

Subject of the research – parents and pedagogues collaboration quality management. **Hypothesis** – selection of appropriate forms for collaboration can make certain more qualitative collaboration between parents and pedagogues. **Aim of the research** –ascertain pedagogues at primary school (speech therapy teachers, special training teachers and other) and parents peculiarities of collaboration quality management. **Methodology of the research.** The research is based on the humanistic conception, which concerns a human as the main worth, his wealth – as a criterion of evaluation for social institutions, whereas, equality, fairness, humanity – coveted fundamentals of people relationships. An individual is the worth, who is in the centre of attention. Each personality is known individually.

Methods of the research: theoretical: pedagogical, psychological and other sources, analysis of different education documents; experiential: questionnaire (for pedagogues and parents); statistical: actuarial analysis of records using SPSS (Statistical Package for Social Science) and Excel computer-based programmes. Quantitative and qualitative analysis of the research records.

Base of the research and set up. The set up of the research was made from 260 respondents, 200 comprehensive school parents and 60 primary school teachers. The research was made at two Šiauliai town schools (Juventos basic school and Dainų primary school), at two Joniškis town schools (Saulės secondary and M.Slančiauskas gymnasia) and at two Joniškis region schools (Kriukų basic school, Skaistigiris secondary school).

The master's work is made of two sections. Theoretical peculiarities of pedagogues at primary school and parents collaboration quality management, conception, importance, interaction, proceeding systems are analysed in the first section. The experiential research of pedagogues and parents collaboration quality management is given in the second section.

The pedagogues and parents answers of questionnare show, that collaboration quality management between pedagogues and schoolchildren parents depends on the chosen forms of

collaboration. When the collaboration forms are more different, thus the collaboration management is more qualified, so it is true to maintain that the hypothesis, which was raised at the beginning of the work, has confirmed.

Ivadas

Tyrimo aktualumas ir problematika. Pastaruoju metu pedagogikos mokslai vis daugiau dėmesio skiria grupinės veiklos ir bendradarbiavimo problemoms. Pasak O. Jacikevičienės ir L. Rupšienės (1999), mūsų šalyje vadinamosios „bendradarbiavimo pedagogikos“ mokslinės teorijos ir metodų tyrimo būtinybė ypač sustiprėjo atsisakius komandinių – administracinių metodų ir pradėjus demokratizuoti ir humanizuoti švietimą.

Bendravimas yra bendradarbiavimo pagrindas. Bendradarbiauti – tai dirbti su kitais, sujungti intelektines jėgas, pagalbą vienas kitam, bendras problemos sprendimas, bendras sprendimo priėmimas, t.y. dirbti siekiant bendro tikslo.

Šeima ir mokykla yra dvi pagrindinės ir svarbiausios vaikų auklėjimo institucijos. Šeimą ir mokyklą jungia vieningas ugdomasis objektas – vaikas. Mokyklos ir šeimos yra bendri tikslai, siekiai, viltys, džiaugsmas ir nesėkmės, tačiau pagrindinių auklėjime dalyvaujančių šalių bendradarbiavimas taip pat yra svarbi pedagoginė problema. Apie ją reikia galvoti ir spręsti, kad būtų galima priimti sprendimus, formuoti, tobulinti ir stiprinti mokytojų ir tėvų santykius.

Mokytojų ir tėvų rūpestis – sutelktomis jėgomis puoselėti kiekvieno vaiko dvasinį komfortą. Mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo sėkmė priklauso nuo tėvų noro, atsakomybės už vaiko ateitį ir nuo mokytojo asmenybės, pasirengimo, gebėjimų.

Šeima yra pirmoji vaiko mokykla. Tėvai - pirmieji vaiko mokytojai, todėl jie užima svarbų vaidmenį auklėjant ir ugdant savo atžalą. Tėvai ir namų aplinka vaiką veikia labiau negu kitos institucijos. Šeima formuoja vaiko įpročius, vertybes, nuostatas, požiūrį į žmones ir pasaulį. Šeima trokšta geriausio savo vaikui ir nori, kad jis būtų laimingas. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas – viena pagrindinių sąlygų, lemiančių vaikų ugdymo(si) sėkmę. Juo labiau tėvai yra susiję su vaiko ugdymu, tuo labiau jie gali paveikti jo raidą ir mokslo laimėjimus.

Viena iš ugdymo aplinkos komponentų yra šeimos aplinka. Ji kartu su mokykla įtakoja vaiko mokyklinius pasiekimus, mokymosi motyvaciją, savęs vertinimą, savijautą. Todėl labai svarbi yra pedagogų ir tėvų bendravimo ir bendradarbiavimo kokybė. Tik nuolat bendraujant tėvams ir mokytojams, kuriama saugi ir palanki mokiniui aplinka, užtikrinamos sąlygos natūraliai vaiko psichinei ir fizinei raidai (Udrėnaitė, 2002).

Mokykla po šeimos yra reikšmingiausia vaiko asmenybės tarpsnio aplinka, kurioje vyksta sparti asmens socializacija. Mokyklos darbas bus efektyvus tik darniai veikiant ir bendradarbiaujant visiems ugdymo proceso dalyviams: pedagogui – mokiniui – tėvams. Mokyklos socialinė ir fizinė aplinka, šeimos aplinka, analizuojant ugdymo procesą yra glaudžiai susijusios (Dranginytė, Ivanauskienė, 2002).

Anot F. Ivanauskienės (2002), bendradarbiaujant su tėvais, mokytojas geriau pažįsta savo mokinius, suvokia jų sėkmių ir nesėkmių priežastis, veiklos ir bendravimo partnerių pasirinkimą. Plėtoja tėvų pedagoginę kompetenciją, gerina tėvų ir vaikų bendravimą. Įtraukia tėvus į mokyklos veiklą, įvairiomis formomis užtikrina tėvų dalyvavimą ugdymo procese.

Bendram komandiniam darbui su tėvais nereikia ypatingų strategijų. Tačiau bendradarbiavimas yra komplikotas ir kartais sukelia neigiamų emocijų tėvams ir pedagogams. Gyvenimas pateikia vis daugiau situacijų, kurias sudėtinga ir neįmanoma išspręsti vienam pedagogui. Jos sprendžiamos konsultuojantis, bendraujant ir bendradarbiaujant, dirbant komandoje. O tą komandą sudaro mokytojai, specialistai, tėvai. Specialistai dirba su vaikais, turinčiais specialiųjų ugdymo(si) poreikių, tokių kaip: kalbos ir komunikacijos, emocijų ir elgesio, specifinių pažinimo ir kt. sutrikimų. Vadinasi, bendradarbiavimas tarp mokinio tėvų ir mokytojų turėtų būti dar artimesnis, glaudesnis. Bendradarbiavimas, kaip nuolatinis tėvų ir specialistų sąveikos procesas, labai svarbus siekiant optimalaus specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių socialinio funkcionavimo. Pasak S. Ališauskienės, L. Miltenienės (2004), šeimų įtraukimas į vaiko ugdymo procesą yra būtinas. Šeimų ir specialistų partnerystė, bendradarbiavimas sudaro geresnes sąlygas tenkinti vaiko specialiuosius ugdymo(si) poreikius.

Šeimos ir mokyklos bendravimas tampa vienu didžiausiu visuomenės rūpesčiu. Mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo svarba akcentuojama įvairiuose švietimo sistemą reglamentuojančiuose dokumentuose: Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2003), Lietuvos Respublikos švietimo koncepcijoje (2002), Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų išsilavinimo standartuose (2003) ir kituose dokumentuose.

Tėvų ir pedagogų bendravimo ir bendradarbiavimo klausimus tyrinėjo Lietuvos ir užsienio mokslininkai: J. Vabalas – Gudaitis (1983), S. Dapkienė (2002), F. Ivanauskienė (2002), P. Senge (2000), J. A. Lindberg (2006) ir A. M. Swick (2006).

Tyrimo objektas – tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo kokybės valdymas.

Hipotezė - tinkamų bendradarbiavimo formų parinkimas gali užtikrinti kokybiškesnį bendradarbiavimą tarp tėvų ir pedagogų.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti pradinėse klasėse dirbančių pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo kokybės valdymo ypatumus.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti pedagoginę, psichologinę, sociologinę ir vadybinę literatūrą nagrinėjamu klausimu.

2. Ištirti tėvų ir pedagogų požiūrį į tarpusavio bendradarbiavimo kokybę ir jo valdymą.
3. Palyginti tėvų ir pedagogų nuomones į tarpusavio bendradarbiavimo kokybę.
4. Pateikti išvadas ir rekomendacijas.

Tyrimo metodologija.

Humanistinė koncepcija žmogų laiko pagrindine vertybe, jo gerovę - socialinių institutų vertinimo kriterijumi, o lygybę, teisingumą, žmogiškumą - trokštamais žmonių santykių principais. Individas yra vertybė, kuris yra visa ko dėmesio centre. Asmenybė pažįstama individualiai. Ugdymą sudaro pedagogiškai racionali ugdomoji aplinka, bendražmogiškos vertybės.

Tyrimo metodai:

- Teoriniai: pedagoginės, psichologinės, sociologinės, vadybinės ir kt. literatūros, įvairių švietimo dokumentų analizė.
- Empiriniai: anketinė apklausa (pedagogams, tėvams).
- Statistiniai: statistinė duomenų analizė, naudojant SPSS (Statistical Package for Social Science) ir Exel kompiuterių programas. Atlikta kiekybinė ir kokybinė tyrimo duomenų analizė.

Tyrimo imtis ir organizavimas.

Tiriamųjų imtį sudarė 260 respondentų, iš jų - 200 bendrojo lavinimo mokyklų mokinių tėvų, iš jų 97 kurių vaikai lankosi pas mokyklos specialistą ir 60 pradinėse klasėse dirbančių pedagogų. Tyrimas atliktas dvejose Šiaulių miesto mokyklose (Juventos pagrindinėje ir Dainų pradinėje), dvejose Joniškio miesto mokyklose („Saulės“ vidurinėje, Mato Slančiausko gimnazijoje) ir dvejose Joniškio rajono mokyklose (Kriukų pagrindinėje, Skaistgirio pagrindinėje).

Tyrimo naujumas ir praktinis reikšmingumas

Tyrimo rezultatai turėtų būti naudingi ieškant pedagogų ir tėvų kokybiško bendradarbiavimo galimybių pradinėje mokykloje bei siekiant teigiamų pokyčių ugdytinių atžvilgiu.

Tyrimo etapai:

I etapas (2007 m. lapkritis – 2008 m. balandis) analizuojama mokslinė literatūra, dokumentai pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo klausimais.

II etapas (2008 m. balandis – liepa) kuriama tyrimo metodika, ruošiamas tyrimo instrumentas.

III etapas (2008 m. rugsėjis – spalio) atliekama anketinė apklausa.

IV etapas (2008 m. lapkritis – sausis) tyrimo rezultatų analizė.

Darbo struktūra.

Darbą sudaro įvadas, 2 skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, 2 priedai. Darbe pateikta 39 paveikslai, 4 lentelės.

1. TEORINIAI PRADINĖSE KLASĖSE DIRBANČIŲ PEDAGOGŲ IR TĖVŲ BENDRADARBIAVIMO KOKYBĖS VALDYMO PAGRINDAI

1.1. Pedagogo ir šeimos bendradarbiavimo samprata ir svarba

Mokykla – vienintelė vieta, kur susikerta visuomenės reikalavimai, mokinių, jų tėvų ir pedagogų lūkesčiai. Kad tie lūkesčiai būtų sėkmingai įgyvendinti, būtinas aktyvus mokyklos ir šeimos bendravimas ir bendradarbiavimas, veiklios bendruomenės subūrimas. Bandykime atsakyti į klausimus: kas turi būti bendra, kad susiburtų bendruomenė? Koks turi būti bendravimas ir bendradarbiavimas, kad galėtume sukurti teigiamus pedagogų ir tėvų santykius? (Dapkienė, 2002).

Iš visų žmogaus savybių gebėjimas bendrauti yra pats svarbiausias. Tik bendraudami mes galime vieni kitiems perduoti tai, ką galvojame, jaučiame, matome. Žmonės bendraudami gali perteikti aplinkiniams savo požiūrį į juos. Tik bendraudami žmonės gali ugdyti kitus ir tobulinti save, mokyti ir mokytis, padėti vieni kitiems. Bendravimas – tai viena iš pagrindinių žmogaus vertybių, t.y. tai, ką žmonės laiko svarbiausiu ir labiausiai vertina.

Bendravimas – labai plati sąvoka. Ji suprantama skirtingai, todėl literatūroje pateikiama labai įvairių bendravimo apibrėžimų. Pasak R. Želvio (2007), bendravimas tai- prasminga tarpusavio sąveika tarp dviejų ar daugiau žmonių. Ši sąveika vyksta kalbant ir be žodžių, sąmoningai ir nesąmoningai, būnant dviese ar atsidūrus didesnėje žmonių grupėje. Bendravimas žmones vienija.

Bendravimas yra daugialypis reiškinys. Jis apima dviejų ar daugiau žmonių tarpusavio suvokimą, keitimąsi informacija, sąveiką ir santykius (Red. Almonaitienė, 2006). Pasak A. Petruolytės (2008), bendravimas – tai keitimasis informacija, naudojant įvairią ženklų sistemą: verbalinę (žodinę) ir neverbalinę (nežodinę).

Bendravimas yra viena iš svarbiausių psichologijos kategorijų. Žmogus tampa asmenybe tik sąveikaudamas ir bendraudamas su kitais žmonėmis (Gailienė, Bulotaitė, Sturlienė, 2002).

J. Pikūnas bendravimą apibūdina taip: tai tarpusavio sąveika, sudėtingi įvairialypiai žmonių kontaktai, atsirandantys iš bendros veiklos poreikių.

Jovaiša L.(2002) sąvoką „bendravimas“ aiškina dvejopai:

1. „Tai žmogaus socialinės būties forma, pasireiškianti kontakto tarp žmonių užmezgimu ir palaikymu; draugystė, partnerystė;

2. Keitimasis informacija, patirtimi, jos turtinimas naudojantis žodžiais ir nežodiniais ženklais (signalais)“ (Dapkienė, 2002, p. 60).

V. Tolstych, B. Erenghos, K. Makarovo nuomone, bendravimas – ypatinga žmonių santykių forma, kai jie keičiasi informacija, patirtimi, sugebėjimais ir įgūdžiais. Kultūringo bendravimo ir elgesio esmę sudaro pagarbūs, geranoriški žmogaus santykiai su kitais žmonėmis, kai nuoširdžiai gyvename jų vargais ir džiaugsmams (Dapkienė, 1997).

Psichologijos specialistas B. Paryginas bendravimą aiškina kaip sudėtingą ir įvairiapusišką procesą, kuris tuo pačiu metu gali reikštis kaip individų tarpusavio poveikio procesas, kaip informacinis procesas ir kaip žmonių tarpusavio santykiai, jų išgyvenimų ir tarpusavio supratimo procesas (Razauskas, 1994).

Mokslinėje literatūroje pateikiama įvairių bendravimo apibrėžimų. Vieni bendravimo esmę supranta kaip komunikacinį procesą, kiti ją apibūdina kaip tikslingą pasikeitimą informacija, tretieji vertina kaip veiklą, kurios pagrindinis tikslas – perduoti savo mintis ir išgyvenimus.

Pasak A. Anzenbacher (1992), norint išugdyti bendravimo kultūros pagrindus, reikia tinkamai išaiškinti, kas yra bendravimas. Ši visuomeniškumo forma glaudžiai siejama su bendravimu. Bendravimas yra bendradarbiavimo pagrindas. Abi formos viena kitą lemia ir papildo. Bendradarbiauti – tai dirbti kartu su kitais, dirbti siekiant bendro tikslo (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 2000).

Beveik visa žmogaus veikla yra pagrįsta nuolatiniu bendradarbiavimu. Kaip ir visos socialinės sistemos, taip ir švietimo sistema yra pagrįsta asmenų veiksmų koordinavimu, bendrų tikslų siekimu (Teresevičienė, Gedvilienė, 2000).

Bendravimas yra žmonių santykių forma. Žmonės keičiasi patirtimi, nuomonėmis, dirba bendrą darbą. Bendravimas suteikia informacijos ir reguliuoja žmonių elgesį. Bendradarbiavimas – tai žmonių siekis darniai veikti su kitais žmonėmis, pasirengimas paremti ir padėti siekiant bendro tikslo. Tai elgesys ir procesai, kuriuos galėtume laikyti žmonių veiklos pagrindu, leidžiančiu kurti ir išlaikyti tvirtas demokratines bendruomenes (Skeirienė, 2005).

Bendradarbiavimas yra daugiau negu buvimas kartu. Bendradarbiavimas – tai bendros kūrybos procesas. Žmonės, turintys vienas kitą papildančių įgūdžių, veikia kartu kurdami bendrą supratimą, kurio nė vienas iš jų neturėjo anksčiau ir nebūtų galėję savarankiškai pasiekti. Kad vyktų sėkmingas darbas, reikia sukurti tam tikrą socialinį klimatą, kuris skatintų bendro tikslo siekimą. Tik geri, nuoširdūs asmeniniai santykiai yra pirmoji prielaida bendravimui plėtotis. Idealus atvejis, kai pedagogo, vaikų ir tėvų bendravimas pasiekia dvasinį lygį, tuomet galima tikėtis sėkmingo vaiko asmenybės ugdymo (Fullan, 1998).

XX a. pedagogikos knygose rašoma, kad veiksminga ir efektyviai dirbanti ugdymo

įstaiga ta, kurioje aktyviai dalyvauja pedagogai su tėvai. Tėvų ir pedagogų veikla priklauso nuo to, kaip tėvai ir pedagogai supranta ir priima vieni kitų pasiūlymus, pastabas, patarimus, reikalavimus, kritiką ar įsikišimus.

Pirmasis žingsnis plėtojant bendradarbiavimą priklauso pedagogui. Todėl pedagogas turėtų atlikti daugelį vaidmenų: dirbančios bendruomenės vadovo ir pavyzdžio jaunajai kartai, dalyko mokytojo mokiniams, bendradarbio kolegoms, patarėjo ugdytinių tėvams, globėjams. Pedagogas turi būti ne tik geras savo dalyko specialistas, bet ir sociali asmenybė, sugebanti pažinti save ir kitus žmones, juos mylinti, suprantanti ir norinti padėti, pakylėti iki savęs ir sudaryti sąlygas tolimesniam augimui. Ypač svarbios socialios asmenybės savybės – gebėjimas bendrauti, organizuoti kitų veiklą, turėti savąjį „Aš“ ir jausti šalia savęs ir savyje „Mes“. Taip pat svarbu, pedagogo gebėjimas pažadinti tėvų slypinčią energiją, įtikinti juos, kad tik visi drauge galės sėkmingai spręsti tiek savo, tiek ir visos klasės problemas, tikslus ir uždavinius (Malinauskas, Miškinis, 1999).

Tik bendraujant iš kartos į kartą yra perduodama žmonių kaupta patirtis, žinios ir pan. Be bendravimo negalimas joks profesinis pasirengimas, tobulėjimas, kuriamoji veikla. Pagrindinės bendradarbiavimo ypatybės – klausytis savo vidinės išminties ir elgtis pagal savo vertybes bei įsiklausyti į kitus ir gerbti jų atsivėrimą. Kai bendravimas pasunkėja, žmonių gyvenimas tampa sudėtingas, iškyla daug sunkumų ir problemų. Todėl ir pedagogai, ir tėvai yra atsakingi, kad būtų plėtojami bendradarbiavimu grįsti jų tarpusavio santykiai (Butkienė, Kepalaitė, 1996).

Anot A. Anzenbacherio, žmogaus buvimas – pasaulyje yra buvimas – kartu, t.y., buvimas su kitais žmonėmis. Žmogus gali save atskleisti tik kartu su kitais žmonėmis. Autorius išskyrė dvi pagrindines žmogaus visuomeniškumo formas: bendravimą ir bendradarbiavimą, pirmąją apibrėždamas kaip žmonių tiesioginių santykių sritį, o antrąją – kaip žmonių tikslingą veiklą siekiant bendro tikslo. Taigi bendravimas – žmonių asmeninė sąsaja, o bendradarbiavimas – jų socialinė sąsaja.

Šeima ir mokykla yra dvi institucijos, kurios rūpinasi mokyklinio amžiaus vaiku. Tėvai – pirmasis sunkumų įveikimo, bendradarbiavimo, viskuo dalijimosi pavyzdys vaikui. Jam atėjus į mokyklą, į tėvų socializacijos procesą įsitraukia ir mokytojai. Mokyklą ir šeimą jungia tas pats ugdymo objektas – vaikas. Mokytojas, siekdamas visapusiškai ugdyti asmenybę, turi nuolat glaudžiai bendrauti ir bendradarbiauti su mokiniu, jo šeimos nariais.

St. Šalkauskas teigė, jog ugdymo įstaiga iš esmės turi būti ugdymo atžvilgiu šeimyninio židinio puoselėtoja bei tęsėja. Pedagogas turi būti iš tikrųjų patikimas ir įgaliotas asmuo, kuris privalo ugdomąją savo veiklą suderinti su šeimyniniu auklėjimu, tėvų suteikiamu savo vaikams (Dapkienė, 2003).

Mokslininkės M. Lukšienės (1993) teigimu, švietimas yra grindžiamas glaudžiu šeimos,

ugdymo įstaigos ir visuomenės bendradarbiavimu. Ugdymo įstaiga turėtų tapti šeimai ir visuomenei atviru kultūros židiniu.

Mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo svarbą įrodo ir pats ugdymo procesas. Šias abi institucijas jungia tas pats ugdomasis objektas – vaikas. Ugdymo procesas reikalauja pažinti ir sistemingai tirti vaiką. Tačiau visapusiškai jį pažinti ir tirti galima tik pažįstant šeimą, kurioje vaikas būna didesniąją savo gyvenimo dalį, kai mėgdžiodamas tėvų elgesį ir bendravimo manieras kaupia savo gyvenimo patirtį. Žymiai lengviau padėti vaikui, kai pedagogai ir tėvai eina viena kryptimi – pasitardami, konsultuodamiesi, bendraudami ir diskutuodami.

Žmogaus asmenybės formavimasis prasideda nuo pirmųjų kūdikio gyvenimo akimirų. Tai socializacijos procesas, kurio metu perimama vertybių sistema, socialinė patirtis. Šeimos vaidmuo socializacijos procese pagrindinis. Mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo sėkmė priklauso nuo tėvų noro, atsakomybės už vaiko ateitį ir nuo mokytojo asmenybės, pasirengimo, gebėjimų. Ne visi tėvai (taip pat ir mokytojai) pasiruošę įgyvendinti svarbiausią ugdymo tikslą. Ugdymo procesas taipogi reikalauja tėvus vertinti kaip labai svarbius ugdymo partnerius, nes vaikui gimus, tėvai tampa pedagogais. Tačiau būti tėčiu ar mama neruošia jokia mokykla. Čia vyrauja intuicija, saviveikla, kartojama tėvų patirtis, todėl tėvams būtina pedagoginė parama, todėl pedagogas neturėtų likti abejingas šeimos pedagoginiam švietimui (Gudaitienė, 2002).

Pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas naudingas ir tuo, kad bendra veikla suartina tėvus, vaikus, pedagogus.

Išvardinta svarba ir nauda nurodo, kad tradicinis požiūris į tėvus jau nebetenkina. Keičiantis socialinei aplinkai, reikia gerai apgalvoti tėvų dalyvavimą mokyklos gyvenime. Šiame šimtmetyje žmonėms reikės ne tik mokytis pažinti, bet ir mokytis gyventi kartu, veikti bei dirbti bendradarbiaujant.

Vykstant esminiams pokyčiams mokymo ir ugdymo įstaigose, keičiasi požiūris ir į bendravimą ir bendradarbiavimą su šeima. Siekiant tėvų aktyvumo ugdymo procese, bendravimas su jais nebegali likti tik formalus. Dabartinis laikotarpis ugdymo įstaigai ir šeimai kelia tokius uždavinius, kurie gali būti sprendžiami tik bendromis visų pastangomis. Reikalingas nuolatinis ir glaudus tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, kad tėvai ir pedagogai taptų lygiaverčiais ugdymo proceso partneriais (Lindberg, Swick, 2006).

Pasak R. Kontautienės (2006), sėkmingą pedagoginį bendradarbiavimą sąlygoja šie veiksniai:

- draugiški pedagogo ir ugdytinio tėvų tarpusavio santykiai;
- konstrukcinė sąveika su mokinių tėvais;
- pedagogo asmenybė (nuoširdumas, iniciatyvumas, komunikabilumas, tolerantiškumas, meilė ugdytiniais);

- pedagogo noras bendrauti ir bendradarbiauti su ugdytinių tėvais;
- tėvų domėjimasis klasės gyvenimu ir noras jame dalyvauti;
- mažesnis tėvų užimtumas;
- tėvų iniciatyvų bendradarbiauti su mokytoju palaikymas ir skatinimas.

Mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas yra ypač svarbus pradinio ugdymo etape. Pripažįstama, kad tėvai, būdami svarbiausiais vaiko mokytojais pradinėse klasėse, turi teisę žinoti, kaip mokykloje tenkinami jų vaikų poreikiai, taigi jiems turi būti suteikiama kaip įmanoma daugiau su jų vaikų pasiekimais ir vystymusi susijusios informacijos. Tėvai taip pat turi teisę žinoti, ar mokykla ir švietimo sistema tenkina jų vaiko poreikius.

1.2. Ugdymo įstaigos ir šeimos sąveika kaip kokybiško bendradarbiavimo pagrindas

Žmogaus asmenybės raidą sąlygoja ne vien jo prigimtis, bet ir nuolatinis dviejų šaltinių – šeimos ir visuomenės – tradicijų, vertybių, lūkesčių sąlytis ir dialogas. Atiduodama vaiką privalomam ugdymui(si) į valstybines ar privačias įstaigas šeima nepraranda atsakomybės už šio ugdymo vyksmą ir jo rezultatus (Ambrukaitis, Ališauskas, Lapinienė, Ruškus, 2003).

Vaiko brendimas jau nuo seno lietuvių šeimose vyko įvairiomis kryptimis: buvo mokama gimtosios kalbos, skirti gėrį nuo blogio, ugdoma pagarba žmogui ir aplinkai, dedami religinio, protinio, fizinio, socialinio auklėjimo pagrindai. Įvairių vaiko ugdymo krypčių svarbiausias šaltinis buvo šeima, nes ugdymas prasideda šeimoje, vaikas joje įgyja pirmąją socialinę patirtį, veikiamas gamtos, žodinės šeimos tradicijos, papročių, ritualų, natūraliai auga (Vasiliauskas, 1999).

Pasak V. Dumbliausko (1999), šeima yra socialinė grupė, taip pat tarpininkas tarp vaiko ir visuomenės, pirmoji ir pagrindinė socializacijos institucija, kurioje vaikas gauna pirmąsias žinias, perima vertybes, elgesio formas, būtinas gyvenimui visuomenėje.

Kita svarbi institucija – mokykla, kurioje vaikas tobulina tai, ką įgijo būdamas namuose ar ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje, ir įgyja naujų žinių, gebėjimų ir įgūdžių. Tėvai taip pat aktyviai turi dalyvauti šiame procese, nes jie – svarbi mokyklos gyvenimo dalis. Todėl būtina tėvams teikti kuo išsamesnę informaciją apie mokyklos, klasės veiklą, vaikų pasiekimus ir, kas svarbiausia, kaip dirbti su savo vaiku namuose. Pačiam pedagogui taip pat svarbu kaupti informaciją apie mokinį, jo šeimą (Udrėnaitė, 2002). Pedagogui būtina panaudoti tėvų sukauptą patyrimą tose vaikų ugdymo srityse, kurios pedagogui yra mažiau pažįstamos nei tėvams, o kartu ir mažiau jam reikšmingos (vaiko mokymasis namuose, namų darbų atlikimas it kt.) bei plėtoti tėvų funkcijas, sudarant jiems galimybę pereiti nuo pagalbinių darbų prie pagrindinių. Paskirti

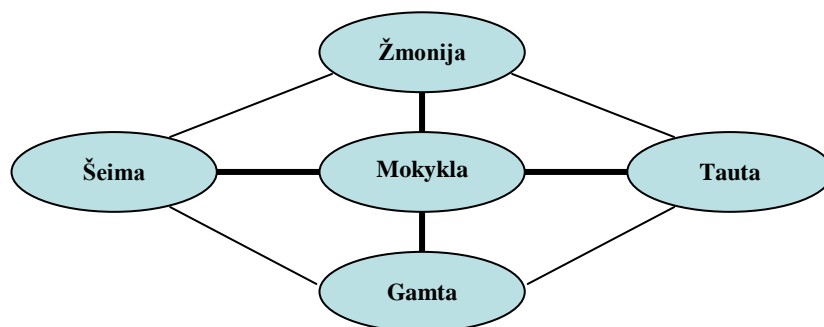
juos kaip pedagogui lygiaverčius partnerius vaikų ugdymo atžvilgiu. Plėtoti kartu su tėvais patarimų, pasiūlymų, diskusijų formas.

E. Jensen (2001), remdamasis atliktų tyrimų duomenimis, rašo, kad 90% pedagogų teigia, jog nesulaukia tėvų dėmesio, kad mokiniai, kurių tėvai dalyvauja mokyklos veikloje, geriau mokosi; kad vaikai, kuriems anksčiau nesisekė, dalyvaujant tėvams labai pasitaisė; kad paprašius pagalbos, 85% tėvų atsako teigiamai; kad tėvai namuose gali paremti mokytojo įdėtas pastangas. Vadinas tik bendra veikla vaikų labai suartina tėvus, vaikus, pedagogus.

Tėvų ir pedagogo bendradarbiavimas - viena pagrindinių sąlygų, nulemiančių vaikų ugdymo(si) sėkmę. Būtina vadovautis pagrindiniu principu, kad viskas, kas daroma, daroma vaikų labui. Pedagogai ir tėvai turi tapti ugdymo proceso partneriais, nes tėvai ir namų aplinka vaiką veikia labiau negu mokykla.

Šeimos mikroklimatas turi didžiausią įtaką vaikui ir yra svarbus jo ugdytojas. Šeimose formuojasi požiūris į žmones, aplinką, pasaulį ir save. Formuojamos vertybės, kurios gali būti teigiamos ir koreguotinos. Tėvams turi būti suteiktas ypatingas vaidmuo ugdant vaiką. Jie turi būti skatinami padėti vaikui tobulinti ugdymo(si) įgūdžius. Mokykla tik papildo ugdymąsi šeimoje – plečia socialinį vaiko patyrimą gyvenant mažoje bendruomenėje, sudaro sąlygas atsiskleisti vaikų gebėjimams, saviraiškai, puoselėja tradicines kultūrinės vertybes. Tėvai ir pedagogai turėtų tapti ugdymo(si) proceso partneriais.

Pasak D. Survutaitės (1999), mokyklą Vydūnas apibūdina ne tik kaip įstaigą, kurioje planingai, nuosekliai ir metodiškai mokoma. Filosofo manymu, pagrindinė mokyklos funkcija – vaduoti šeimą, garantuoti tautos ir žmonijos istorinį paveldą, plėtoti visų auklėtinių galias, skatinti jų pastangas. Čia labiausiai turi atsiskleisti būsimo žmogaus dvasios savybės, polinkiai į mokslą, meną. Mokyklos vaidmuo valstybėje didelis. Mąstytojui šeima ir mokykla, visuomenė sudaro visų auklėjamųjų jėgų branduolį. Ugdytiniai realizuoja savo galias, suaugę dalijasi patirtimi. Visai bendruomenei mokykla yra aktyvumo versmė. Ryšiai su mokykla suartina šeimą, tautą, žmoniją, gamtą. Šį santykį gali iliustruoti tokia schema:

1 pav. Ryšiai su mokykla

(Pagal Vydūną)

Mokykla - antroji vaiko bendruomenė, į kurią vaikas patenka po šeimos ir kurioje socializuojasi, įgauna tam tikrus elgesio, bendravimo su bendraamžiais ir vyresniais žmonėmis įgūdžius. Mokyklos bendruomenė, dinamiška, santykinai savivaldi, priklausanti nuo greitai besikeičiančių principų grupė, kurios dinamiškumas sąlygojamas bendruomenės narių, jų tarpusavio santykių (Kvieskienė, 2003).

Efektyviausiai vaiko ugdymas, jo socialinė branda vyksta užtikrinus glaudų ir ilgalaikį ugdymo įstaigos ir šeimos ryšį.

Vaikų ugdymas yra bendras tėvų ir pedagogų reikalas. Mokykla (pedagogai, vadovai) turi inicijuoti bendravimą ir bendradarbiavimą su ugdytinių tėvais. Pedagogams ir tėvams daug lengviau spręsti iškilusias problemas ir daryti įtaką vaikų ugdymuisi dirbant kartu.

1.3. Pedagogų kompetencijų svarba bendradarbiaujant su tėvais

Vykstantys pasikeitimai švietimo sistemoje ir visuomeniniame gyvenime kelia naujus iššūkius ugdymo įstaigoms ir pedagogams. Daugelio sričių mokslininkai – filosofai, psichologai, pedagogai pastebi besikeičiantį požiūrį į pedagogo vaidmenį šiuolaikinėje visuomenėje. Šiuolaikinėje mokslinėje literatūroje pripažįstama, kad pedagogo profesija ne tik neįmanoma be pedagogikos, psichologijos, specialybės žinių, mokėjimų ir įgūdžių, bet ir be asmenybės savybių, įgalinančių efektyviai ir kūrybingai reikštis pedagoginėje veikloje. Keičiasi pedagogo profesinis vaidmuo: iš jo reikalaujama suteikti ne tik mokiniams žinių, bet ir ugdyti brandų, visuomeniškai aktyvų žmogų, atsakingą pilietį (Tamošiūnas, 1999; Lepeškienė, 1999).

Pedagogo darbą P. Jarvis (2001) vadina betarpiškai su žmoniškąja etika susijusia veikla, kadangi šis darbas yra vieno asmens valinga sąsaja su kito asmens spontaniškumu, esybės tapimo ar savirealizacijos trajektorija.

Pastaruoju metu pedagogo profesija reikalauja iš asmens įvairių kompetencijų: tarp kurių išsiskiria bendrakultūrinės, socialinės, komunikacinės, informacijos, pokyčių valdymo, edukacinės, vadybinės.

O. Monkevičienė, V. Schoroškienė (2007) išskiria šias pedagogo kompetencijas:

1. Pedagogo bendrakultūrinės kompetencijos gebėjimai:
  - demokratijos, humanizmo principams ir vertybėms atviros asmenybės puoselėjimas;
  - Lietuvos, Europos, pasaulio švietimo bei kultūros kaitos suvokimas.
2. Pedagogo socialinės kompetencijos gebėjimai:
  - savo ir kitų poreikių bei vaidmenų identifikavimas, derinimas ir realizavimas sąveikoje ugdytinis – pedagogas – šeima – bendruomenė;

- įsitraukimas į profesinės veiklos bendruomenę;
  - prevencinių, šviečiamųjų, socialinių programų ir projektų įgyvendinimas.
3. Pedagogo informacijos valdymo kompetencijos gebėjimai:
- ugdytinio rengimas gyventi informacinėje visuomenėje;
  - informacijos paieška ir valdymas.
4. Pedagogo komunikacinės kompetencijos gebėjimai:
- pedagogo komunikacinė kompetencija;
  - bendravimas taisyklinga gimtąja buitine, profesine, moksline kalba bei naudojimasis neverbalinėmis kalbos galimybėmis;
  - ugdytinio komunikacinės kompetencijos plėtotė.
5. Pedagogo edukacinės kompetencijos:
- pradinio ugdymo turinio praktinio pritaikymo kompetencija;
  - veiksmingo pradinio ugdymo planavimo kompetencija;
  - pradinio ugdymo proceso vadybos kompetencija;
  - veiksmingų pradinio ugdymo technologijų taikymo kompetencija;
  - pradinio ugdymo aplinkos kūrimo kompetencija;
  - jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų ugdymo individualizavimo kompetencija.
6. Pedagogo veiksmingos veiklos kompetencijos gebėjimai:
- pradinių klasių mokinių ugdymo tobulinimas;
  - laiko vadybos ir išteklių planavimas;
  - savo profesinės veiklos organizavimas, planavimas, vertinimas;
  - prasmingos, tikslingos, veiksmingos, teisėtos, saugios veiklos planavimas.
7. Pedagogo pokyčių valdymo kompetencijos gebėjimai:
- atvirumas naujoms idėjoms, pokyčiams, kritinis jų vertinimas;
  - kompetencija imtis iniciatyvos, pasinaudoti galimybėmis, kūrybiškai įgyvendinti naujoves;
  - projektų rengimas ir įgyvendinimas;
  - dalijimasis sukaupta patirtimi.
8. Pedagogo saviugdos kompetencijos gebėjimai:
- mokymasis visą gyvenimą;
  - mokymasis mokytis;
  - profesinių kompetencijų ugdymasis;
  - karjeros planavimas.

Mokytojas, kaip geras vadybininkas, turi tirti mokinių ugdymosi poreikius, numatyti

ugdymo tikslus, suplanuoti bei organizuoti jų siekimą, apgalvoti, kokius išteklius tam reikėtų pasitelkti, kokias organizacines galimybes reikėtų panaudoti (Zuzevičiūtė, 1999).

Pasak R. Kontautienės (2006), pedagogas bendradarbiavimo sistemos plėtotėje turėtų atlikti šias vadybines funkcijas:

- Mokinių tėvų kaip ugdymo dalyvių ir kaip bendradarbiavimo partnerių pažinimas;
- Naudingos sąveikos su mokiniais ir tėvais kūrimas ir palaikymas;
- Bendradarbiavimo atmosferos sukūrimas;
- Mokinių ir tėvų iniciatyvų bendradarbiauti palaikymas;
- Mokinių ir tėvų patirties įvertinimas ir panaudojimas;
- Mokinių ir tėvų iniciavimas teikti patarimus;
- Mokinių ir tėvų įtraukimas į pedagoginės veiklos analizę;
- Sąlygų daryti įtaką pamokos struktūrai, turiniui, formoms sukūrimas;
- Sąlygų dalyvauti popamokinėje veikloje sudarymas.

Šiuolaikinis ugdymo procesas kelia ir daugiau papildomų reikalavimų pedagogui. Atsiranda būtinybė suformuoti naujas tėvų ir mokinių vertinimo orientacijas, pripažįstant juos kaip lygiaverčius edukacinio proceso partnerius, su kuriais pedagogas kuria visavertę ugdomąją sąveiką (Buzzing, 2004).

Pedagoginį bendradarbiavimą mokytojas turi suvokti kaip sistemą ir plėtoti ją nuosekliai. Pedagoginio bendradarbiavimo sistemos kokybinė plėtotė ir jos funkcionavimas priklauso nuo mokytojo asmenybinių savybių (komunikabilumo, kūrybingumo, taktiškumo, tolerantiškumo, empatiškumo, aktyvumo ir kt.) iniciatyvumo. Pasak R. Kontautienės (2006), kokybiniam pedagoginio bendradarbiavimo sistemos plėtojimui yra svarbios šios sąlygos:

- ugdymo dalyvių (mokinių, tėvų) pažinimas;
- jų turimos bendradarbiavimo patirties sureikšminimas;
- orientacijos į ugdymo dalyvių nuostatas;
- gebėjimas įgyvendinti konstruktyvaus pobūdžio pasiūlymus ir dalyvauti diskusijose bei priimti sprendimus.

Pedagogui svarbu ne tik bendrauti ir bendradarbiauti su mokiniais, jų tėvais, bet ir suvokti, kaip yra vertinamas. Kompetentingas pedagogas yra kartu ir filosofas, ir klinicistas. Pedagogas filosofas, analizuodamas savo teigiamą ir neigiamą mokslinį patyrimą, įsisąmonina ir savo pažiūras, vertybes, individualų mokymo stilių. Visa tai analizuodamas pedagogas yra kaip klinicistas. Jis kuria ir filosofinę perspektyvą, naudodamas savo gabumus, meistriškumą, reguliuoja įvairias situacijas ir kartu stebi, kaip tai veikia mokinius, tėvus. Toks pedagogas gali

sąmoningai stebėti savo asmenybės ir profesinį tobulėjimą, priimti brandžius sprendimus, šiltai bendrauti su ugdytiniais ir jų tėvais. Kompetentingas pedagogas yra skatinantis ir sprendžiantis problemas, o ne pasyvus ir apdairus. Skatinantis pedagogas numato tikslus ir tikisi juos pasiekti, ramiai reaguoja į konfliktus, priima sprendimus, jei reikia ir kai reikia (Evarard, Morris, 1997).

1.4. Pedagogo veiklos su ugdytinio tėvais sistemos analizė

Šeima ir mokykla, kaip jau ne kartą buvo akcentuota, yra pagrindinės ir svarbiausios vaikų ugdymo(si) institucijos. Siekiant ugdymo kokybės bei efektyvaus įvairių su vaikų auklėjimu susijusių problemų sprendimo, reikalingas aktyvus ir kryptingas mokyklos ir tėvų bendradarbiavimas.

B. Karmonaitė (2002) teigia, jog mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo sėkmė priklauso nuo pedagogo asmenybės, jo pasirengimo ir gebėjimų (mokėjimo suprasti, atjausti, nesikarščiuoti, nedaryti skubotų išvadų, visus santykius grįsti pasitikėjimu ir abipuse pagarba) ir nuo tėvų noro, atsakingumo už vaiko ateitį. Pedagogo ir tėvų pareigos ypatingos tuo, kad ugdymo rezultatai dažnai pastebimi ne iš karto, o padarytos klaidos yra sunkiai ištaisomos ir dažniausiai nelieka be pėdsakų.

Palankiausia atmosfera vaikui lavėti, ugdytis, kai mokykla ir šeima veikia apgalvotai ir vieningai, t.y., vienodai supranta vaiko auklėjimo, ugdymo tikslus, būdus, uždavinius, jo individualias ypatybes. Vaikui tokioje atmosferoje lengviau gyventi, jo asmenybė formuojasi kur kas sėkmingiau. Labai svarbu, kad pedagogai ir tėvai dirbtų siekdami bendro tikslo, o ne spręstų tik savo grupės interesus. Turi būti bendravimo ir bendradarbiavimo atmosfera.

S. Dapkienė (2002) siūlo pedagogo ir tėvų bendradarbiavimo uždavinius suformuluoti taip:

- Pažinti ir nuolat tirti ugdytinio šeimą;
- Sistemingai nagrinėti šeimos ir mikroaplinkos poveikį ugdytinio asmenybei, o esant neigiamai šeimos įtakai šalinti jos poveikį ugdytiniui;
- Organizuoti bendrus mokyklos ir šeimos pedagoginius veiksmus vaikų auklėjimo ir mokymo procese;
- Kurti klasės bendruomenę ir skatinti tėvus aktyviau dalyvauti mokyklos ir klasės gyvenime;
- Pedagogiškai šviesti ir mokyti šeimą.

Kaip teigia R. Malinauskas (1997), transakcinės teorijos požiūriu, kiekvienas mūsų bendrauja kaip vaikas, tėvas arba suaugęs. Pedagogui labiausiai tinkama „Suaugusiojo“ bendravimo pozicija: jis turi būti objektyvus, patenkintas savimi ir kitais, atviras kitiems.

„Suaugęs“ sugeba racionaliai analizuoti faktus, argumentus, išlaikyti lygiaverčio partneriško bendravimo santykius. „Tėvo“ ir „vaiko“ būsenos pedagogui ne tokios tinkamos, nes šiais atvejais yra didelė tikimybė, kad ugdytojas jausis aukštesnis arba žemesnis, pervertins arba nuvertins savo galimybes, todėl gali iškilti sunkumai, kuriant partneriško pedagoginio bendravimo atmosferą.

1.4.1. Ugdytinio šeimos pažinimo metodai

Norint, kad sėkmingai vyktų bendravimas ir bendradarbiavimas su ugdytinio šeima, reikia visų pirmą, gerai ją pažinti. Pasak J. Laužiko (1974, p. 37) „pati pirmoji klasės vadovo tikslingo bendradarbiavimo su tėvais sąlyga – kruopštus mokinio individualybės (fizinio išsivystymo, žinių, mokėjimų ir įgūdžių lygio, darbingumo, gabumų, mokslumo, motyvacijos sferos ir kt.) pažinimas. Visame to pažinimo komplekse labai svarbi yra vaiko artimoji: materialinė, socialinė, kultūrinė ir pedagoginė aplinka“.

Pedagoginėje, psichologinėje literatūroje šeimų tyrimui taikomi tokie metodai: stebėjimas, pokalbis, anketavimas, trumpi rašiniai, kitų nuomonė.

Kaip teigia S. Dapkienė (2002), stebėjimas mokyklos darbo sąlygomis yra patogiausias metodas, nereikalaujantis jokių prietaisų, aparatūros. Pedagogas savo ugdytinių tėvus gali stebėti įvairių popamokinių renginių metu, tėvų susirinkimų metu. Visus tuos stebėjimo rezultatus pedagogui tikslinga fiksuoti užrašų sąsiuvinyje. Kitaip stebėjimas neduos patikimos informacijos. Reikia apgalvoti stebėjimo tikslus ir situacijas.

Įgūdžių priėmimas stebėjime yra tik pradinis elementas. Jis visada remsis kitu metodu – pokalbiu. Pokalbis su tėvais – artimas psichinis kontaktas, pasikeitimas mintimis, išgyvenimais, įsitikinimais ir pan. Pokalbyje svarbu skatinti tėvų aktyvumą, atvirumą, norą išsikalbėti. Pedagogai turėtų siekti, kad tėvai pasitikėtų jais, nebijotų išsakyti savo nuomonės, norų ir pan. Dažnai tėvai ne visada iki galo išsako savo mintis ir pageidavimus, todėl pedagogas turėtų mokėti paklausti ir išgirsti atsakymą, jei jis ir „tarp eilučių“ (Dapkienė, 1997).

Dar vienas ugdytinio šeimos pažinimo metodas – anketavimas, kuris pedagogui leidžia vienu metu gauti iš tėvų masinę informaciją. Tačiau taikant šį metodą gaunama informacija ne visada patikima, nes dalis tėvų gali nutylėti kai kurias tiesas arba netiksliai atsakyti. Todėl anketų rezultatus reiktų patikslinti stebėjimu, pokalbiu.

Kai pedagogas apie ugdytinio problemas negauna reikiamos informacijos iš šeimos, tada taikomas kitas ugdytinio šeimos pažinimo metodas – kitų nuomonė. Kitų žmonių pastebėjimai, išvados, vertinimai padeda pedagogui geriau pažinti ne tik šeimą, bet ir ugdytinį. Pedagogui vertinga pabendrauti su kitais ugdytinio šeimos nariais, draugais ir pan. Į išsakytas nuomones

reikia visada atsižvelgti ir tinkamai įvertinti (Dapkienė, 2002).

Taigi norint sėkmingai ugdyti mokinį, pirmiausia būtina jį visapusiškai pažinti. Geriausias būdas pažinti ugdytinį – pažinti jo šeimą ir bendradarbiauti su ja vaiko ateities labui. O pažinti šeimą padeda aukščiau aptarti metodai.

1.4.2. Pedagogo ir šeimos bendradarbiavimo formos

„Jei klasė yra sistema įtraukianti mokytoją, mokinį ir tėvus, tai jungtis tarp mokytojų ir tėvų yra gan silpna šioje sistemoje. Pusė dienos vyksta bendravimas tarp mokytojo ir mokinio. Vakaraus ir savaitgaliais jis vyksta tarp vaiko ir tėvų. Bet tarp tėvų ir mokytojų bendravimo būna gal mažai. Svarbiausia žinia šitoje sistemoje efektyvios informacijos pasikeitimo nebuvimas. Todėl labai svarbu, kad naudoti tinkamas ir įvairias bendradarbiavimo formas tarp tėvų ir pedagogų“ (Senge, Cambron – McCabe, Lucas, ir. Kt. 2000, p. 223).

Mokytojai, tėvai, mokiniai, mokyklos vadovybė vienodai atsakingi už ugdymosi ir asmenybės tobulėjimo sėkmę. Visos grandys suinteresuotos, kad gerėtų mokinių ugdymosi rezultatai, tarpusavio santykiai. Kaip konkrečiai palaikyti ryšius su tėvais, kokiais būdais juos įtraukti į klasės, mokyklos veiklą? Kaip tai daroma klasėje?

Svarbią vietą pedagogų ir šeimos bendrų uždavinių kontekste užima kuo įvairesnės bendradarbiavimo formos. Pasak S. Dapkienės (2002), jas galima skirstyti į:

- A. Individualias.
- B. Grupines.
- C. Visos klasės bendradarbiavimo formas.

Individualios bendradarbiavimo su šeima formos yra: lankymasis ugdytinių namuose, tėvų pakvietimas į mokyklą, susirašinėjimas laiškais, pasiekimų knygelėmis, pokalbiai telefonu.

Šeima – tai pirmoji sunkumų įveikimo, bendradarbiavimo ir visko dalijimosi vieta. Tėvai kelia vaikams panašius uždavinius kaip ir pedagogai mokykloje. Todėl labai naudingi pedagogo apsilankymai ugdytinių namuose. Lankydamasis ugdytinių namuose, pedagogas geriau supras šeimos gyvenimo stilių, tarpusavio santykius, bendravimą su šeimos nariais. Turės galimybę įsitikinti, kokiomis sąlygomis ugdytinis mokosi ir leidžia laisvalaikį (Štaraiteinė, 2002).

Pasikvietęs ugdytinių tėvus į mokyklą pedagogas turėtų būti tam tinkamai pasirengęs. Reiktų apgalvoti susitikimo tikslus, turinį. Pokalbį visada pradėti nuo teigiamų ugdytinio savybių, o baigiant visada išreikšti tikėjimą šeimos pastangomis kartu su pedagogu siekti bendrų auklėjimo rezultatų. Pokalbio metu pedagogas turėtų būti kantrus, geranoriškas, nekritiškas. Visa tai galima pritaikyti ir lankymosi pas ugdytinio šeimą metu (Dapkienė, 2002).

Susirašinėjimas su ugdytinio tėvais vyksta įvairiomis formomis. Informacija rašoma laiškuose, pasiekimų, užrašų knygelėse, tam skirtuose sąsiuvinuose – dienoraščiuose, bei rašteliuose, kuriuos perduoda ugdytiniai. Susirašinėjant tėvams perduodama informacija apie ugdytinio pasiekimus, mokymąsi, elgesį ir pan. Tačiau jokia susirašinėjimo forma neatstos tikro, nuoširdaus pokalbio.

Kad pedagoginis poveikis būtų veiksmingas, tėvus patartina įjungti į grupes pagal išsilavinimą, materialinę padėtį, ugdytinių elgesį ir mokymosi rodiklius, vien berniukų ar mergaičių tėvus. Visa tai yra grupinės bendradarbiavimo formos. Juose labai svarbus tėvų aktyvus bendravimas ir bendradarbiavimas tiek su pedagogu, tiek su kitais vaikų tėvais. Dažnai klasėse yra išrenkamas tėvų komitetas, kuris kartu su pedagogu sprendžia svarbiausias klasės problemas, skatina kitų tėvų iniciatyvą, kūrybingumą, atsakingumą už vaiko auklėjimą. Todėl svarbu, kad tėvų komitetą sudarytų veikliausi, aktyviausi, atsakingiausi, pareigingiausi tėvai. Komitetas su tėvais galėtų atlikti tokias užduotis:

- Organizuoti ugdytinių laisvalaikį – renginius, išvykas, ekskursijas ir pan.;
- Padėti klasei ieškoti rėmėjų, talkininkų;
- Padėti spręsti iškilusias problemas klasėje;
- Padėti organizuoti tėvų švietimą;

Visos klasės bendradarbiavimo formos – tai ugdytinių tėvų susirinkimai, bendri tėvų ir vaikų renginiai po pamokų ar laisvalaikio metu.

Tėvų susirinkimai – viena labiausiai mokykloje paplitusių bendradarbiavimo formų. Labai svarbu, kad jie būtų efektyvūs, todėl turėtų būti kviečiami tada, kai tai naudinga daugeliui. Kas gali būti aptariama dviejų, trijų, neturėtų būti svarstoma visų. Susirinkimo tema, darbotvarkė paskelbiama iš anksto. Susirinkime būtina leisti tėvams išsakyti savo nuomonę, bet neversti kalbėti. Susirinkime svarbus vaidmuo tenka pranešėjui. Dažniausia juo būna pats mokytojas arba kviestas lektorius. Pranešėjas gali kritikuoti požiūrį, nuomonę, bet ne žmogų, nebijoti išsakyti savo nuomonę net tuo atveju, jei numano, kad niekas jam nepritars. Pranešėjas privalo rūpestingai parengti pranešimą, aiškiai dėstyti mintis, skatinti kitus pasisakyti (Zinkevičienė, 2002).

Tėvų pedagoginis švietimas.

Mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo svarbą įrodo pats ugdymo procesas. Juk šias abi institucijas jungia tas pats ugdomasis objektas - vaikas. Mokykla turi būti atvira visuomenei ir šeimai. Ji vykdo pedagoginį tėvų švietimą, organizuoja tėvų ir vaikų naudingą veiklą ir laisvalaikį.

Tėvų švietimas – tai informacijos skleidimas apie vaiko raidos ir ugdymo(si) ypatumus, būdus. Ugdant vaikus labai svarbu suvokti, jog vaikai nežiūri į pasaulį suaugusiųjų akimis, todėl

pedagogai ir tėvai privalo išmokti žvelgti jo akimis. Tai nėra lengva, jei nežinai vaiko raidos ypatybių, nesuvoki pedagoginių ir psichologinių niuansų. O šiais laikais tėvai mažokai atranda laiko savarankiškai studijuoti pedagoginę - psichologinę vaiko auklėjimui bei ugdymui skirtą literatūrą. Todėl pedagogai ir turi ateiti į pagalbą organizuojant tėvų pedagoginį švietimą. Pedagoginėje praktikoje pedagogai gali naudotis šiomis formomis: pranešimais tėvų susirinkimo metu, pedagoginiais, psichologiniais, mediciniais straipsniais, atmintinėmis, testais.

Pasak S. Dapkienės (2002), yra taikomos tokios pedagoginio tėvų švietimo formos:

1. Bendrasis tėvų švietimas kolektyvinėmis formomis:
  - Susirinkimai;
  - Paskaitos;
  - Konferencijos.
2. Specialusis švietimas grupinio ir individualaus darbo formomis;
3. Vadovavimas tėvų pedagoginei savišvietai;
4. Teigiamas vaikų auklėjimo patirties skleidimas.

Tėvų susirinkimai.

Dauguma pedagogikos mokslininkų ir pedagogų praktikų teigia, kad tėvų susirinkimai yra pagrindinė pedagogo kolektyvinio bendradarbiavimo forma. Mokykloje organizuojami tėvų susirinkimai gali būti įvairaus pobūdžio: bendri, klasės, tam tikrų grupių. Į tėvų susirinkimą ateina skirtingų profesijų, amžiaus, charakterių tėvai. Pedagogui iškyla nelengvas darbas - siekti lygiavertės partnerystės. Labai svarbu, kad susirinkime dalyvautų kuo daugiau tėvų. Tai priklauso ne tik nuo tėvų pareigingumo, bet ir nuo to, kaip tėvai yra kviečiami į susirinkimą. Tai gali būti ne tik paprastas skelbimas pasiekimų knygelėse ar dienoraščiuose, kviečiantis tėvus į susirinkimą, nurodant jo datą bei dienotvarkę. Tėvus labiau sudomina, pavyzdžiui, pačių vaikų paruošti kvietimai, į kurį pedagogai įklijuoja kvietimo tekstą. Įvairesnių kvietimo formų galėtų būti ir daugiau.

Susirinkimo sėkmė priklauso ir nuo vietos (patalpos) paruošimo. Klasėje surengta vaikų piešinių, darbėlių paroda. Tėvai gali apžiūrėti vaikų aplankus su įvairiais darbais ir užduotimis. Taip pat susirinkimo sėkmė priklauso ir nuo pasirinktos susirinkimo temos aktualumo, todėl pedagogas apmąsto, kas šiuo metu tėvams yra svarbiausia, kas jiems labiausiai rūpi.

Pabaigti susirinkimą galima labai įvairiai: rekomendacijų pateikimu, mokinių meno programėlės apžiūrėjimu, padėkojimu tėvams už aktyvų dalyvavimą, pagyrimu už tėvų patarimus, pasiūlymus, idėjas, pastabas ir pan.

Pasak S. Dapkienės (2002), tėvų susirinkimas – tai tam tikra pedagogo atestacija ir savo autoriteto tarp tėvų kėlimas. Reikėtų, kad pedagogo bendravimas su tėvais žadintų abipusį pasitikėjimą, pagarbą.

Paskaitos.

Paskaita, kaip pedagoginio tėvų švietimo forma ir kaip žinių perteikimo metodas, buvo pradėtas taikyti labai seniai. Pasak N.L. Gage ir D.C. Berliner (1994), tikslingiausia skaityti paskaitas, kai:

- svarbiausias mokymo tikslas yra suteikti informaciją;
- kitais būdais toji medžiaga nėra prieinama;
- medžiagą būtina tam tikru būdu paruošti ir pateikti specialiai grupei;
- būtina sudominti klausytojus paskaitos turiniu.

Paskaitos tikrai tinka ir yra naudingos bei vertingos pedagogiškai šviečiant tėvus, nes dauguma tėvų nesidomi savišvieta, neskaito šeimai skirtos literatūros, o jei ir perskaito vieną kitą straipsnį spaudoje, tai dar nereiškia, kad tiek žinių pakanka.

Paskaitoms reikia tinkamai pasiruošti. Perskaityti ir pastudijuoti bent keletą autorių knygų, straipsnių, pasirinkti naudingų, vertingų duomenų, tinkamų pavyzdžių.

Individualūs pokalbiai.

Bene lengviausiai prieinama ir dažniausiai naudojama bendravimo su tėvais forma yra individualūs pokalbiai. Jie yra gana naudingi, nes geriau tenkina tėvų poreikius ir interesus, operatyviau galima spręsti iškilusias problemas. Dažnai tėvai ateina pas klasės pedagogą prašydami patarimo, klausimų vaiko ugdymosi ir auklėjimo klausimais. Būna tėvų, kurie ateita tiesiog pasiskųsti, pasiguosti. Tada klasės pedagogui tenka patarėjo, konsultanto ar net guodėjo vaidmuo. Pasak L. Jovaišos (1999), konsultavimas suprantamas kaip speciali veikla, skirta padėti žmonėms rasti tinkamus atsakymus į kylančius gyvenimo klausimus. Vadinasi individualus pokalbis yra konsultacija, kurios metu teikiami patarimai, pasiūlymai, sprendžiamos asmeninės problemos.

Individualaus pokalbio ar konsultacijos sėkmė ypač priklauso nuo mokėjimo klausytis, įsijausti į kito žmogaus jausmus, mintis, suprasti kito žmogaus minčių ir jausmų prasmę ir reikšmę jam. Kaip teigia J. Pikūnas, „žmogus, kuris galvoja tik apie save, yra beviltiškas nemokša nepriklausomai nuo to, kokį išsilavinimą yra gavęs“ (Pikūnas, 2000, p. 67).

Kaip teigia S. Dapkienė (2003), individualus pokalbis susideda iš šių etapų: išankstinio pasirėngimo, gerai apgalvoto pokalbio turinio, kalbėjimo su entuziazmu, kritikavimo santūriai pokalbyje, kalbėjimo įtikinamai, tinkamai užbaigto pokalbio.

Jei pedagogas nori, kad tėvai juo tikėtų, gerbtų, būtų atidūs jo žodžiams, tada reikia gerbti tėvus, jų norus, skonį, pažiūras, įpročius. Tik abipusė pagarba vienu kitiems, padeda tinkamai bendradarbiauti.

Klausimų – atsakymų vakarai (popietės).

Tai tokia tėvų pedagoginio švietimo forma, kai užduodami klausimai pedagogui, specialistams ir pan., žodžiu ar raštu. Iš anksto tėvams pranešama apie organizuojamą klausimų – atsakymų vakarą (popietę), kad apgalvotų kylančias problemas, klausimus ir t.t.

Disputai.

Disputas – tai probleminis pokalbis, kuriuo siekiama bendro sprendimo, teisingų išvadų ir apibendrinimų, tai dalykiškas etinių problemų svarstymas, siekiant patikslinti jų sprendimą, įrodyti klaidingų pozicijų nepagrįstumą ir pan. Dalyvavimas dispute ugdo tėvų aktyvumą, svarstant svarbius klausimus, sudaro sąlygas bendrauti, argumentuotai kalbėti. Ugdoma tolerancija kitaip mąstančiam, stengiamasi suprasti kito motyvus. Diskutuojant ieškoma teisingo sprendimo (Dapkienė, 2003).

Pasirengimo disputui etapai: disputo problemos parinkimas, problemos išskaidymas į atskirus klausimus, papildomų šaltinių (atsarginių) klausimų, naujų pažiūrų parinkimas, išankstinis dalyvių supažindinimas su problema ir jos svarstomais klausimais, reikalingų vaizdinių priemonių pagaminimas, rekomenduotinos literatūros tėvams parinkimas, galimų problemos sprendimo išvadų apgalvojimas (numatymas), disputo vedėjo parinkimas ir diskusijos organizavimo aptarimas, disputo taisyklių suformulavimas, patalpos disputui paruošimas (Dapkienė, 1997).

Svarbu, kad disputas nevirstu tuščiu ginču, kad nebūtų neteisingai suprantamos išsakytos nuomonės, mintys.

Atvirų durų dienos.

Per atvirų durų dienas ugdytinių tėvai yra kviečiami į ugdymo įstaigą, t.y., į pamokas ir papildomojo ugdymo užsiėmimus. Dalyvaudami jose tėvai gali geriau suvokti kasdieninį mokyklos gyvenimą, geriau suprasti ir įvertinti pedagogo darbą, geriau pažinti savo vaikus, o kartu pergalvoti savo pareigas mokyklai ir vaikams.

Atvirų durų dienos taip pat duoda didžiulę naudą vaikams, nes jie mato savo tėvus kitoje padėtyje. Pabuvoję mokykloje tėvai gali daug daugiau po to padėti savo vaikams namuose.

Visos aptartos pedagogo ir šeimos bendradarbiavimo formos yra geros, tinkamos. Kuria iš jų taikyti praktikoje, kiekvienas pedagogas pasirenka individualiai, atsižvelgiant į poreikį ir būtinumą. Bendradarbiavimo sėkmė priklauso nuo nuoširdžių, pasitikėjimu pagrįstų santykių su šeima.

Pedagogas, naudodamas įvairiausias bendradarbiavimo formas su tėvais, galėtų padėti atgaivinti bendražmogiškąsias vertybes (meilę, dorą, gerumą, pagarbą), padėtų įveikti vaikų mokymosi motyvacijos, darbo, tvarkos, drausmės, pagarbos ir kitas problemas. Padėtų tėvams suprasti informaciją ir įtikinti tėvus, kad jie mokykloje ne svečiai, o šeiminkai, kad ne tik gali, bet ir turi aktyviai dalyvauti jaunosios kartos ugdymo procese.

1.5. Specialistų, dirbančių pradinėse klasėse, ir tėvų bendradarbiavimo svarba ir sistema

Įvairiais istoriniais laikotarpiais vyravo skirtingos nuostatos į specialiųjų poreikių mokinių ugdymą. Įvairiose šalyse skirtingai rūpinamasi šiais mokiniais. Tai lemia konkreti socialinė – ekonominė padėtis, susiformavęs požiūris į spec. poreikių mokinius, turinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių, tokių kaip: kalbos ir komunikacijos, emocijų ir elgesio, specifinių pažinimo ir kt. sutrikimų. Nuo visuomenės nuostatų į specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaikus daug kuo priklauso jų adaptacijos bendraamžių grupėje, ugdymo sėkmė. Lietuvoje požiūris į specialiųjų poreikių vaikus pradėtas kiek išsamiau nagrinėti tik devintajame dvidešimtojo amžiaus dešimtmetyje. Lietuvai atgavus nepriklausomybę, labai pasikeitė ir rūpinimasis šiais mokiniais: pradėta pritaikyti aplinką, imta organizuoti medicinos, socialinę ir edukacinę reabilitaciją, kurti lanksčią švietimo sistemą.

Per šį laikotarpį pasikeitė spec. mokinių ugdymas specialiojo mokymosi įstaigose – jose sumažėjo mokyklinio amžiaus vaikų. Dalis jų sėkmingai lavinasi prie namų esančiose bendrojo lavinimo mokyklose. Tačiau specialiųjų poreikių mokinių integracija į bendrojo lavinimo mokyklas ir kitas ugdymo įstaigas – gana sudėtingas ir ilgai trunkantis procesas (Barkauskaitė ir kt., 2001).

Vakarų šalių patirtis rodo, kuo daugiau visuomenė mato specialiųjų poreikių asmenis, kuo daugiau žino apie juos, tuo greičiau keičiasi požiūris į juos (Kaffemanienė, 2001). Kaip teigia A. Galkienė (1999), integruota bendruomenės struktūra yra neįkainuojama vertybė ir mokiniams neturintiems spec. ugdymosi poreikių – dėl visapusiško gyvenimo pažinimo, o spec. ugdymosi poreikių mokiniams – dėl socialinės adaptacijos.

Pasak L. Miltenienės (2004), jau keli dešimtmečiai, kai visame pasaulyje vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymosi situacija iš esmės pasikeitė. Vienose šalyse anksčiau, kitose vėliau valstybiniu lygiu buvo įteisintas integruotas specialiųjų vaikų ugdymas bendrojo lavinimo mokyklose kartu su bendraamžiais, sukurta sistema, padedanti tenkinti jų specialiuosius ugdymosi poreikius. Pažangių švietimo idėjų įgyvendinimo sėkmė daugiausia priklauso nuo tiesioginį darbą su vaikais dirbančių pedagogų, jų nuostatų, lemiančių ugdomosios veiklos ypatumus.

Integracijos procese didžiausias krūvis tenka trimis svarbiausiems asmenims: mokiniui, tėvams ir pedagogui. Jei integracija bus suprantama kaip pedagogų, tėvų ir mokinių partnerystė, galima bus siekti geresnių rezultatų (Gudonis, Valantinas, Strimaitienė, 2003).

Bendradarbiavimas ugdymo procese tiek Europos, tiek Lietuvos švietimą ir specialųjį ugdymą reglamentuojančiuose dokumentuose pripažįstamas kaip vertybė ir siekiamybė, o kai kurie autoriai bendradarbiavimą vertina kaip priemonę, leidžiančią siekti numatytų tikslų. Lietuvoje sukurtas Pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelis (2003), suformuotos komandos, atsakingos už ugdytinių specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimą. SUP tenkinimo tarpdiscipliniškumas, pasireiškiantis komandiniu specialistų darbu, dar labiau išryškina bendradarbiavimo svarbą specialiojo ugdymo srityje.

Kaip lygiaverčius partnerius į vaiko ugdymo procesą privalu įtraukti ir tėvus, suteikti jiems būtiną informaciją, šiame procese aktyviai dalyvauti ir glaudžiai bendradarbiauti su šeima turi visi ugdytojai. Bendradarbiavimo procesas leidžia keisti ugdymo dalyvių nuostatas, skatina dalijimąsi informacija ir naujų žinių kūrimą, vertinimo ir kontrolės procesus. Kuo daugiau tėvų domėtis savo vaikų ugdymo rezultatais, sugebės objektyviai juos įvertinti ir priimti, kai pedagoginis švietimas taps būtinybe ir šeimyninio ugdymo padėjėju, tada galima sakyti, kad vyksta specialistų ir tėvų bendradarbiavimas (Budrienė, 2000).

Aktyvus specialiųjų poreikių vaiko tėvų dalyvavimas ugdymo procese, jų įtraukimas į vieningą ugdymo planą yra vienas iš pagrindinių sėkmingo darbo veiksnių. Specialistai yra atsakingi už specialiųjų poreikių mokinių ugdymą, tėvai turi sudaryti tinkamą psichologinį mikroklimatą klasėje, namuose (Tomėnienė, Antonovienė, 2000).

Bendradarbiavimas, tenkinant vaikų specialiuosius ugdymosi poreikius, - yra visos komandos narių bendra veikla, planuojant, sprendžiant problemas, ieškant bendro problemų sprendimo, siekiant specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo efektyvumo (Miltenienė, 2005). Tėvai ne visada aktyviai dalyvauja vaiko tyrimo, vertinimo ar netgi ugdymo procese. Daugiausia iniciatyva priklauso specialistams, o šie dažniausiai linkę tik informuoti tėvus apie išvadas. Šeimos įtraukimas kuria bendradarbiavimo ir tolesnės santykių raidos prielaidas. Tėvai gali būti įtraukti į specialistų veiklą, tačiau į partnerystę veda ilgas kelias. Partnerystė vertinama kaip santykių idealas. Ji apima pasidalijimą žiniomis, įgūdžiais, patirtimi. Vaikas ugdysis gerokai sparčiau ir kokybiškiau, jei tėvai ir specialistai vaikui padės kartu, o ne atskirai. Vienas pagrindinių partnerystės akcentų – suprasti, ką ir kiek tėvai ir specialistai turi bendra ir kiek jie turi išmokti vienas iš kito (Ališauskienė, Miltenienė, 2004).

Vertinant bendradarbiavimą kaip dalyvių sąveika grįstą procesą, labai svarbus tėvų pasirengimas bendradarbiauti. Specialistai teikia pagalbą ne tik vaikui, bet ir jo šeimai, su ja bendradarbiauja. Dauguma šeimų rūpinasi savo vaikais, trokšta jiems padėti ir siekia bendradarbiauti su specialistais, kaip ir dauguma specialistų, kurie nori įtraukti šeimas į vaikų ugdymo procesą. Tačiau specialistai neretai jaučiasi nepakankamai pasirengę dirbti su šeimomis. Efektyvus specialistų ir šeimų bendradarbiavimas daug kuo priklauso nuo specialistų nuostatų,

įsitikinimų apie šeimos vaidmenį ir veiksmingumą, bendravimo gebėjimus ir t.t. Gerai neišmanydami šeimos poreikių, specialistai negali tinkamai įtraukti šeimą į vaiko ugdymo procesą, bendradarbiauti su ja. Kuriant partnerystę, itin svarbu išsiaiškinti šeimos poreikius ir galimybes. Specialistai, įvertinę šeimų individualius skirtumus, turėtų mokytis padėti tėvams įgyti kai kurių įgūdžių, mokėjimų.

Gebėjimas bendradarbiauti su tėvais ir kurti partnerystės grįstus santykius yra gerai pasirengusio specialisto požymis. Kaip pirmą kartą kalbamasi su tėvais, kada yra pranešama vaiko problema ir pan., tada atsiranda pagrindas tėvų ir specialistų tarpusavio santykiams. Kartais tėvai skatina vaikų raidą, tačiau jiems nesiseka dėl jų pačių nuostatų ar susidariusių aplinkybių. Dauguma žmonių turi skirtingus įsitikinimus ir nuostatas į specialistus. Nuostatos, stereotipai, klaidingi lūkesčiai, specialistų ir tėvų vertybiniai skirtumai gali būti laikomi specialistų ir tėvų bendradarbiavimo kliūtimis (Ališauskienė, 2003).

Nereikia siekti perkelti specialistų įgūdžių tėvams ir padaryti juos specialistais. Tėvai yra atsakingi už vaikus. Vaikas yra tėvų, o ne specialistų. Specialistai gali suteikti praktinę pagalbą, patarimus, kaip padėti vaikui. Akcentuojamas specialistų patariamasis vaidmuo. Tėvų pasitenkinimas specialistų pagalba yra vienas svarbiausių pagalbos vertinimo veiksnių.

Neretai specialistai tėvams skiria vykdytojų vaidmenį vadindami tai partneryste. Labai svarbu įtraukti tėvus suteikiant jiems kuo daugiau informacijos apie mokyklos gyvenimą, tačiau jei ta informacija tekės viena kryptimi – iš mokyklos tėvams, siekiamo bendradarbiavimo ir partnerystės nebus, nes tėvai tik vykdys specialisto „nuleistas“ instrukcijas, bus pasyvūs, kai kada prieštaraujantys ir besipriešinantys.

Yra ir tokių atvejų, kad specialistų požiūris į tėvus būna kaip į pasigailėjimo vertus asmenis. Kartais pats faktas, kad vaikas turi specialiųjų ugdymosi poreikių, specialistų vertinamas kaip šeimos problemų simptomas. Tokiu atveju pedagogai nepriima tėvų kaip sąjungininkų sprendžiant vaiko problemas, nes tėvai laikomi šių problemų dalis. Dažnai toks vaidmuo skiriamas tėvams, kurie turi įvairių socialinių, psichologinių ar asmeninių problemų. Toks požiūris į tėvų vaidmenį vertinamas kaip kliūtis inicijuojant ir kuriant lygiavertę sąveiką (Miltenienė, 2004).

Pastaruoju metu daugėja specialistų, kurie tėvus priima kaip lygiaverčius partnerius vaiko ugdymo procese. Tokius pokyčius veikė ne tik įstatymuose tėvų teisių dalyvauti ugdymo procese pripažinimas, bet ir praktikoje išryškėjęs didesnis pagalbos mokyklai poreikis. Specialusis ugdymas yra būtent ta sritis, kur tikra partnerystė yra reikalingiausia.

Atlikto L. Miltenienės (2005) tyrimo duomenimis, galima teigti, kad pedagogams bendradarbiaujant su tėvais vyrauja individualios ir dažnai vienkryptės informacijos perdavimo formos: individualūs pokalbiai, bendri tėvų susirinkimai, įrašai pasiekimų knygelėse, pokalbiai

telefonu. Pedagogų tarpusavio bendravimas aktyvesnis, tačiau dažniau orientuotas į individualius pokalbius, konsultacijas, individualų tobulėjimą, o ne į komandinį darbą ir kolegialų sprendimų priėmimą.

Bendraudami su tėvais, specialistai stengiasi akcentuoti pozityvius vaiko ugdymo(si) akcentus, tačiau tėvams kartais atrodo, specialistai daugiau kalba apie mokymosi sunkumus. Tėvai ne visuomet supranta specialistų leksiką. Todėl bendraudami specialistai turėtų viską paaiškinti tėvams suprantama kalba.

Aktyvus bendradarbiavimas teikia abipusę naudą. Tėvams leidžia geriau susipažinti su ugdymo programa, aplinka. Be to skatina didžiuotis savo vaiku, jo daroma pažanga, padeda suvokti specialistų keliamus tikslus ir padėti jiems pasiekti juos. Skatina aktyviau dalyvauti įvairiose bendradarbiavimo formose (tėvų susirinkimuose, pokalbiuose ir pan.) ir nejausti įtampos, o ugdymąsi vertinti kaip nepertraukiamą vaikų – tėvų – specialistų procesą (Sipavičienė, 2008).

1.6. Ugdymo įstaigos ir šeimos bendradarbiavimą reglamentuojančių dokumentų analizė

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, švietimo sistemos reforma tapo būtinybe: atsižvelgiant į naują šalies raidos etapą, analizuojama ir formuojama švietimo politika, strategija, pertvarkomas ugdymo turinys. Kuriami nauji mokyklos ir visuomenės santykiai. Mokinių tėvai yra mokyklos bendruomenės dalis. Glaudus visų ugdymo dalyvių bendradarbiavimas – vienas švietimo sistemos reformos ir optimalaus vaiko išsimokslinimo garantų bei dabarties mokyklos esminis akcentas (Grincevičienė, 1999).

Kiekvieną visuomenės gyvenimo sritį reglamentuoja tam tikri įstatymai. Pedagogų ir tėvų bendradarbiavimą vaiko ugdymo(si) atžvilgiu nusako Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2003), Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrieji nuostatai (1999), Lietuvos Respublikos švietimo koncepcija (1992), Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (1996), Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija (2003) ir kt..

Išskiriami šiam darbui aktualūs įstatymo punktai, kurie padės nuodugniau apžvelgti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo ypatumus.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatyme (2003) penkto skirsnio 47 straipsnyje pateiktos mokinio, tėvų (globėjų, rūpintojų), mokytojo ir kito švietimo teikėjo teisės ir pareigos.

Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą nusako šios tėvų (globėjų, rūpintojų) teisės ir pareigos:

- gauti informaciją apie vaiko ugdymosi sąlygas ir jo pasiekimus;
- dalyvauti parenkant (prireikus parinkti) vaikui ugdymo programą, formą, mokyklą ar kitą švietimo teikėją;
- dalyvauti mokyklos savivaldoje;
- bendradarbiauti su mokyklos vadovu, kitu švietimo teikėju, mokytojais, kitais specialistais, teikiančiais specialiąją, psichologinę, socialinę pedagoginę, specialiąją pedagoginę pagalbą, sveikatos priežiūrą, sprendžiant vaiko ugdymosi klausimus;
- užtikrinti vaiko parengimą mokyklai, jo mokymąsi pagal pradinio ir pagrindinio ugdymo programą.

Pedagogams pateiktos šios teisės ir pareigos:

- dirbti savitarpio pagarba grįstoje, psichologiškai, dvasiškai ir fiziškai saugioje aplinkoje, turėti higienos reikalavimus atitinkančią ir tinkamai aprūpintą darbo vietą;
- dalyvauti mokyklos savivaldoje;
- nuolat informuoti tėvus (globėjus, rūpintojus) apie jų vaikų ugdymosi poreikius ir pasiekimus.

Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendruosiuose nuostatuose (1999) pateikiama štai tokia mokyklos paskirtis: „Bendradarbiaudama su tėvais, bendrojo lavinimo mokykla ugdo savarankų, laisvei pajėgų, atsakingai savo gyvenimą kurtis gebantį žmogų. Šito siekdama, ji augina tvirtus dorinius pagrindus ir savarankią pasaulėžiūrą turinčius, visapusiškai išsilavinusius, bendrauti ir bendradarbiauti gebančius, pilietiškai sąmoningus, atsakingus, tvirto charakterio, toliau mokytis ir dirbti pasirengusius, kultūriškai ir ekologiškai susipratusius, kūrybingus ir darnos siekti pajėgiančius jaunuolius ir jaunuoles“.

Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendruosiuose nuostatuose (1999) numatomos šios tėvų (globėjų) teisės ir pareigos:

- dalyvauti nustatant ugdymo turinį, metodus, vertinimo formas ar pan.;
- gauti informaciją apie savo vaiko mokymąsi, elgesį, mokymosi sąlygas;
- kartu su pedagogais spręsti vaiko palikimo kartoti kursą klausimą;
- dalyvauti mokyklos savivaldoje;
- bendrauti su mokyklos pedagogais ir vadovais, dalyvauti sprendžiant vaiko ugdymosi klausimus;

Pedagogams pateiktos šios teisės ir pareigos:

- dalyvauti mokyklos savivaldoje;
- analizuoti savo pedagoginę veiklą, vertinti ugdymo rezultatus ir su jais supažindinti moksleivius, jų tėvus (ar vaiko globėjus);

Lietuvos Respublikos švietimo koncepcijoje (1992) teigiama, kad švietimas grįstinas glaudžiu šeimos, mokyklos ir šeimos bendradarbiavimu. Mokykla kuriama kaip šeimai ir visuomenei atviras kultūros židinys. Švietimo koncepcijos trečiajame skyriuje teigiama: „bendrojo vaikų ir jaunimo ugdymo paskirtis – kartu su šeima padėti gimtosios kultūros erdvėje atsiskleisti asmens individualybei, parengti asmenį darniam socialiniam gyvenimui“.

Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme (1996), teigiama, kad viena iš pagrindinių vaiko teisių yra teisė į mokslą. Penktajame skyriuje „Vaikas ir mokykla“ nusakoma, jog tėvai ir kiti teisėti vaiko atstovai privalo sudaryti sąlygas vaikui įgyti privalomą išsilavinimą arba galimybę mokytis iki 16 metų.

Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijoje (2003), pateikiami šie principai:

- šeima ir valstybė dalijasi vaiko gerovės užtikrinimo atsakomybe;
- vaikui garantuojamos teisės ir galimybės;
- gerbti vaiką ir jo šeimą, neatsižvelgiant į jos gebėjimą rūpintis vaiku;
- bendradarbiauja visos visuomenės institucijos ir grupės;

2. PEDAGOGŲ IR TĖVŲ BENDRADARBIAVIMO KOKYBĖS VALDYMO EMPIRINIS TYRIMAS

2.1. Tyrimo metodika ir imties charakteristika

Tyrimo metodika.

Norint išsiaiškinti tėvų ir pradinių klasių pedagogų bendradarbiavimo kokybę, buvo atliktas empirinis tyrimas. Šio tyrimo instrumentas – anketinė apklausa, t.y., buvo pateiktos anketos pradinių klasių pedagogams (1 priedas) ir mokinių tėvams (2 priedas). Anketą pedagogams sudaro 23 atviro ir uždaro tipo klausimai. Anketą mokinių tėvams arba globėjams sudaro 29 atviro ir uždaro tipo klausimai. Apklausa vyko savanoriškai, anonimiškai. Anketos pedagogams buvo išdalintos jų darbo vietose. Tėvų anketinei apklausai atlikti anketos buvo perduotos pradinių klasių mokytojams. Pirmiausia dalyvavusiems buvo suteikiama trumpa informacija apie tyrimą, jo tikslus bei respondentų dalyvavimo savanoriškumo ir anonimiškumo garantiją.

Tyrimo imtis.

Tyrimas vyko 2008 m. rugsėjo - spalio mėnesiais. Tiriamųjų imtį sudarė 260 respondentų, 200 bendrojo lavinimo mokyklų mokinių tėvų, iš jų 97 kurių vaikai lankosi pas mokyklos specialistą ir 60 pradinėse klasėse dirbančių pedagogų. Tyrimas atliktas dvejose Šiaulių miesto mokyklose (Juventos pagrindinėje ir Dainų pradinėje), dvejose Joniškio miesto mokyklose („Saulės“ vidurinėje, Mato Slančiausko gimnazijoje) ir dvejose Joniškio rajono mokyklose (Kriukų pagrindinėje, Skaistgirio vidurinėje).

Tyrimo etapai:

I etapas (2008 m. balandis – liepa) kuriama tyrimo metodika, ruošiamas tyrimo instrumentas.

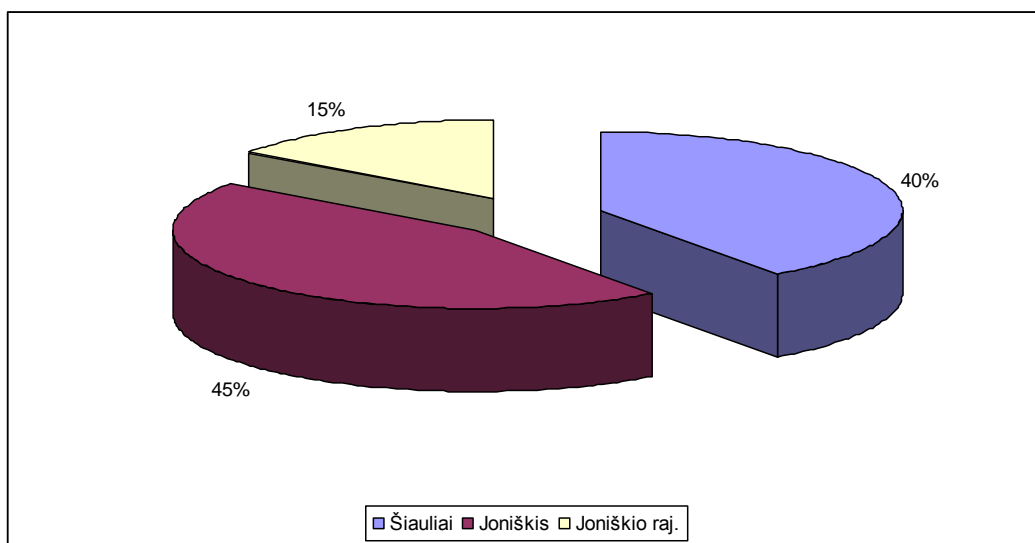
II etapas (2008 m. rugsėjis – spalio) atliekama anketinė apklausa.

III etapas (2008 m. lapkritis – sausis) tyrimo rezultatų analizė.

2.2. Pradinių klasių pedagogų nuomonių apie bendradarbiavimo kokybės valdymą su tėvais rezultatų analizė

Anketinėje apklausoje dalyvavo 60 pradinių klasių mokytojų. 24 Šiaulių miesto Juventos pagrindinės mokyklos ir Dainų pradinės mokyklos pedagogai. 27 Joniškio miesto „Saulės“ vidurinės mokyklos ir Mato Slančiausko gimnazijos pedagogai. 9 Joniškio rajono Kriukų pagrindinės ir Skaistgirio vidurinės mokyklos pedagogai. Pedagogų paskirstymas pagal vietovę pateiktas 2 paveiksle.

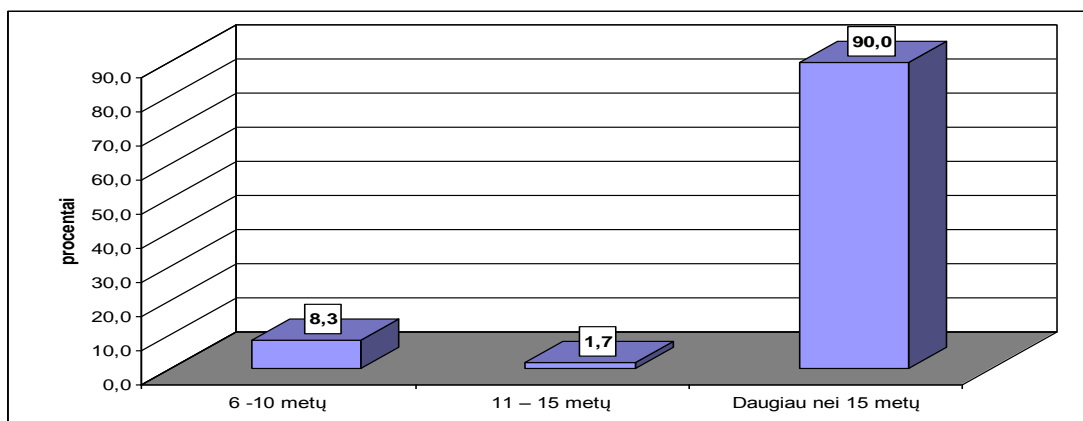

2 pav. Pradinių klasių pedagogų pasiskirstymas pagal vietovę (N = 60)

Anketas užpildė 59 moterys ir 1 vyras. Taigi galima teigti, kad pradinių klasių mokytojos profesiją daugiausia pasirenka moterys.

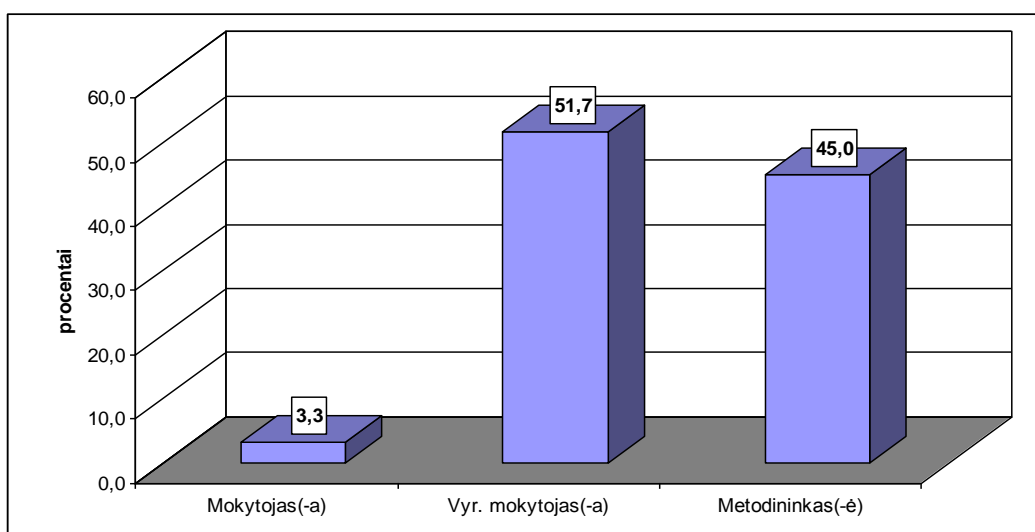
Visi respondentai yra įgiję mokytojo profesinę kvalifikaciją, o dirbamoje įstaigoje užima pradinių klasių mokytojo pareigas.

Iš anketoje pateiktų atsakymų pastebima, kad nėra nei vieno respondento, kurio pedagoginio darbo stažas būtų mažesnis nei penkeri metai. 8,3 % pedagogų darbo stažas yra nuo 6 iki 10 metų. 1,7% pedagogų dirba ugdymo įstaigoje 11 – 15 metų. 90% respondentų ugdymo įstaigoje dirba daugiau nei 15 metų. Pedagoginis darbo stažas – tai rodiklis, kuris charakterizuoja žmogų kaip savo srities specialistą. Kuo darbo stažas yra didesnis, tuo tikėtina, kad pedagogas yra įgijęs įvairiapusių kompetencijų. Pedagoginis darbo stažas pateiktas 3 paveiksle.

3 pav. **Pedagoginis darbo stažas (%)**, (N=60)

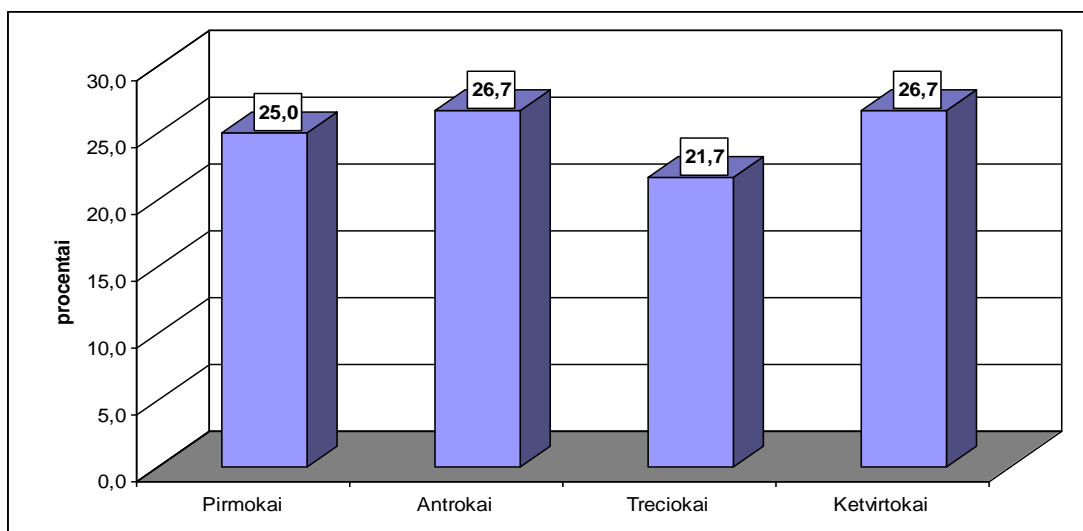
Penktuoju anketos klausimu norėta išsiaiškinti apie pedagogų kvalifikacinę kategoriją. Pateikti duomenys parodė, kad nebuvo mokytojų ekspertų. Daugiausia respondentų turi vyr. mokytojo kvalifikacinę kategoriją, jų yra 51,7%. Nemažai pedagogų turi ir metodininko kvalifikacinę kategoriją, t.y. 45% respondentų. 3,3% respondentų turi mokytojo kvalifikacinę kategoriją. Kvalifikacinių kategorijų išsidėstymas pateiktas 4 paveiksle.

4 pav. **Pedagogų kvalifikacinė kategorija (%)**, (N=60)

Labai dažnai pedagoginio darbo stažas koreliuoja su kvalifikacine kategorija, kuo didesnis darbo stažas, tuo aukštesnė ir kvalifikacinė kategorija.

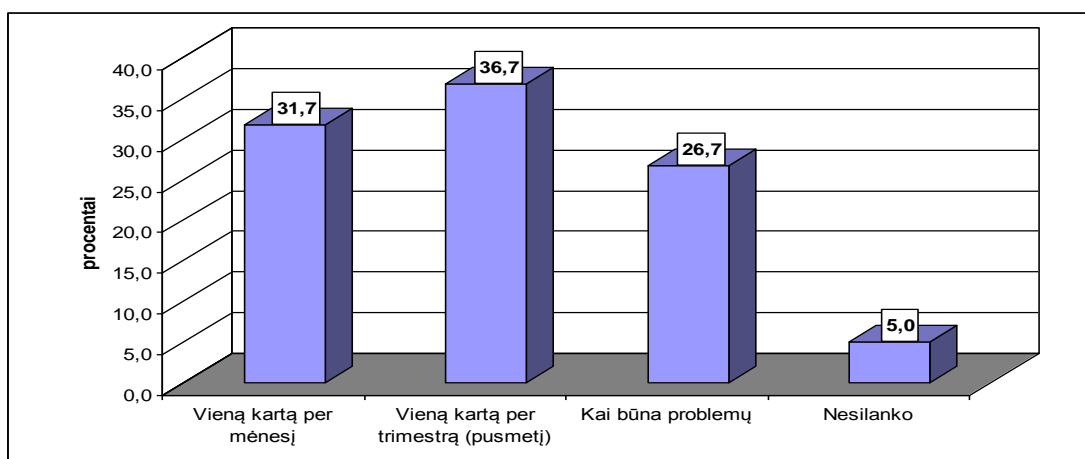
Iš respondentų atsakymų matosi, kad 25% pedagogų dirba su pirmųjų klasių mokiniais. 26,7% respondentų dirba su antrųjų klasių mokiniais. 21,7% pedagogų moko (ugdo) trečiųjų klasių mokinius. 26,7% pedagogų dirba su ketvirtųjų klasių mokiniais. Pedagogų pasiskirstymas dirbamoje klasėje pateiktas 5 paveiksle.

5 pav. **Pedagogų pasiskirstymas pagal klases (%)**, (N=60)

Vadinasi, mūsų respondentai iš tiesų turi patirties dirbant ne tik su pradinųjų klasių mokiniais, bet ir bendraudami su ugdytinių tėvais.

Iš anketos aštuntojo klausimo, kaip dažnai dauguma tėvų lankosi mokykloje, pedagogai teigia, jog tėvai gan dažnai apsilanko ugdymo įstaigoje. 31,7% respondentų teigia, kad dauguma tėvų į mokyklą ateina vieną kartą per mėnesį. Truputį daugiau tėvų apsilanko vieną kartą per trimestrą (pusmetį), t.y., 36,7%. 26,7% pedagogų teigia, kad tėvų sulaukia mokykloje tada, kai būna problemų. Respondentai teigia, kad nėra tokių tėvų, kurie į mokyklą ateina vieną kartą per metus, tačiau 5% pedagogų teigia, kad yra tėvų, kurie išvis nesilanko ugdymo įstaigoje. Pedagogų nuomonės, apie ugdytinių tėvų lankymosi mokykloje dažnumą, pateiktos 6 paveiksle.

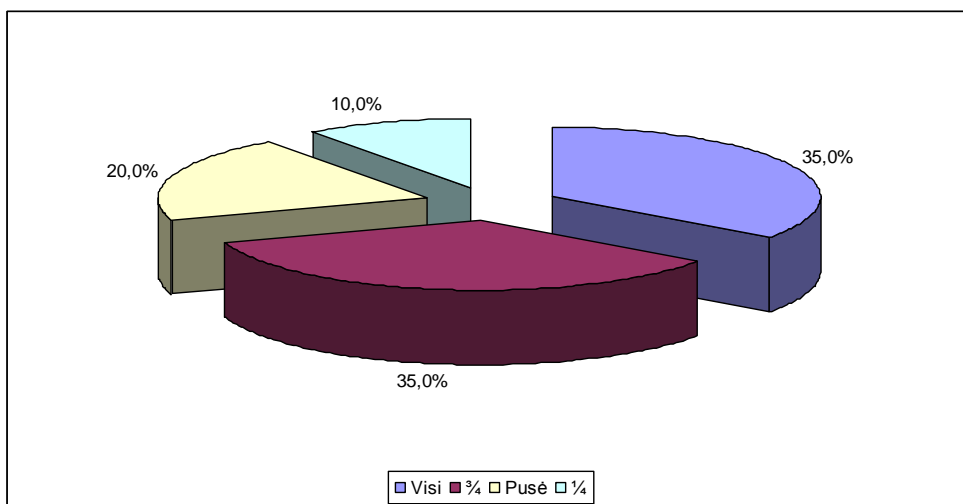

6 pav. **Ugdytinių tėvų lankymosi mokykloje dažnumas (%)**, (N=60)

Tėvų lankymasis mokykloje - tai vienas rodiklių, iš kurio dažnai sprendžiama, kiek tėvams rūpi vaiko ugdymo(si) rezultatai. Dažnas lankymasis suteikia tėvams daugiau galimybių

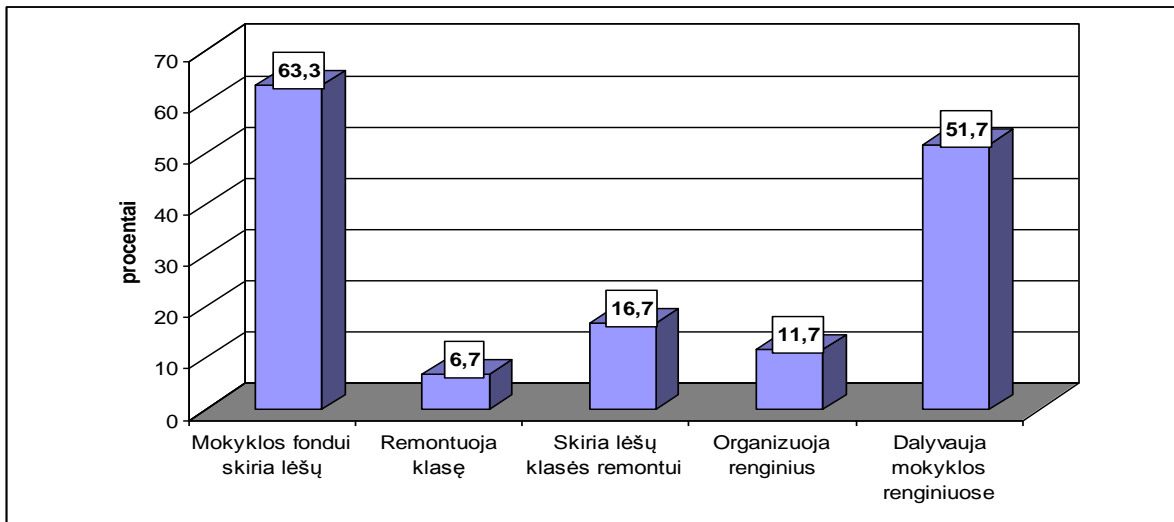
dalyvauti ugdymo procese, spręsti išskylančias problemas ir išvengti jų. Tie tėvai, kurie retai lankosi mokykloje, praranda ryšį su pedagogu, kuris ugdant pradinių klasių mokinius yra būtinas. Iš pateiktų duomenų galima daryti prielaidą, kad ne visi tėvai pakankamai aktyviai domisi savo vaikų mokymo(si) pasiekimais ir lankosi mokykloje.

Siekdami kokybiškesnio bendravimo, bendradarbiavimo su tėvais ir siekdami konstruktyviai spręsti ugdymo klausimus, daugelis pedagogų sistemingai organizuoja tėvų susirinkimus bei kviečia tėvus dalyvauti mokykloje vykstančiuose renginiuose. Iš 7 paveikslą matyti, jog trečdalis pedagogų teigia, kad visi ugdytinių tėveliai apsilanko mokykloje organizuojamuose susirinkimuose, renginiuose. Šiems tėvams rūpi vaikų ugdymo(si) klausimai. Tiek pat pedagogų teigia, kad tik $\frac{3}{4}$ tėvų lankosi mokykloje, susirinkimuose, renginiuose. 20% pedagogų teigia, kad susirinkimuose, renginiuose sulaukia pusės ugdytinių tėvų. 10% respondentų teigia, kad į susirinkimus, renginius ateina ketvirtadalis tėvų. Pedagogai teigia, kad nėra tokių tėvų, kurie nesilankytų mokyklos susirinkimuose, renginiuose. Kokia dalis tėvų lankosi mokykloje, susirinkimuose, renginiuose pateikta 7 paveiksle.

7 pav. Ugdytinių tėvų lankymosi mokykloje organizuojamuose susirinkimuose, renginiuose, dažnumas (%), (N=60)

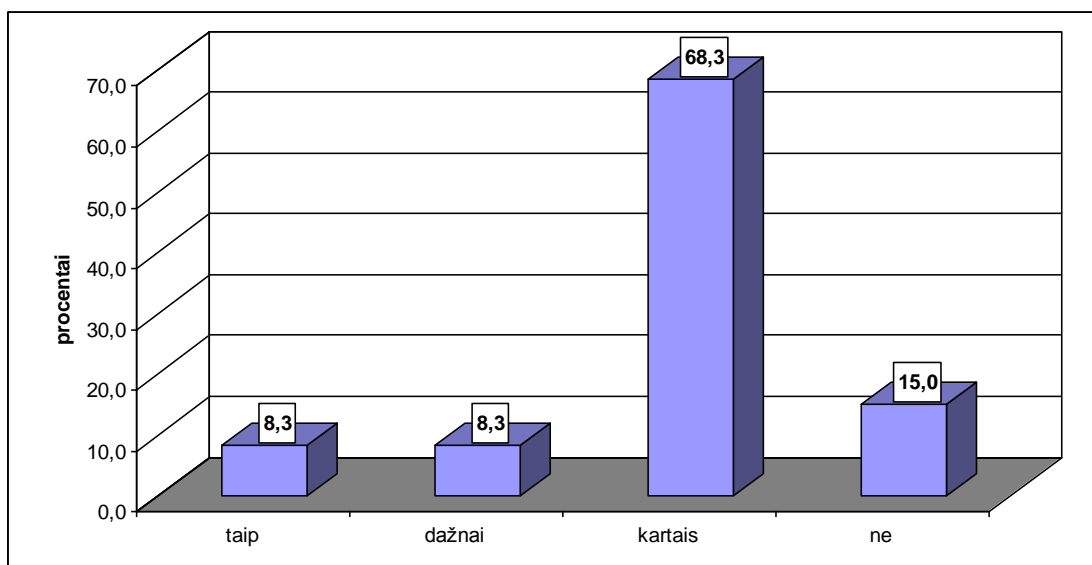
Kaip teigia pedagogai, dauguma ugdytinių tėvų padeda mokyklai skirdami fondui lėšų. Taip teigia 63,3% pedagogai. 16,7% pedagogų teigia, kad tėvai skiria lėšų klasės remontui, tačiau dauguma tėvų patys neremontuoja klasių. Taip pat tėveliai ne itin noriai organizuoja renginius, tai teigia net 11,7% respondentų. Dauguma tėvų geriau tik dalyvauja mokyklos renginiuose. Pedagogų nuomonė apie tėvų pagalbą mokyklai pateikta 8 paveiksle.

8 pav. Tėvų pagalba mokyklai (%),(N=60)

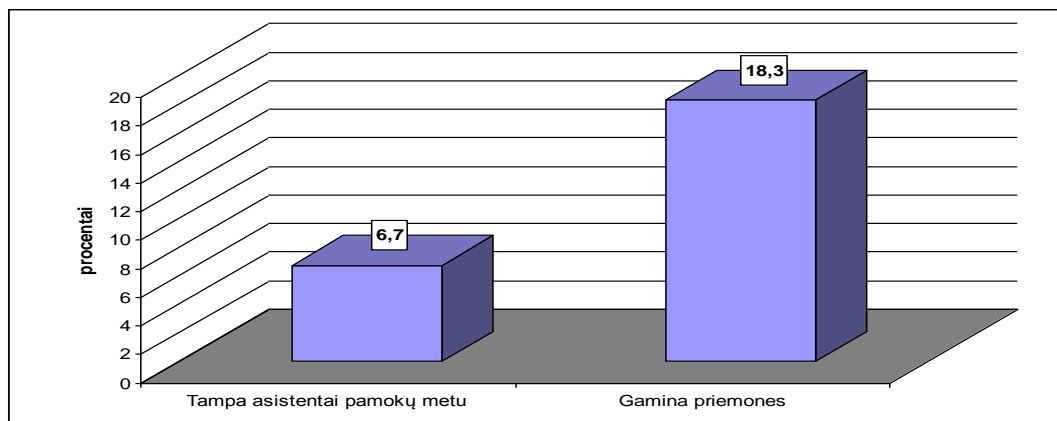
Galima daryti prielaidą, kad dauguma tėvelių pasirenka jiems priimtinausią pagalbą, skirdami lėšų klasės fondui, dalyvaudami mokyklos renginiuose, bet patys mažai rodo iniciatyvos klasės estetiniam kūrimui ir renginių organizavimui.

Dauguma pedagogų teigia, kad tėvai kartais dalyvuoja ugdymo procese (pateikia pasiūlymus, pastabas, padeda vykdyti konkrečius darbus ir pan.). Tai pasisako 68,3% pedagogų. Tik 8,3% mokytojų teigia, kad tėvai visada dalyvuoja ugdymo procese. Tiek pat procentų pedagogų atsakė, kad dažnai tėvai dalyvuoja ugdymo procese. 15% pedagogų teigia, kad dauguma tėvų išvis nedalyvuoja ugdymo procese. Kaip dauguma tėvų dalyvuoja ugdymo procese, pateikta 9 paveiksle.

9 pav. Tėvų dalyvavimas ugdymo procese (%),(N=60)

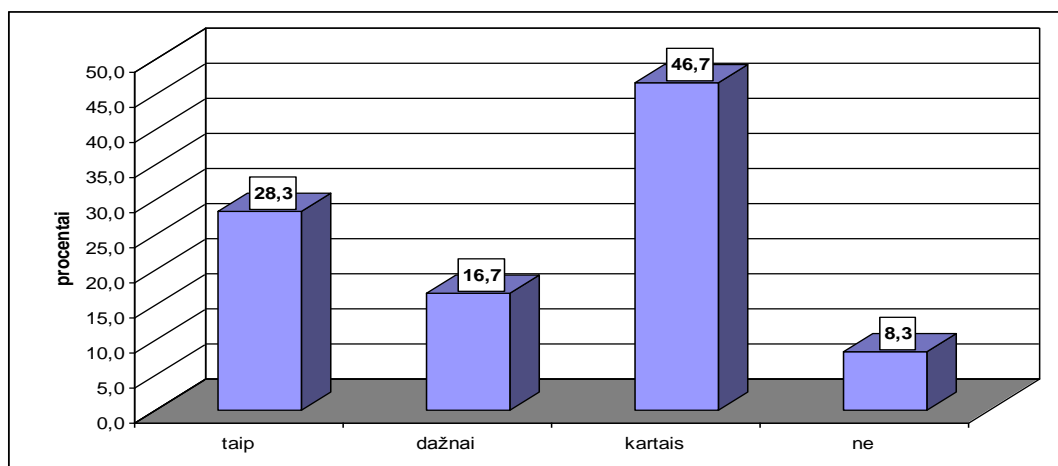
Pedagogai teigia, kad dauguma tėvų organizuojant ugdymo procesą klasėje padeda gamindami priemones. Tai teigia 18,3% pedagogų. 6,7% pedagogų teigia, kad tėvai tampa asistentais pamokų metu. Likusioji dalis (75%) pedagogų išvis neatsakė į šį klausimą, galima spėti, kad jų ugdytinių tėvai nesiūlo konkrečios pagalbos organizuojant ugdymo procesą klasėje. Tėvų pagalba organizuojant ugdymo procesą klasėje pateikta 10 paveiksle.

10 pav. Tėvų pagalba organizuojant ugdymo procesą klasėje (%)

Iš respondentų atsakymų galima daryti kelias prielaidas: kad tėvai ne itin nori dalyvauti ugdymo procese, jie geriau pasirenka stebėtojų vaidmenį, o ne pagalbininko ir organizatoriaus. Gali būti, jog tokius rezultatus galėjo įtakoti, kad pedagogai patys mažai rodo iniciatyvos ir nieieško būdų aktyviam bendradarbiavimui su ugdytinių tėveliais.

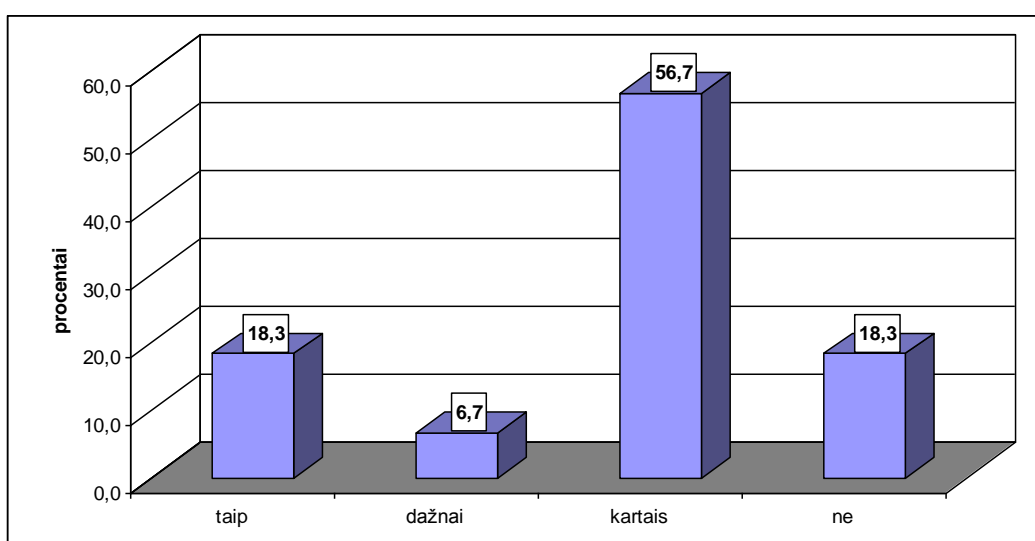
Tėvų pagalba vaikui atliekant įvairias užduotis namuose yra vienas iš būdų tėvams ir vaikams pabūti drauge, parodyti, kad vaikas yra svarbus tėvams. 28,3% pedagogų teigia, kad tėvai visada padeda vaikams atlikti užduotis namuose. 16,7% mokytojų atsakė, kad dažnai tėvai padeda vaikams atlikti užduotis namuose. Dauguma pedagogų, net 46,7% teigia, kad tėvai tik kartais padeda atlikti užduotis namuose. 8,3% pedagogų teigia, kad tėvai išvis nepadeda atlikti užduočių namuose. Kaip dažnai tėvai suteikia pagalbą vaikams namuose atliekant užduotis, pateikta 11 paveiksle.

11 pav. Tėvų pagalba vaikams atliekant užduotis namuose (%), (N=60)

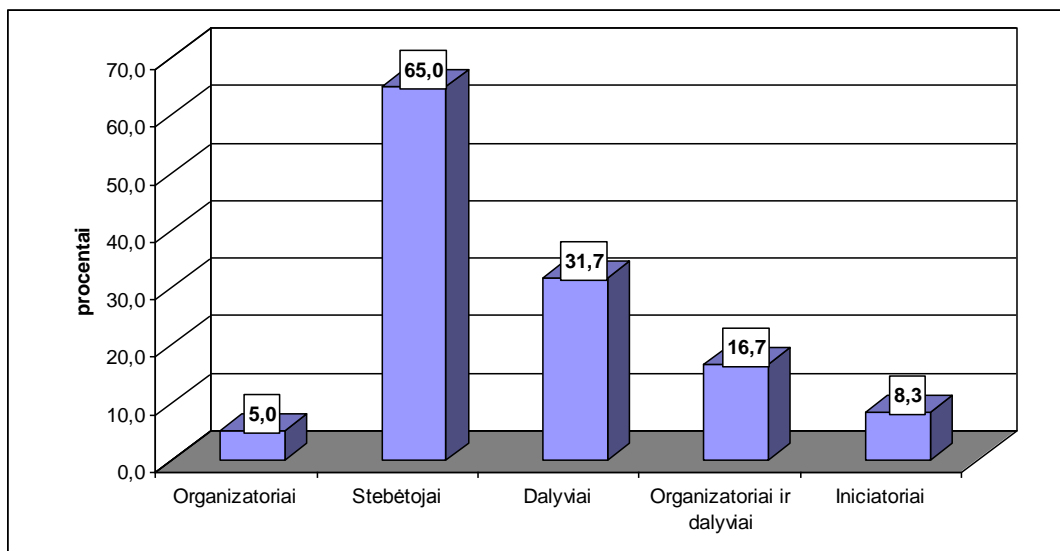
Iš pateiktų duomenų, galima daryti prielaidą, kad tėvai iš ties yra labai užimti, turintys daugybę rūpesčių, todėl nebelieka laiko, o gal ir noro, padėti vaikams atlikti užduotis namuose. Todėl vaikai dirba savarankiškai arba tėvai kreipiasi pagalbos į kitus pedagogus.

Dauguma pedagogų, t.y., 56,7% teigia, kad tėvai tik kartais dalyvauja mokyklos organizuojamuose renginiuose, programose, projektuose. 18,3% respondentų teigia, kad tėvai visada dalyvauja renginiuose, programose ar projektuose. Tiek pat procentų pedagogų pasisako, kad tėvai išvis nedalyvauja mokyklos renginiuose. 6,7% respondentų teigia, kad tėvai dažnai dalyvauja organizuojamuose renginiuose, programose ar projektuose. Pedagogų nuomonė apie tėvų dalyvavimą mokyklos organizuojamuose renginiuose, programose projektuose pateikta 12 paveiksle.

12 pav. Tėvų dalyvavimas mokyklos organizuojamuose renginiuose, programose, projektuose (%), (N=60)

Dauguma pedagogų, net 65% teigia, kad jų organizuojamose šventėse, išvykose tėvai atlieka stebėtojo vaidmenį. Tik 5% respondentų pažymėjo, kad tėvai patys organizuoja šventes, išvykas. 31,7% mokytojų teigia, kad tėvai būna dalyviais šventėse, išvykose. 16,7% pedagogų pažymėjo, kad tėvai šventėse, išvykose būna ir organizatoriai, ir dalyviai. Pedagogų teigimu švenčių, išvykų iniciatoriais būna 8,3% tėvų. Tėvų vaidmenys organizuojant šventes ir išvykas pateikti 13 paveiksle.

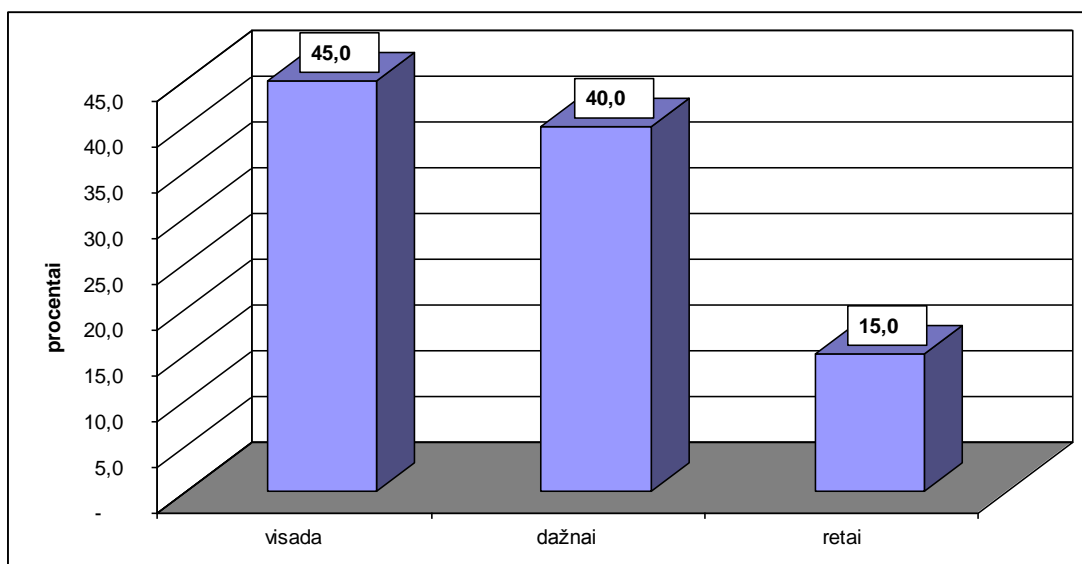

13 pav. Tėvų vaidmenys organizuojamose šventėse, išvykose (%), (N=60)

Iš respondentų atsakymų matyti, kad tėvai dažniausiai ne tik ugdymo procese, bet ir šventėse, išvykose išlieka gana pasyvūs. Galima daryti prielaidą, kad tėvai neturi reikiamos kompetencijos organizuojant renginius, išvykas bei nedrįsta pasiūlyti savo pagalbos. Gali būti, kad pedagogai per mažai pažįsta ugdytinių šeimos narius, nežino jų kompetencijų.

Dauguma pedagogų, t.y., 45% visada atsižvelgia į tėvų pageidavimus, pasiūlymus dėl ugdymo proceso tobulinimo. Beveik tiek pat pedagogų dažnai atsižvelgia į tėvų pasiūlymus. Maža dalis respondentų, t.y., 15% retai atsižvelgia į tėvų pasiūlymus, pageidavimus. Iš anketų matyti, kad nėra pedagogų, kurie neatsižvelgtų į tėvų pageidavimus, pasiūlymus. Kaip pedagogai atsižvelgia į tėvų pageidavimus, pasiūlymus ugdymo procese, pateikta 14 paveiksle.

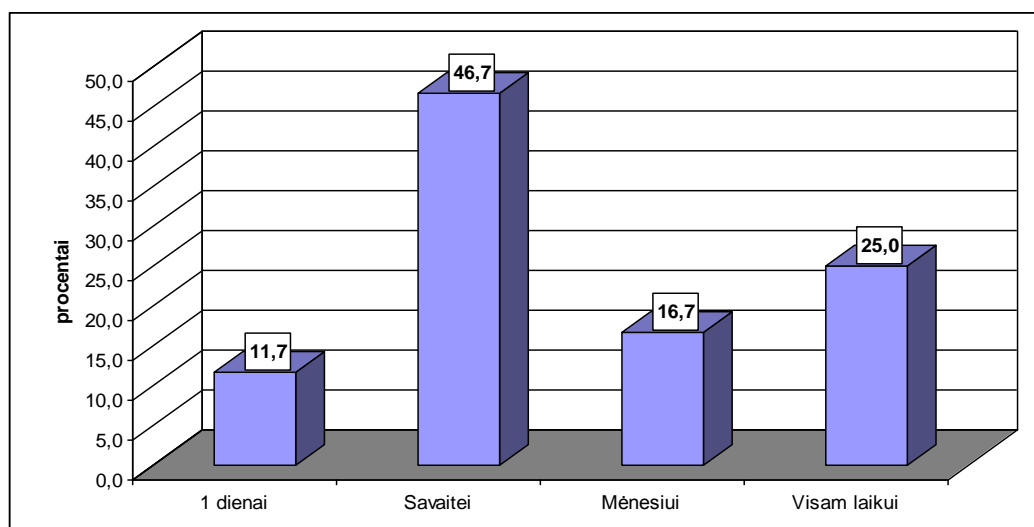

14 pav. **Pedagogų pozicija dėl tėvų pageidavimų, pasiūlymų ugdymo procesui (%)**, (N=60)

Iš respondentų nuomonių, galima teigti, kad daugumai pedagogų, tėvų nuomonė yra svarbi: noriai bendradarbiauja su ugdytinių tėvais, išklauso ir atsižvelgia į tėvų pageidavimus, pasiūlymus dėl ugdymo proceso. Galima numatyti, kad pedagogai iš ties norėtų didesnės tėvų iniciatyvos, įsitraukimo į ugdymo procesą. Daugelis pedagogų teigiamai reaguoja į išsakytas pastabas, pasiūlymus, pageidavimus.

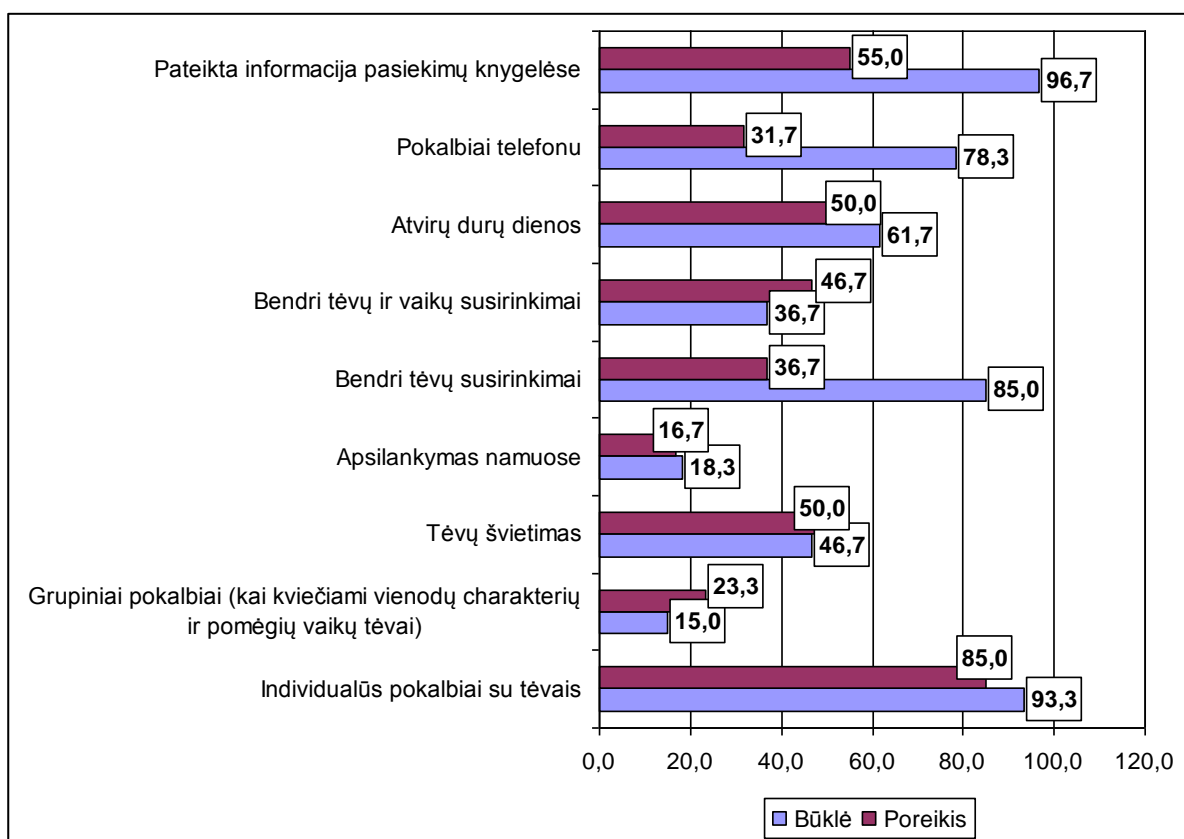
Pedagogams, ko gero svarbiausia užduotis yra siekti, kad vaiko ugdymas(is) būtų kokybiškas ir kaip šį procesą galėtų padėti tobulinti ugdytinių tėvai. Dauguma respondentų teigia, kad tėvai padaro išvadas savaitei, apie išsakytas pastabas, pasiūlymus dėl jų vaiko ugdymo ir ugdymosi. Taip pasisako 46,7% pedagogų. Ketvirtadalis apklaustųjų pedagogų teigia, kad tėvai padaro išvadas visam laikui. Nedidelė pedagogų dalis pareiškė, kad tėvai išvadas padaro labai trumpam laikui - tik vienai dienai. 16,7% apklaustųjų pradinių klasių mokytojų, teigia, kad tėvai padaro išvadas apie išsakytas pastabas, pasiūlymus dėl jų vaiko ugdymo(si) vienam mėnesiui. Pedagogų nuomonės apie tėvų padaromas išvadas dėl vaiko ugdymo(si) pateiktos 15 paveiksle.

15 pav. Tėvų padaromos išvados apie išsakytas pastabas, pasiūlymus dėl vaiko ugdymo(si) (%), (N=60)

Tik ketvirtadalis tėvų padaro išvadas visam laikui dėl išsakytų pastabų, pasiūlymų apie vaiko ugdymą(si). Vadinasi likusieji tėvai, tik trumpam laikui atsižvelgia į pedagogų išsakytą nuomonę, nemanydami, kad tai yra svarbu, tuo sumenkindami bendradarbiavimo reikšmę.

Iš anketų matoma, kad respondentai taiko įvairias bendradarbiavimo formas su tėvais. Daugiausia pedagogai bendradarbiauja individualiais pokalbiais su tėvais. Šią bendradarbiavimo formą laiko viena iš priimtinausių, teikiančią didžiausią naudą kokybiškam bendradarbiavimui. 96,7% pedagogų bendradarbiauja su tėvais pateikdami informaciją pasiekimų knygelėse. 55% respondentų teigia, kad ši bendradarbiavimo forma yra priimtinausia, naudingiausia kokybiškam bendradarbiavimui. Nemažai pedagogų bendradarbiauja telefonu ir organizuoja bendrus tėvų susirinkimus. Tačiau nemano, kad tai priimtinausia, teikianti didžiausią naudą forma kokybiškam, abipusiam bendradarbiavimui. Pedagogai teigia, kad priimtinausios, tačiau mažiau naudojamos bendradarbiavimo formos yra šios: grupiniai pokalbiai (kai kviečiami vienodų charakterių ir pomėgių vaikų tėvai), tėvų švietimas, bendri tėvų ir vaikų susirinkimai. Mažiausiai respondentai taiko grupinius pokalbius (kai kviečiami vienodų charakterių ir pomėgių vaikų tėvai) ir apsilankymus namuose. Dažniausiai taikomos bendradarbiavimo formos tarp pedagogų ir ugdytinių tėvų bei priimtinausios, teikiančios didžiausią naudą kokybiškam bendradarbiavimui pateiktos 16 paveiksle.

16 pav. **Pedagogų taikomos ir priimtinausios bendradarbiavimo formos (%)**, (N=60)

Norėdami tiksliau išskirti dažniausiai taikomas bendradarbiavimo formas tarp mokytojų ir tėvų atlikome faktorinę analizę. Faktorinės analizės metu išskirti 3 interpretuoti faktoriai, paaiškinantys 59,2 % visos sklaidos. Faktorinės analizės rezultatai pateikiami 1 lentelėje.

1 lentelė

Dažniausiai taikomų bendradarbiavimo formų tarp mokytojų ir ugdytinių tėvų faktorinė analizė

Struktūriniai komponentai	L	%	KMO
Bendravimo su tėvais ir aikais formos			0,73
Apsilankymas namuose	0.788	21,9	
Grupiniai pokalbiai (kai kviečiami vienodų charakterių ir pomėgių vaikų tėvai)	0.770		
Bendri tėvų ir vaikų susirinkimai	0.732		
Informacijos perteikimas tėvams			20,4
Pateikta informacija pasiekimų knygelėse	0.740		
Pokalbiai telefonu	0.686		
Bendri tėvų susirinkimai	0.588		
Individualūs pokalbiai su tėvais	0.525		

Tėvų konsultavimas			
Tėvų švietimas	0.765	16,9	
Atvirų durų dienos	0.627		

Paiškinimai: **L** – faktorinis svoris (remiantis pagrindinių komponentų metodu VARIMAX rotacija) parodo kintamųjų ir faktoriaus (ALFA faktorinės analizės modelis) statistinio ryšio glaudumą.

% - procentinis (kumuliatyvinis) dažnis parodo, kiek % sklaidos gali būti paaiškinta nepriklausomuoju kintamuoju.

KMO (Kayser – Meyer – Olkin Measure of Sampling Adequacy) – skalės tinkamumas faktorinei analizei.

Pirmasis faktorius – populiariausios bendravimo su tėvais ir vaikais formos (21,9 % sklaidos) apima lankymąsi ugdytinių namuose, grupinius pokalbius (kai kviečiami vienodų charakterių ir pomėgių vaikų tėvai) ir bendrų tėvų ir vaikų susirinkimus. Šio faktoriaus savitumas, kad jis apėmė tas bendravimo formas, kuriose dalyvauja ir vaikai.

Antrasis faktorius – informacijos perteikimas tėvams (20,4 % sklaidos) apima informacijos pateikimą pasiekimų knygelėse, pokalbius telefonu, bendrus tėvų susirinkimus, individualius pokalbius su tėvais. Šis faktorius savitas tuo, kad visos šios bendradarbiavimo formos padeda pedagogams perteikti reikiamą informaciją ugdytinių tėvams, apie mokinio ugdymo(si) procesą, jo pasiekimus, pažangą, sunkumus.

Trečiasis faktorius – tėvų konsultavimas (16,9 % sklaidos) apima tėvų švietimą, atvirų durų dienas. Šio faktoriaus savitumas, kad tėvai supažindinami apie vaiko raidos ir ugdymo(si) ypatumus, būdus ir gali geriau suvokti kasdieninį mokyklos gyvenimą, geriau suprasti ir įvertinti pedagogo darbą, geriau pažinti savo vaikus, o kartu pergalvoti savo pareigas mokyklai ir vaikams. Pabuvoję mokykloje tėvai gali kompetentingiau padėti savo vaikams namuose.

Norėdami tiksliau išskirti kokybiško bendradarbiavimo formas tarp pedagogų ir tėvų atlikome faktorinę analizę. Faktorinės analizės metu išskirti 4 interpretuoti faktoriai, paaiškinantys 70,1 % visos sklaidos. Faktorinės analizės rezultatai pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė

Kokybiško bendradarbiavimo formų tarp mokytojų ir ugdytinių tėvų būtų faktorinė analizė

Struktūriniai komponentai	L	%	KMO
Individualios informacijos perteikimas tėvams			0,82
Pokalbiai telefonu	0.858	19,3	
Pateikta informacija pasiekimų knygelėse.	0.846		
Bendravimo su tėvais ir vaikais formos			
Apsilankymas namuose	0.801	18,2	
Grupiniai pokalbiai (kai kviečiami vienodų charakterių ir pomėgių vaikų tėvai)	0.798		

Bendri tėvų ir vaikų susirinkimai	0.516	
Tėvų konsultavimas		
Atvirų durų dienos	0.890	17,6
Tėvų švietimas	0.717	
Informacijos perteikimas tėvams		
Bendri tėvų susirinkimai	0.867	15,0
Individualūs pokalbiai su tėvais	0.581	

Pirmasis faktorius – individualios informacijos perteikimas tėvams (19,3 % sklaidos) apima pokalbius telefonu, informacijos pateikimą pasiekimų knygelėse. Šis faktorius savitas tuo, kad šiomis bendradarbiavimo formomis tėvams teikiami patarimai, pasiūlymai, sprendžiamos vaiko asmeninės problemos. Jis laikomas kokybiškiausiu, nes tenkina tėvų poreikius ir interesus, operatyviai sprendžia iškilusias problemas.

Antrasis faktorius - bendravimo su tėvais ir vaikais formos (18,2 % sklaidos) apima apsilankymą namuose, grupinius pokalbius (kai kviečiami vienodų charakterių ir pomėgių vaikų tėvai) ir bendrų tėvų ir vaikų susirinkimus. Šio faktoriaus savitumas, kad jis apėmė tas bendravimo formas, kuriose dalyvauja ir vaikai.

Trečiasis faktorius – tėvų konsultavimas (17,6 % sklaidos) apima atvirų durų dienas, tėvų švietimą. Šio faktoriaus savitumas, tai kad šios kokybiško bendradarbiavimo formos leidžia susipažinti su pedagoginiais ir psichologiniais vaiko ugdymo niuansais.

Ketvirtasis faktorius - informacijos perteikimas tėvams (15 % sklaidos) apima bendrus tėvų susirinkimus, individualius pokalbius su tėvais. Šis faktorius savitas tuo, kad visos šios bendradarbiavimo formos padeda pedagogams perteikti reikiamą informaciją ugdytinių tėvams, apie mokinio ugdymo(si) ypatumus. Svarbu mokėti klausytis, įsijausti į kito žmogaus jausmus, mintis, suprasti kito žmogaus minčių ir jausmų prasmę ir reikšmę jam.

Siekiant išsiaiškinti daugiau apie bendradarbiavimo kokybę tarp pedagogų ir ugdytinių tėvų, buvo pateikti keturi atviri klausimai. Pirmuoju klausimu norėta sužinoti pedagogų nuomones apie kokybišką bendradarbiavimą tarp jų pačių ir ugdytinių tėvų. Dauguma Šiaulių miesto pedagogų teigia, kad kokybiškas bendradarbiavimas tarp jų ir ugdytinių tėvų yra abipusė pagarba, pasitikėjimas, susikalbėjimas, supratimas, noras dirbti viena kryptimi, t.y., padėti mokiniui ugdytis mokykloje. Keletas pedagogų teigė, kad kokybiškas bendradarbiavimas - tai tėvų dalyvavimas ugdymo procese, renginiuose, išvykose ir pan., taip pat pastovus tėvų kontroliavimas savo vaikų. Joniškio miesto pedagogų atsakymai buvo beveik tokie patys, tik jie dar išskyrė, tuo kad kokybiškam bendradarbiavimui yra svarbu pastovūs pokalbiai su ugdytinių tėvais bei pedagogų ir ugdytinių tėvų siekis tų pačių ugdymo ir auklėjimo tikslų.

Taigi kokybiškam bendradarbiavimui svarbūs artimi pedagogo ir tėvų santykiai, pasitikėjimas vienas kitu, supratimas, pagarba. Gal todėl ne itin aktyvų tėvų dalyvavimą ugdymo procese lemia tai, kad nėra nuoširdaus abipusio ryšio tarp pedagogų ir tėvų. Jie nevisada vieni kitiems išsako savo nuomones, pastebėjimus, o tai trukdo kokybiškam bendradarbiavimui.

Į klausimą, kas turėtų prisiimti atsakomybę už kokybišką bendradarbiavimą tarp pedagogo ir ugdytinio tėvų, visi Šiaulių miesto pedagogai atsakė, kad tiek tėvai, tiek pedagogai. Po vieną respondentą iš Joniškio miesto ir Joniškio rajono, teigia, kad atsakomybę turėtų prisiimti pedagogai, o du respondentai iš Joniškio miesto, mano, kad atsakingi tėvai.

Taigi didžioji dauguma apklaustų pedagogų mano, kad atsakomybę už kokybišką bendradarbiavimą turi dalintis abi pusės tiek pedagogai, tiek ugdytinių tėvai. Juk tėvų ir pedagogų bendras ugdymo tikslas yra tas pats – vaikas. Jis pusę savo laiko praleidžia mokykloje, o kitą dalį namie, todėl tiek pedagogai, tiek tėvai yra suinteresuoti bendrauti, bendradarbiauti, ieškoti bendrų problemų sprendimo būdų. Ir koks bus tas kokybiškas bendradarbiavimas, atsakingos abi pusės.

Pedagogų nuomone, priemonės ir būdai, kurie padėtų plėtoti kokybišką bendradarbiavimą tarp jų ir ugdytinių tėvų, yra įvairūs. Pirmenybę Šiaulių miesto respondentai teikia susirinkimams, paskaitoms, pokalbiams, tėvų dalyvavimui ugdymo procese, pastoviam vaikų kontroliavimui bei didesniai domėjimuisi jais. Dalis pedagogų teigė, kad svarbūs kokybiškam bendradarbiavimui yra įvairūs susiėjimai, šventės, renginiai, pastovūs pokalbiai telefonu bei įvairios naudojamos bendradarbiavimo formos.

Dauguma Joniškio miesto pradinių klasių mokytojų išskyrė šias kokybiško bendradarbiavimo priemones ir būdus: individualius pokalbius, įvairias šventes, susiėjimus, išvykas kartu, tėvų dalyvavimą ugdymo procese, didesnę domėjimąsi savo vaiku. Dalis teigia, kad labai svarbus kokybiškam bendradarbiavimui yra tėvų švietimas, visapusiškas vaiko pažinimas, pagarba mokinių tėvams, problemų sprendimas prie „apvaliojo stalo“.

Joniškio rajono pedagogų nuomonės beveik sutapo su Šiaulių ir Joniškio miesto pedagogų nuomonėmis. Rajono pradinių klasių mokytojai dar išskyrė, jog kokybiškam bendradarbiavimui padeda plėtotis atvirų durų dienos bei abipusė pagarba, pasitikėjimas.

Taigi pedagogų nuomone, kuo įvairesnės formos, priemonės, būdai taikomi bendradarbiaujant su ugdytinių tėvais, tuo atsiranda kokybiškesnis bendradarbiavimas. Bendradarbiavimo formos padeda valdyti kokybišką bendradarbiavimą.

Į klausimą, kuo pedagogai galėtų prisidėti prie kokybiško bendradarbiavimo su ugdytinių tėvais, Šiaulių miesto pradinių klasių mokytojai teigė, kad galėtų daugiau vesti paskaitų, susirinkimų, organizuoti ekskursijų, išvykų, švenčių. Anketoje buvo dar tokių atsakymų:

informuoti tėvus apie mokinių elgesį ir ugdymo procesą mokykloje, didesnę dėmesį skirti tėvų švietimui.

Joniškio miesto pedagogai be viso to, ką teigė Šiaulių miesto pedagogai, dar išskyrė, jog svarbus gilesnis ugdytinių šeimų pažinimas, draugiškų santykių palaikymas, pagarba šeimai. Joniškio rajono pradinių klasių mokytojai teigė, kad galėtų daugiau naudoti įvairesnių bendradarbiavimo formų, metodų, būdų.

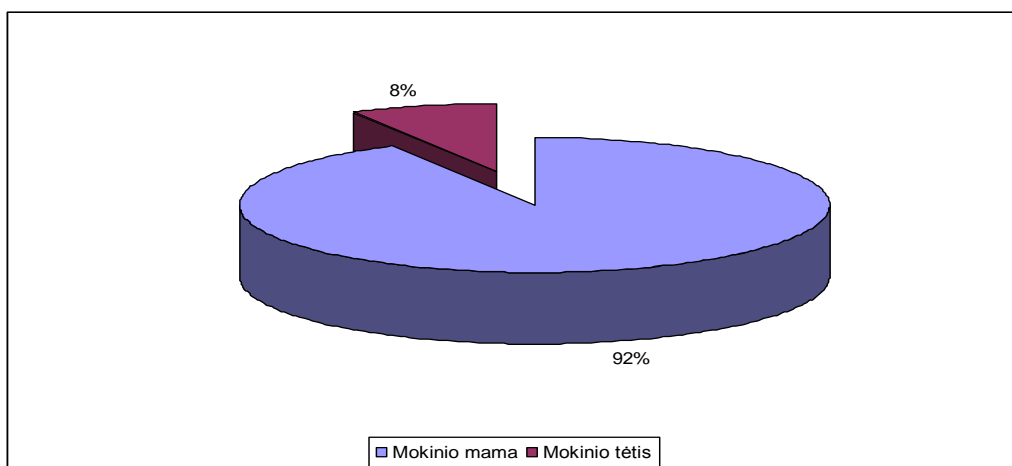
Į šį klausimą buvo ir tokių atsakymų, jog pedagogai, jau niekuo nebegali daugiau prisidėti prie kokybiško bendradarbiavimo, nes viską daro, kas įmanoma.

Į atvirus anketos klausimus neatsakė 5 pedagogai. Tokį pasirinkimą galėjo lemti laiko stoka, didelis užimtumas. Iš pateiktų atsakymų labiausiai išsiskyrė geranoriškumas, pagarba, noras padėti vienas kitam bei įvairių bendradarbiavimo formų parinkimas, taikymas.

Iš pedagogų anketos atsakymų išryškėjo, kad bendradarbiavimo kokybės valdymas tarp jų pačių ir ugdytinių tėvų priklauso nuo pasirinktų bendradarbiavimo formų, priemonių, būdų ir metodų. Kuo įvairesnės bendradarbiavimo formos, tuo kokybiškesnis jo valdymas.

2.3. Tėvų požiūrių į jų ir pedagogų bendradarbiavimo kokybės valdymą rezultatų analizė

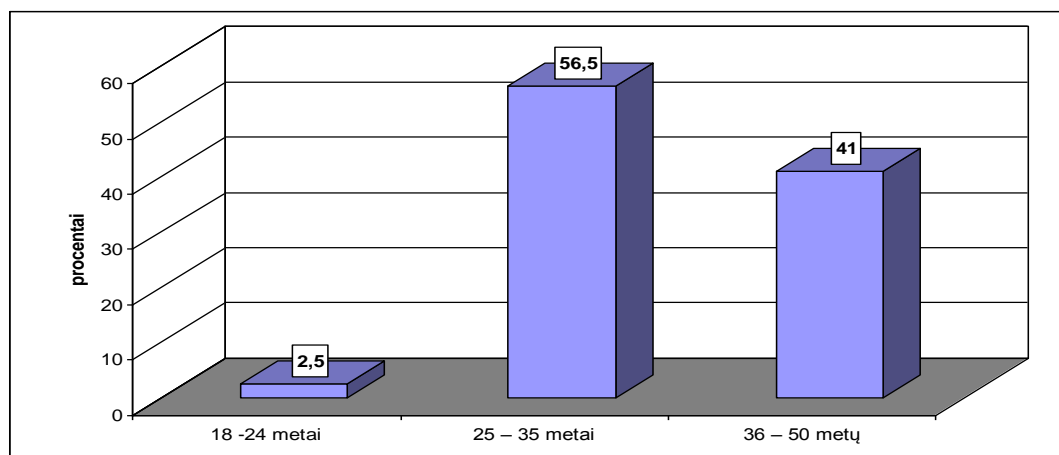
Tėvams buvo išdalintos 225 anketos, sugrįžo 200, iš kurių 49 anketas užpildė Šiaulių miesto Juventos pagrindinę mokyklą ir Dainų pradinę mokyklą lankančių mokinių tėvai, 90 anketų užpildė Joniškio miesto „Saulės“ vidurinę mokyklą ir Mato Slančiausko gimnaziją lankančių mokinių tėvai ir 61 anketą užpildė Joniškio rajono Kriukų pagrindinę ir Skaistgirio vidurinę mokyklas lankančių mokinių tėvai. Pildžiusių anketų tėvų paskirstymas pagal lytį pateiktas 17 paveiksle.

17 pav. Tėvų pasiskirstymas (%), (N=200)

Iš paveikslo matyti, jog anketas pildė mamos, kurios tikėtina ir labiausiai bendradarbiauja su pradinėse klasių mokytojomis.

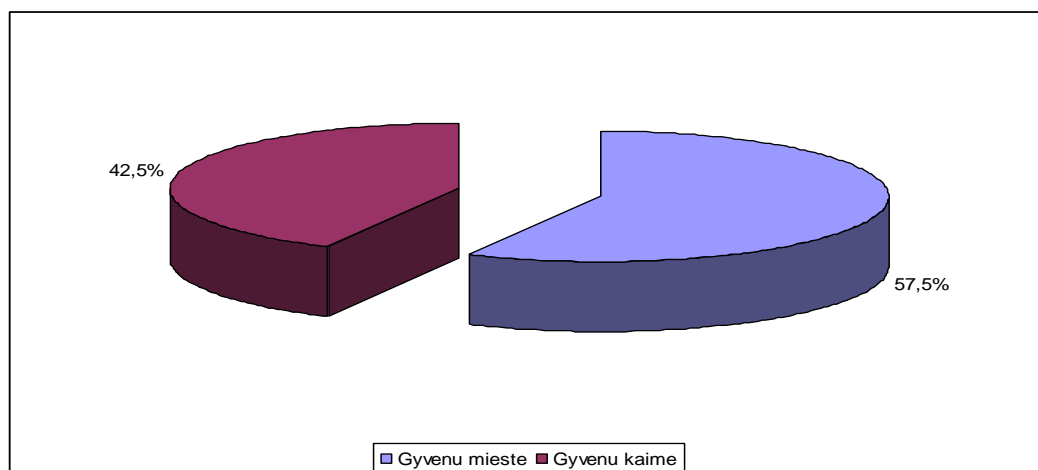
Daugiausia anketų užpildė 25 – 35 metų tėvai. Anketas pildė 2,5% tėvų, esančių 18 - 24 metų grupėje. Vyresnių kaip 51 amžiaus tėvų nebuvo. Tėvų amžius pateiktas 18 paveiksle.

18 pav. Tėvų amžius (%), (N=200)

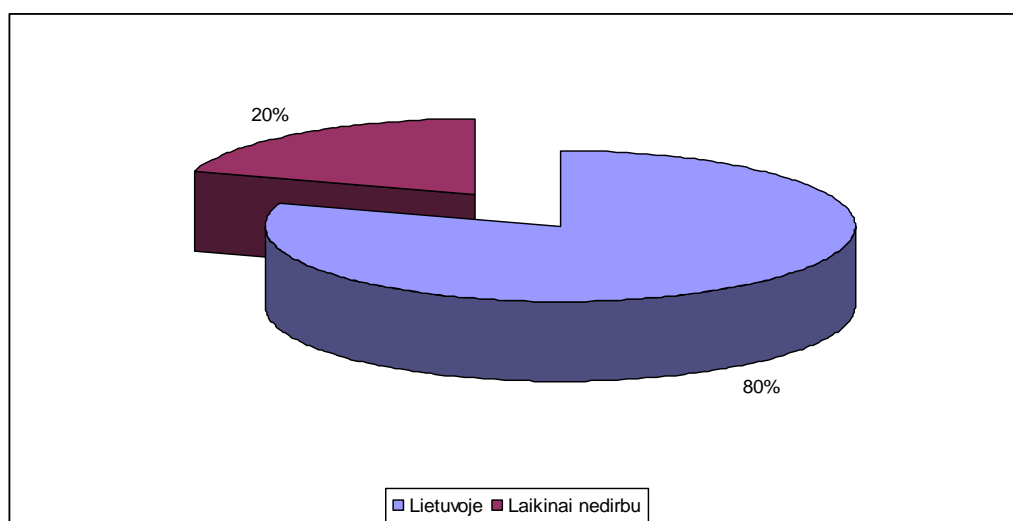

Iš anketos duomenų matyti, kad didžioji dalis tėvų, užpildžiusių anketas gyvena mieste. Duomenys pateikti 19 paveiksle.

19 pav. Tėvų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietovę (%), (N=200)

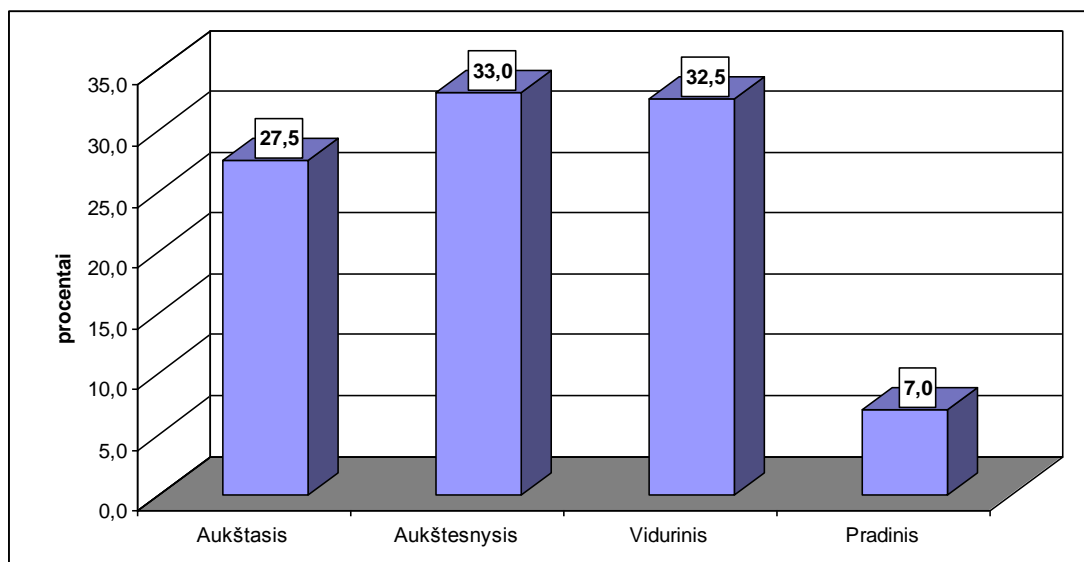
Iš duomenų matoma, kad dauguma respondentų dirba Lietuvoje. Tik 20% tėvų laikinai nedirba. Nebuvo tėvų, kurie dirba užsienyje. Tėvų pasiskirstymas pagal darbo vietovę pateiktas 20 paveiksle.

20 pav. Tėvų pasiskirstymas pagal darbo vietovę (%), (N=200)

Šie duomenys leidžia teigti, kad respondentai patys gali rūpintis savo vaikais, nepatikėdami jų globos seneliams ar globėjams.

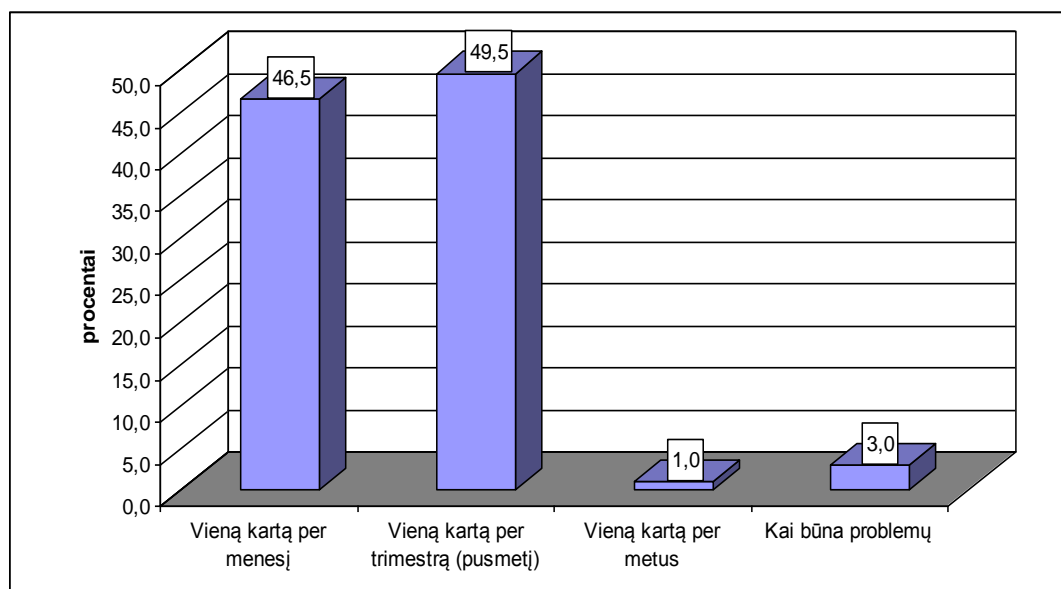
Daugiausia respondentų yra su aukštesniu ir viduriniu išsilavinimu. Truputį mažiau su aukštesniu išsilavinimu, t.y., 27,5% tėvų. 7% tėvų turi tik pradinį išsilavinimą. 21 paveiksle pateiktas tėvų išsilavinimas.

21 pav. Tėvų išsilavinimas (%), (N=200)

Tėvų išsilavinimas yra svarbus veiksnys auklėjant savo vaikus ir bendraujant su kitais žmonėmis. Tai rodo, kad tėvai gali turėti įvairiapusių kompetencijų, suvokti mokslo svarbą.

Apie pusę respondentų teigia, kad mokykloje lankosi vieną kartą per trimestrą (pusmetį). Truputį mažiau tėvų mokykloje lankosi kartą per mėnesį. Likusi dalis tėvų mokykloje apsilanko, kai būna problemų arba vieną kartą per metus. Tėvų lankymosi mokykloje dažnumas pateiktas 22 paveiksle.

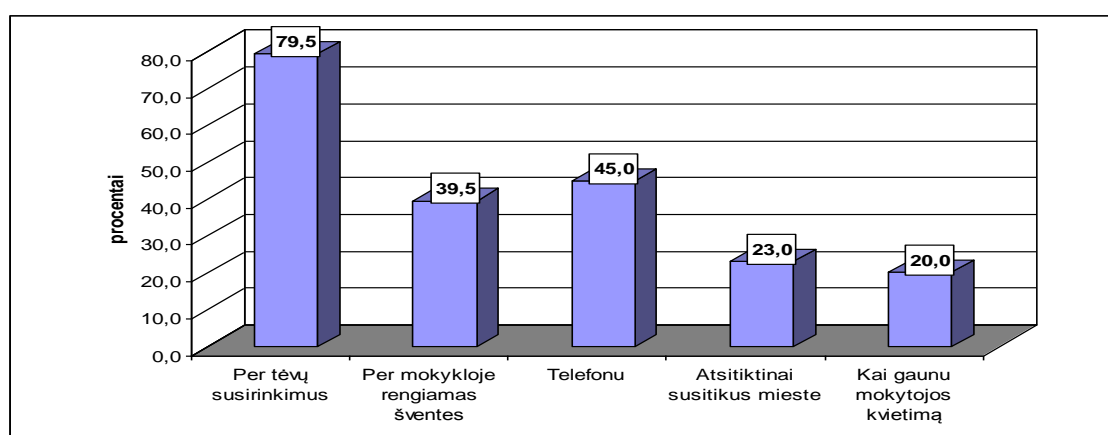

22 pav. Tėvų lankymosi mokykloje dažnumas (%), (N=200)

Iš pateiktų atsakymų matyti, kad tėvai palyginti ne dažnai lankosi mokykloje, nors beveik pusė apklaustų tėvų į mokyklą užsuka kas mėnesį. Lyginant pedagogų ir tėvų atsakymus, tėvai pateikė, kad mokykloje lankosi dažniau, negu tai teigia pedagogai.

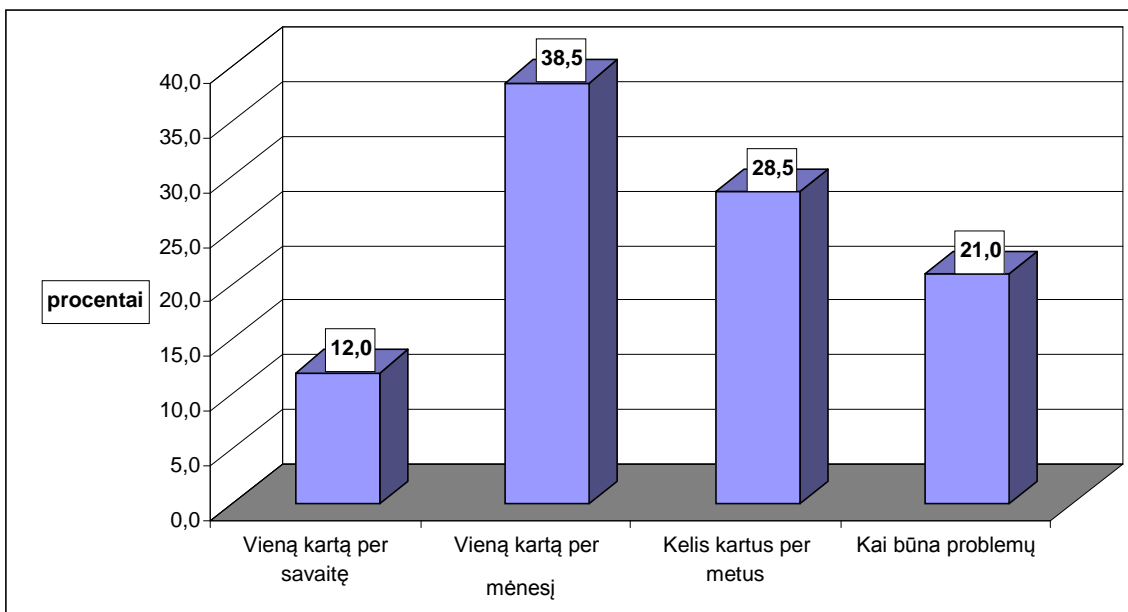
Manytume, kad tėvai privalėtų dažniau bendrauti su pedagogais, ypač pradinėse klasėse, nes šiame amžiaus tarpsnyje formuojasi asmenybė, formuojasi žinios, gebėjimai, įgūdžiai, todėl tas procesas, kad viskas vyktų sklandžiai, turėtų būti bendras pedagogų ir tėvų rūpestis.

Dažniausiai tėvai bendrauja su savo vaiko mokytojais tėvų susirinkimų metu. Taip pat nemažai tėvų bendrauja su pedagogais telefonu, per mokyklos rengiamas šventes. 23% tėvų su mokytojais bendrauja atsitiktinai susitikus mieste. Beveik tiek mat tėvų su pedagogais bendrauja, kai gauna mokytojos pakvietimą. Tėvų bendravimas su pedagogais pateiktas 23 paveiksle.

23 pav. Tėvų bendravimas su pradinių klasių mokytojais (%), (N=200)

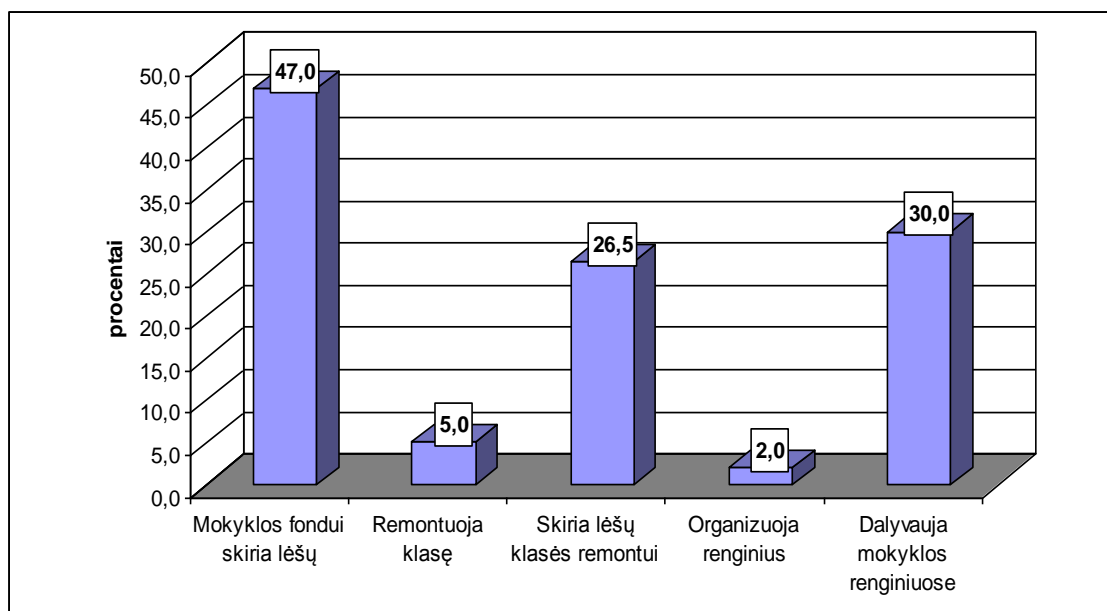
Dauguma tėvų su klasės mokytoja bendrauja kartą per mėnesį. Apie penktadalį tėvų su klasės mokytoja palaiko ryšius, kai būna problemų. 12% tėvų bendrauja su klasės mokytoja kartą per savaitę. Tėvų bendravimo dažnumas su klasės mokytoja pateiktas 24 paveiksle.

24 pav. Tėvų bendravimo dažnumas su klasės mokytoja (%), (N=200)

Iš pateiktų atsakymų, galima daryti prielaidą, kad tėvai gan dažnai bendrauja su klasės mokytoja. Jie domisi vaiko ugdymosi procesu mokykloje.

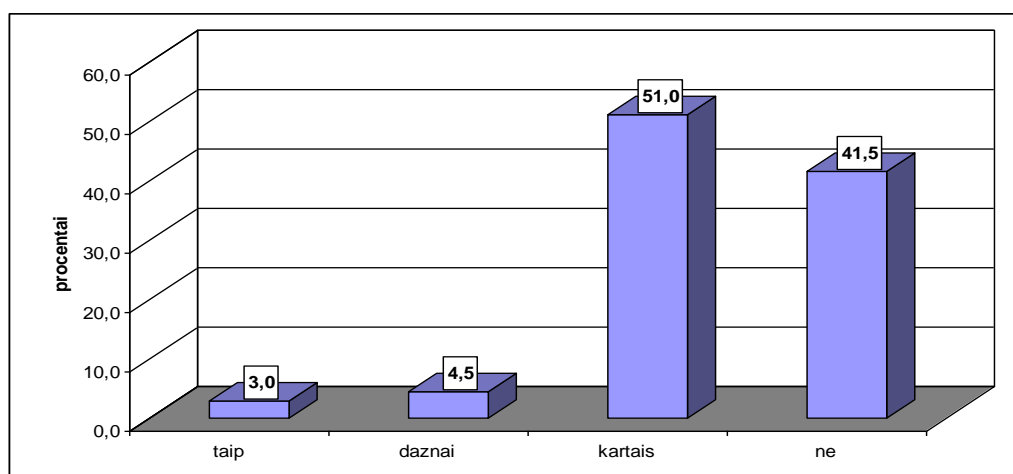
Daugiausia tėvų padeda mokyklai skirdami fondui lėšų. Taip pat nemažai tėvų skiria lėšų klasės remontui, tačiau patys klases nelabai noriai remontuoja. Taipogi labai mažai tėvų padeda organizuojant renginius, t.y., 2% tėvų. 30% tėvų dalyvauja mokyklos renginiuose. Tėvų pagalba mokyklai pateikiama 25 paveiksle.

25 pav. Tėvų pagalba mokyklai (%), (N=200)

Iš pateiktų atsakymų galima daryti išvadas, kad tėvai noriau renkasi lengvesnes pagalbos priemones. Jie geriau skiria lėšų, negu patys kažką daro, organizuoja ir pan. Šiuo klausimu tiek pedagogų, tiek tėvų atsakymų duomenys sutapo.

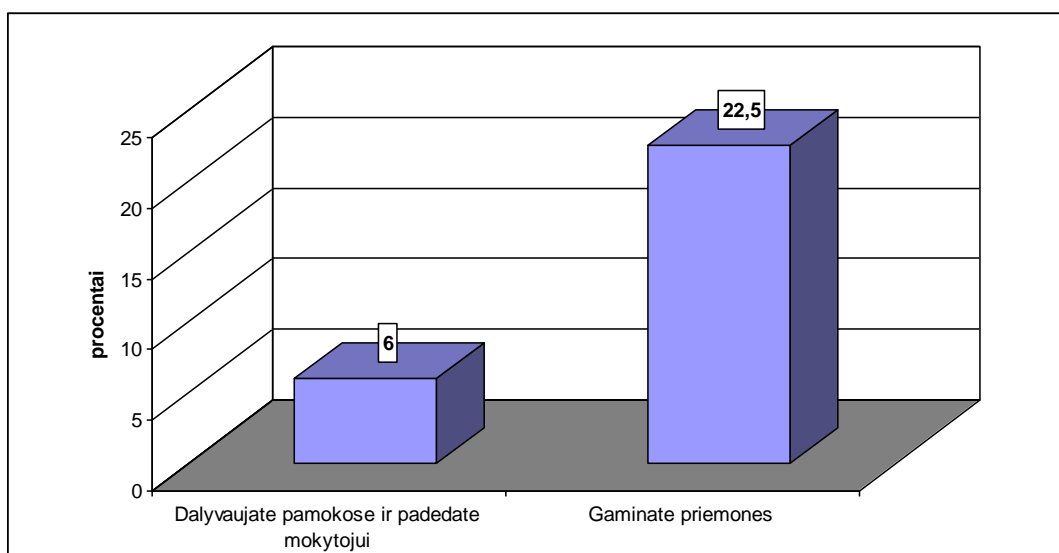
Pusė respondentų teigia, kad tik kartais dalyvauja mokyklos ugdymo procese (pateikia pasiūlymus, pastabas, padeda vykdyti konkrečius darbus). 41,5% tėvų išvis nedalyvauja mokyklos ugdymo procese. 3% tėvų aktyviai dalyvauja ugdymo procese. Respondentų dalyvavimas ugdymo procese (pateikiant pasiūlymus, pastabas, atliekant konkrečius darbus) pateiktas 26 paveiksle.

26 pav. Tėvų dalyvavimas ugdymo procese (%), (N=200)

Iš pateiktų duomenų matyti, kad tėvai ne itin noriai dalyvauja ugdymo procese (pateikia pasiūlymus, pastabas, padeda vykdyti konkrečius darbus). Tokį pasirinkimą galėjo lemti gal ne itin šilti santykiai su pedagogais, gal nevisada tėvai jaučiasi išklausyti, suprasti. Pedagogai gal ne visada reaguoja į tėvų išsakytas pastabas, pasiūlymus, pageidavimus, o gal tiesiog kai kuriems tėvams trūksta iniciatyvos ir noro aktyviai dalyvauti ugdymo procese. Šiuo klausimu taip pat sutapo pedagogų ir tėvų nuomonės.

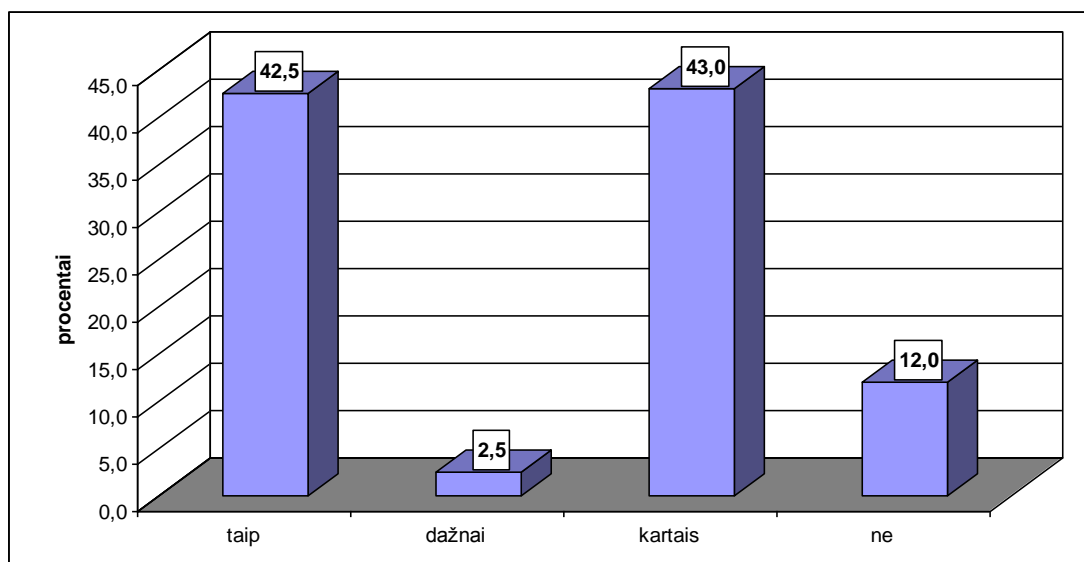
Tėvai nelabai noriai suteikia pagalbą organizuojant ugdymo procesą klasėje. Tik 22% tėvų padeda gaminti priemones, o 6% - dalyvauja pamokose ir padeda mokytojui. Likusieji tėvai nieko nepažymėjo, o tai leidžia teigti, kad jie neteikia pagalbos organizuojant ugdymo procesą klasėje. Tėvų pagalba pateikiama 27 paveiksle.

27 pav. Tėvų pagalba organizuojant ugdymo procesą klasėje (%), (N=200)

Neatsakiusių į šį klausimą skaičius (70%) turėtų neraminti pedagogus ir įpareigoti juos pergaltoti bendradarbiavimo su tėvais strategiją ir ieškoti būdų įtraukti juos į klasės veiklą. Kaip matoma iš 26 paveikslo, tėvai iš ties nenoriai dalyvauja ugdymo procese. Jau ir 26 paveiksle išryškėjo, kad dauguma tėvų tik kartais dalyvauja ugdymo procese. Iš pateiktų duomenų galima daryti prielaidas, kad tėvai nenori padėti mokytojui klasėje, o tuo kartu ir savo vaikui. Tačiau tokį pasirinkimą galėjo lemti tai, kad pedagogai patys nesiūlo tėvams dalyvauti ir būti pagalbinkais ugdymo procese. Gal labiau rodoma pedagogų iniciatyva padėtų tėvams daugiau įsijungti į ugdymo procesą.

42,5% tėvų teigia, kad dalyvauja mokyklos organizuojamuose renginiuose, programose, projektuose. Beveik tiek pat tėvų pažymėjo, kad tik kartais dalyvauja organizuojamuose renginiuose. 12% respondentų nedalyvauja mokyklos renginiuose. Tėvų dalyvavimo dažnumas mokyklos organizuojamuose renginiuose, programose, projektuose pateikiamas 28 paveiksle.

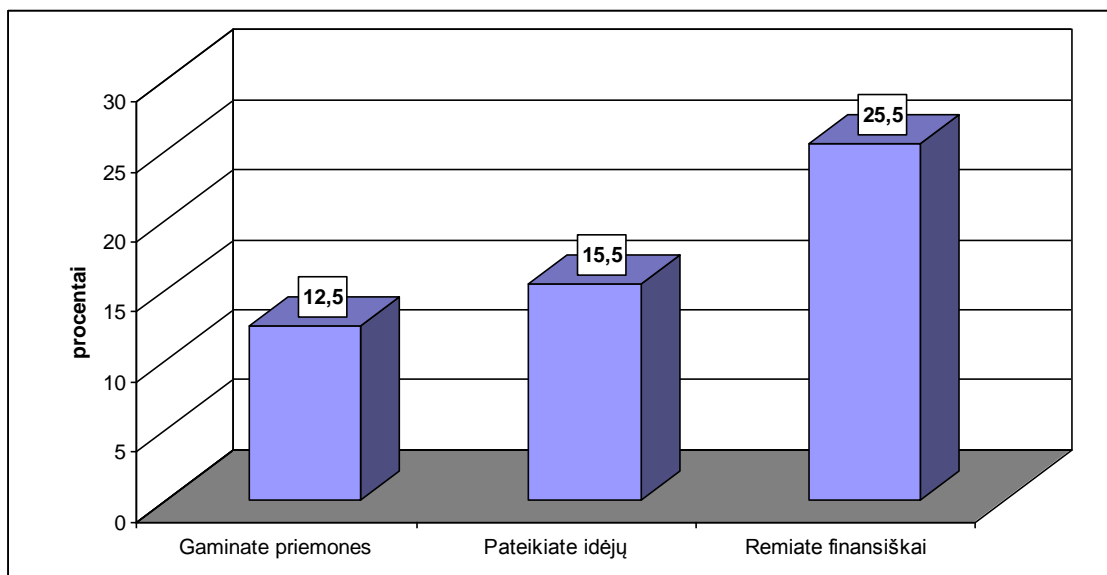

28 pav. Tėvų dalyvavimas mokyklos organizuojamuose renginiuose, programose, projektuose (%), (N=200)

Iš 28 paveikslo matyti, kad beveik pusė tėvų pasisakė, jog dalyvauja mokyklos organizuojamuose renginiuose, programose, projektuose. To negalima pasakyti apie tėvų dalyvavimą ugdymo procese, nes 26 paveiksle matėsi, kad tik 3% tėvų dalyvauja ugdymo procese. Vadinasi tėvai mieliau renkasi dalyvavimą renginiuose, programose nei ugdymo procese.

Palyginus šio klausimo atsakymo duomenis su pedagogų atsakymais, daugiau tėvų teigia, kad dalyvauja mokyklos organizuojamuose renginiuose, projektuose, programose, negu tai teigia pedagogai.

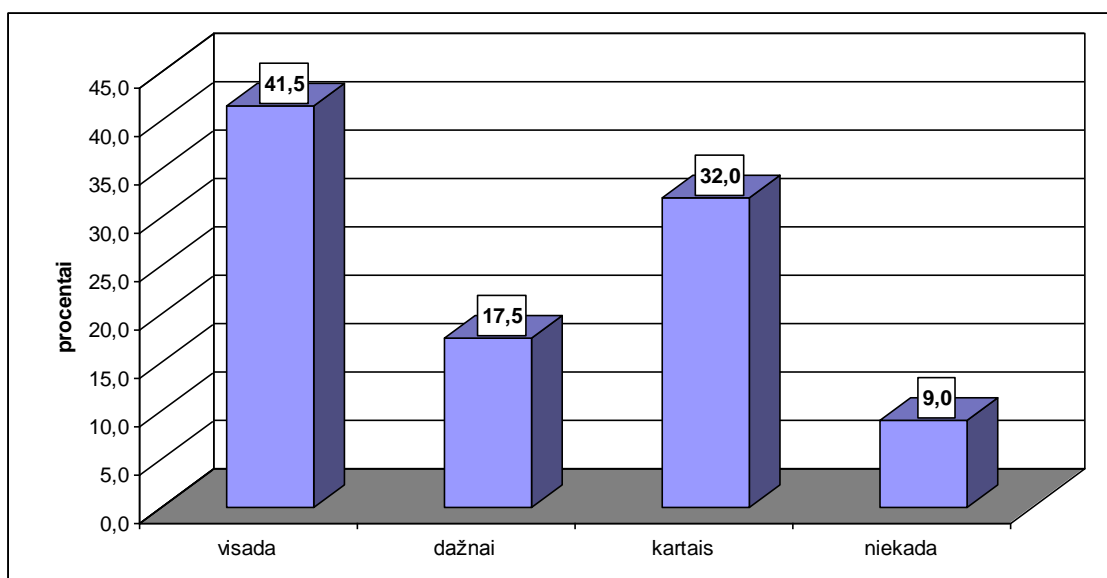
Daugiausia tėvų teikia finansinę pagalbą organizuojant popamokinę veiklą. 15,5% respondentų organizuoja bei pateikia įvairių idėjų. Beveik tiek pat tėvų padeda gaminant priemones. Dauguma tėvų išvis neatsakė į šį klausimą, todėl galima teigti, kad jie neteikia pagalbos organizuojant popamokinę veiklą. Tėvų pagalba pateikiama 29 paveiksle.

29 pav. Tėvų pagalba organizuojant popamokinę veiklą (%), (N=200)

Tėvai nelabai noriai padeda tiek organizuojant ugdymo procesą klasėje, tiek organizuojant popamokinę veiklą. Tėvai labiau renkasi stebėtojų, o ne pagalbininkų vaidmenį.

Dauguma respondentų teigia, kad pedagogai atsižvelgia į tėvų pasiūlymus ir pageidavimus. Tik labai maža dalis tėvų, t.y., 9%, pažymėjo, jog mokytojai neatsižvelgia į jų pageidavimus, pasiūlymus. Šio klausimo duomenys pateikti 30 paveiksle.

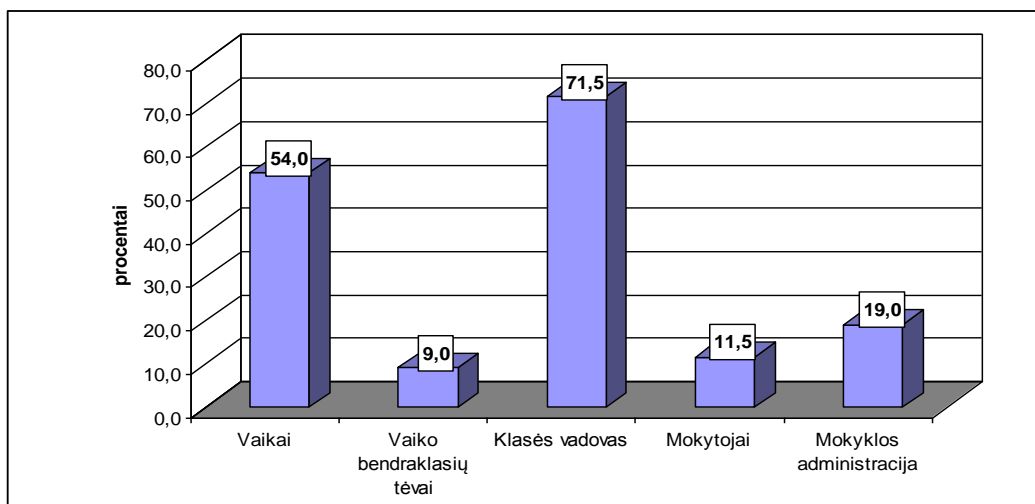
30 pav. Pedagogų atsižvelgimas į tėvų pasiūlymus, pageidavimus (%), (N=200)

Iš tėvų atsakymų galima daryti išvadą, kad pedagogai išties atsižvelgia į tėvų išsakytas mintis, pageidavimus, pasiūlymus. Todėl tėvams reikėtų būti aktyvesniems organizuojant

ugdymo procesą, popamokinę veiklą (pateikti pasiūlymų, pastabų, pageidavimų), nes dauguma pedagogų į tai atsižvelgia. Vadinasi, iniciatyvos trūksta tėvams.

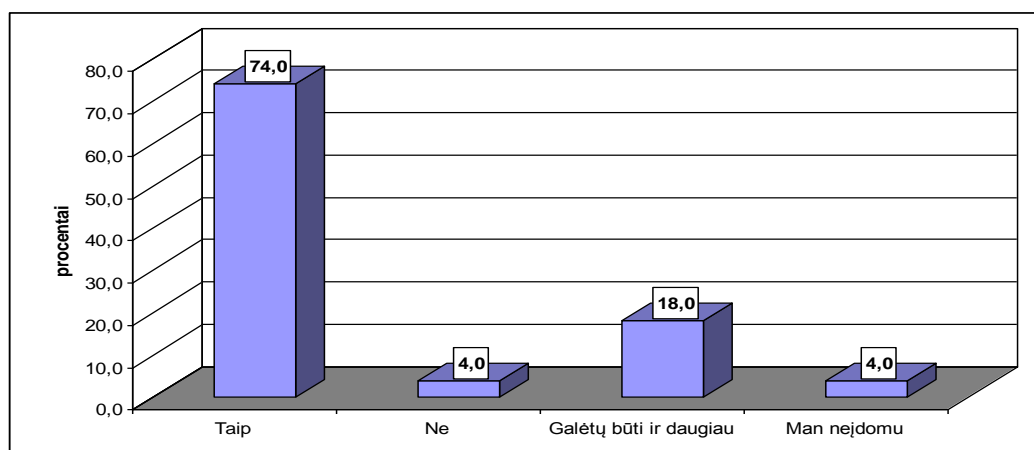
Daugiausia žinių apie mokyklą tėvams suteikia, klasės mokytoja. Taip pat nemažai žinių apie mokyklą tėvai sužino iš savo vaikų. Mažiausiai respondentai sužino iš vaiko bendraklasių tėvų. 19% tėvų žinias apie mokyklą sužino iš mokyklos administracijos. Žinių apie mokyklą suteikėjai pavaizduoti 31 paveiksle.

31 pav. **Žinių apie mokyklą suteikėjai (%)**, (N=200)

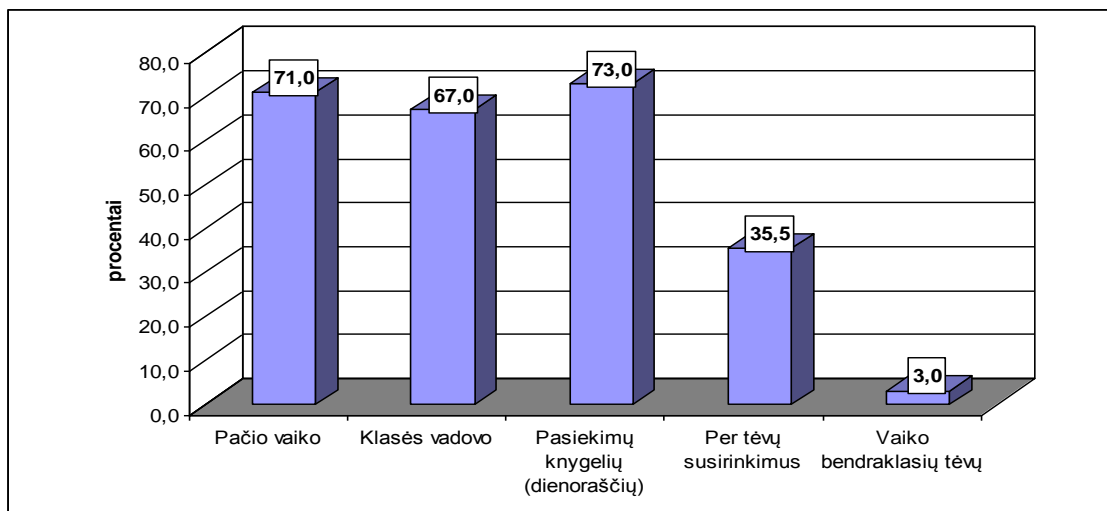
Iš 31 paveikslo matyti, kad dažniausiai tėvai bendrauja su klasės mokytoju ir savo vaiku. Su klasės mokytoju bendrauja daugiausiai, todėl, kad didžiąją laiko dalį jų vaikas mokykloje praleidžia būtent su pradinių klasių mokytoja.

Didžioji dalis tėvų teigia, kad jiems pakanka informacijos apie mokyklos veiklą. 18% respondentų norėtų gauti daugiau informacijos. 4% tėvų visiškai neįdomi informacija apie mokyklos veiklą. Tėvų nuomonė apie informacijos pakankamumą pateikta 32 paveiksle.

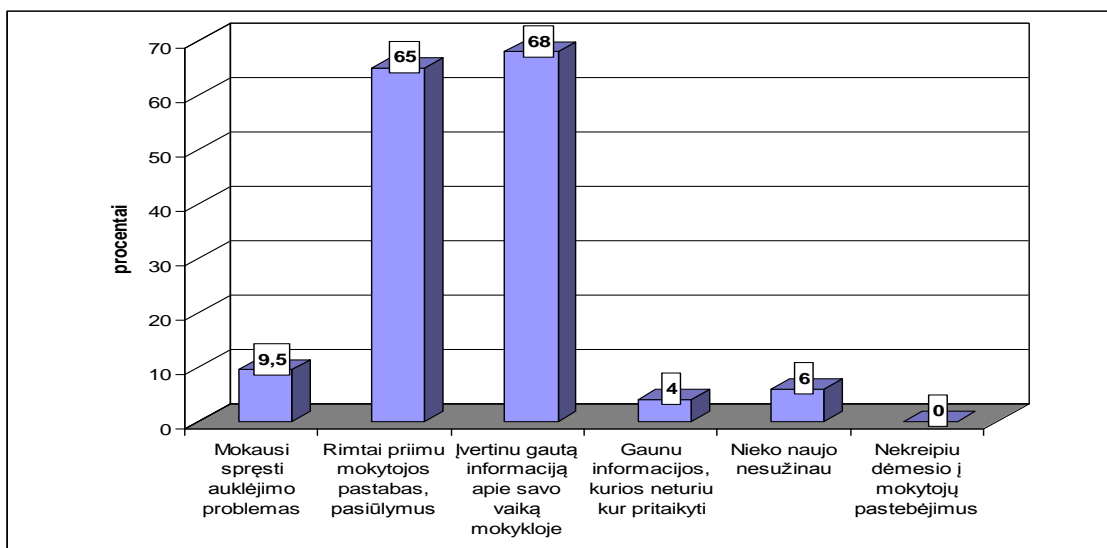
32 pav. **Informacijos apie mokyklos veiklą pakankamumas (%)**, (N=200)

Anketų duomenimis daugiausia tėvai apie savo vaiko mokymąsi, elgesį, lankomumą sužino iš paties vaiko, klasės mokytojo, pasiekimų knygelių (dienoraščių). Mažiausiai tėvai informacijos gauna iš vaiko bendraklasių tėvų. Informacijos šaltiniai apie vaiko mokymąsi, elgesį, lankomumą pateikti 33 paveiksle.

33 pav. **Informacijos šaltiniai apie vaiko mokymąsi, elgesį, lankomumą (%)**, (N=200)

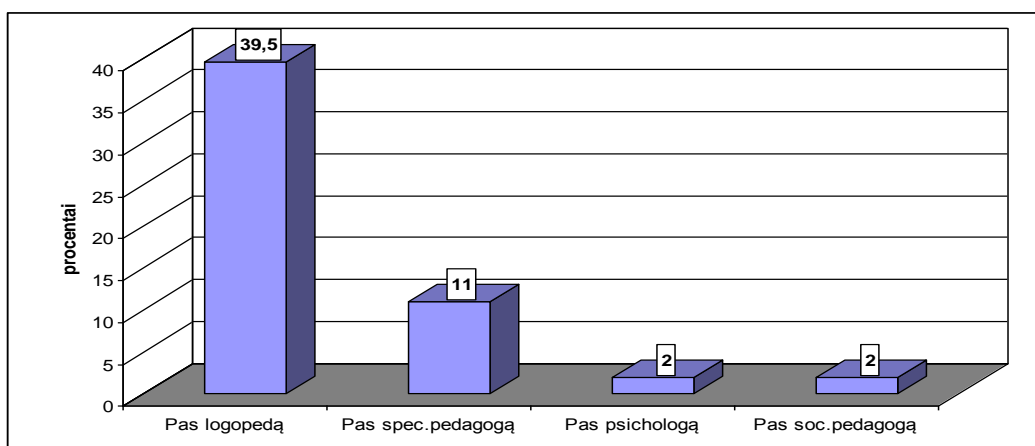
Dauguma respondentų teigia, kad bendravimas su mokykla daro įtaką vaiko auklėjimui. Daugiau nei pusė tėvų rimtai priima mokytojos pastabas, pasiūlymus, įvertina gautą informaciją apie savo vaiką mokykloje. Labai maža dalis tėvų gauna informaciją, kurios neturi kur pritaikyti. Nėra tokių tėvų, kurie nekreipia dėmesio į mokytojo pastebėjimus. Bendradarbiavimo su mokykla įtaka vaiko auklėjimui pateikta 34 paveiksle.

34 pav. **Bendradarbiavimo su mokykla įtaka vaiko auklėjimui (%)**, (N=200)

Iš pateiktų atsakymų, galima daryti prielaidą, kad tėvų bendravimas su pedagogais išties turi teigiamą poveikį vaiko auklėjimui. Tėvai dalį dienos nemato savo vaiko ir nežino, kaip jis elgiasi ir kaip jam sekasi kitoje (mokyklos) aplinkoje. Apie tai daugiausiai informuoti gali pedagogas. Todėl labai gerai, kad tėvai išties rimtai atsižvelgia, priima ir įvertina iš mokytojos gautą informaciją, pastabas, pasiūlymus apie savo vaiką mokykloje.

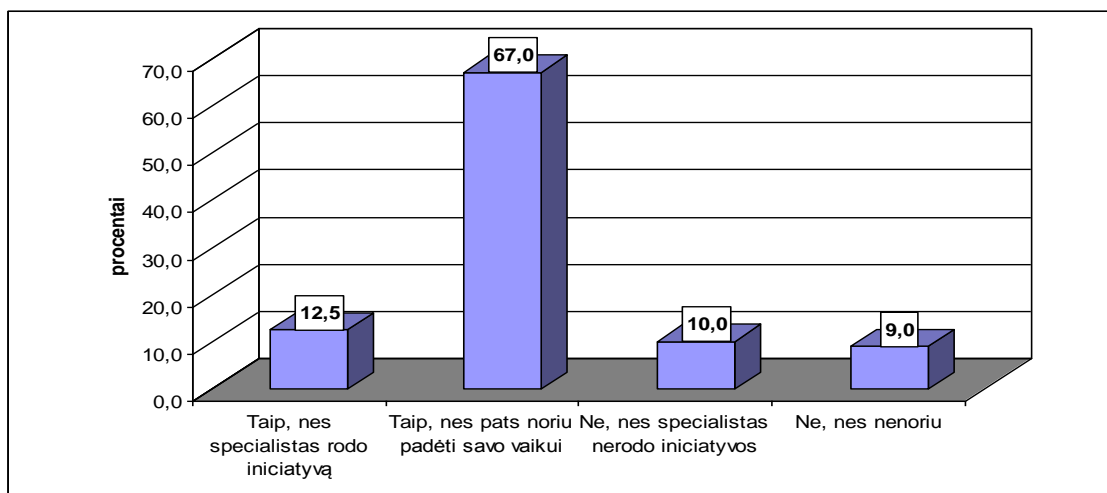
48,5% respondentų vaikų lankosi pas kuri nors mokyklos specialistą (logopedą, specialųjį pedagogą, psichologą, socialinį pedagogą). Kita dalis tėvų teigia, kad jų vaikai nesilanko pas specialistus. 35 paveiksle pateikta pas kuri iš specialistų dažniausiai lankosi vaikai.

35 pav. Duomenų apie lankymąsi pas specialistus pasiskirstymas (%), (N=97)

Iš duomenų matyti, kad daugiausiai vaikai turi kalbos, kalbėjimo ir komunikacijos problemų, nes lankosi pas logopedą. Vadinasi, tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas turėtų būti ypač glaudus, nes labai sunku padėti mokiniams ištaisyti kalbos ir kalbėjimo sutrikimus, jei tėvai nerodo jokios iniciatyvos padėti savo vaikui.

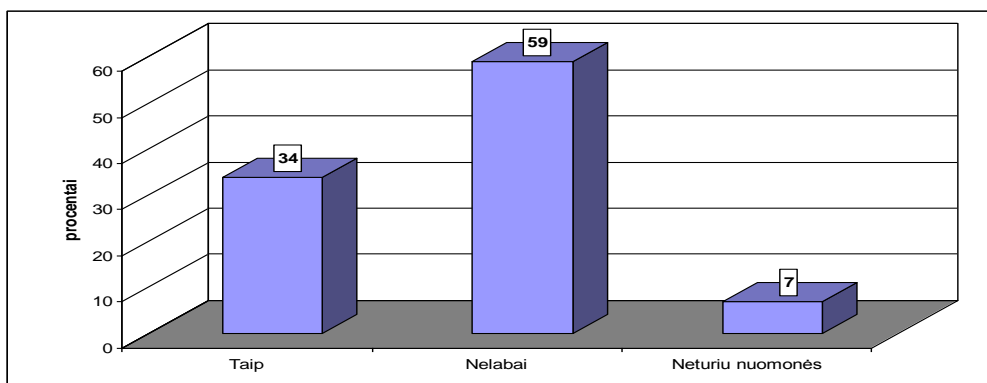
Dauguma respondentų bendrauja su specialistais. 67% tėvų bendrauja, nes nori padėti savo vaikui. 12,5 % respondentų bendrauja, nes specialistas rodo iniciatyvą. Maža dalis tėvų, t.y., 9%, nebendrauja, nes nenori, o 10% tėvų nebendrauja, todėl, kad specialistas nerodo iniciatyvos. Bendravimas su specialistais pateiktas 36 paveiksle.

36 pav. **Bendravimas su specialistais (%)**, (N=97)

Nemažai tėvų bendrauja su specialistais, nes nori padėti savo vaikui. Galima daryti išvadą, jei tėvai nori padėti savo vaikui ir jeigu dar specialistai rodo iniciatyvą, tai tada bendradarbiavimas tikrai bus geras, teikiantis abipusės naudos.

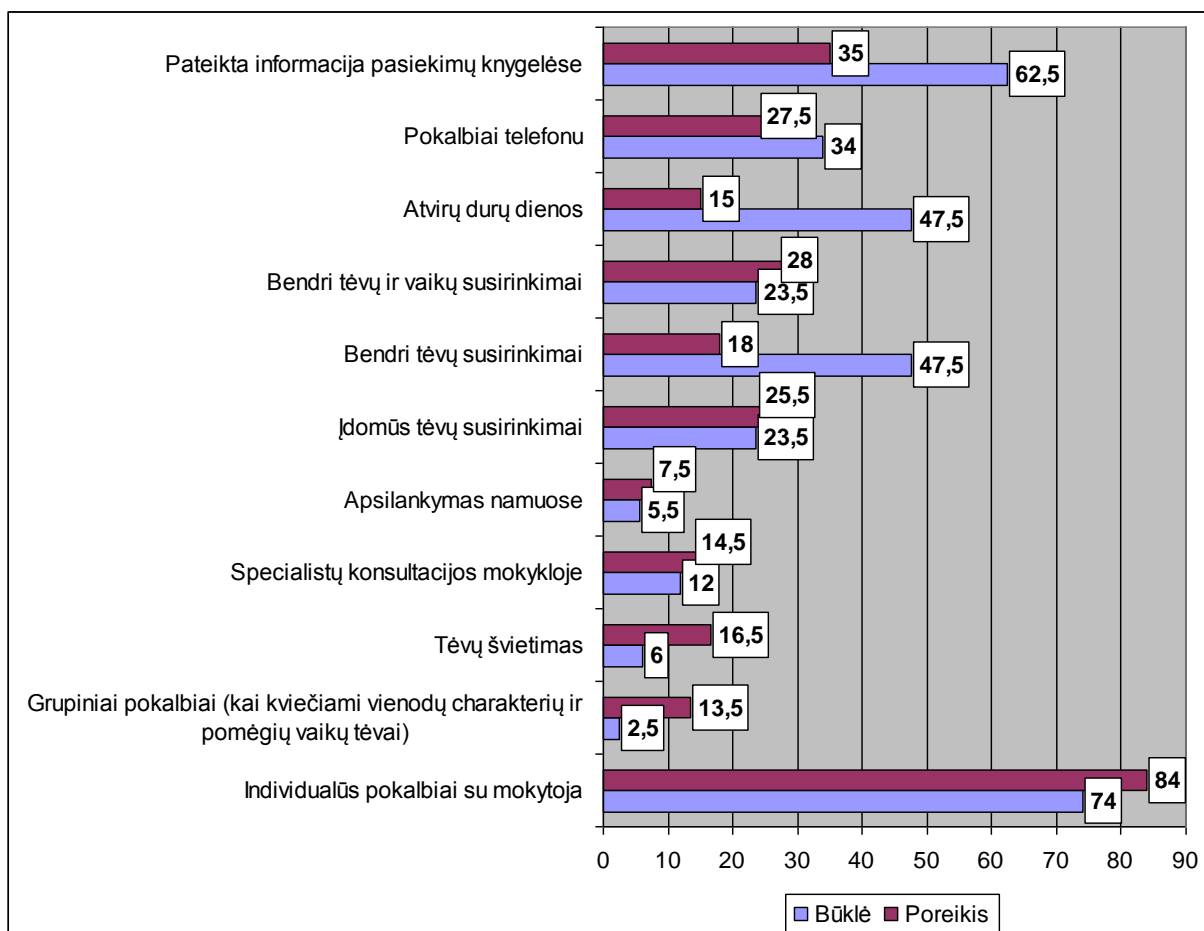
Trečdalį respondentų tenkina teikiama specialisto pagalba. 59% tėvų nelabai tenkina specialistų teikiama pagalba. Šio klausimo duomenys pateikti 37 paveiksle.

37 pav. **Tėvų nuomonė apie specialistų pagalbą (%)**, (N=97)

Iš tėvų anketų duomenų matoma, kad pedagogai taiko įvairias bendradarbiavimo formas. Daugiausia tėvai bendradarbiauja individualiais pokalbiais su mokytojais. Šią bendradarbiavimo formą laiko viena iš priimtinausių, teikiančią didžiausią naudą kokybiškam bendradarbiavimui. Taip pat dauguma tėvų teigia, kad pedagogai daugiausia taiko šias bendradarbiavimo formas: pateikia informaciją pasiekimų knygelėse, organizuoja bendrus tėvų susirinkimus, atvirų durų dienas, vyksta pokalbiai telefonu. Tėvai teigia, kad priimtinausios, teikiančios didžiausią naudą kokybiškam bendradarbiavimui yra šios bendradarbiavimo formos: individualūs pokalbiai su mokytoja, informacijos pateikimas pasiekimų knygelėse, bendri tėvų ir vaikų susirinkimai,

įdomūs tėvų susirinkimai. Iš anketų duomenų pastebima, kad mokytojai mažai taiko šias bendradarbiavimo formas, o tėvai norėtų jų daugiau: tėvų švietimas, specialistų konsultacijos mokykloje, grupiniai pokalbiai (kai kviečiami vienodų charakterių ir pomėgių vaikų tėvai). Dažniausiai taikomos bendradarbiavimo formos tarp ugdytinių tėvų ir pedagogų bei priimtinausios, teikiančios didžiausią naudą kokybiškam bendradarbiavimui pateiktos 38 paveiksle.

38 pav. **Pedagogų taikomos ir kokybiškiausios bendradarbiavimo formos (%)**, (N=200)

Išsiskyrė tokios dažniausiai taikomos bendradarbiavimo formos tarp pedagogų ir ugdytinių tėvų grupės - tai tėvų konsultavimas, kurio procentinis dažnis 20,8%, informacijos perdavimas tėvams, kurio dažnis 15%, apsilankymai namuose, dažnis – 13,1%, pokalbiai, kurių dažnis – 12,5%.

Norėdami tiksliau išskirti dažniausiai taikomas bendradarbiavimo formas tarp mokytojų ir tėvų atlikome faktorinę analizę. Faktorinės analizės metu išskirti 4 interpretuoti faktoriai, paaiškinantys 61,4 % visos sklaidos. Faktorinės analizės rezultatai pateikiami 3 lentelėje.

Dažniausiai taikomų bendradarbiavimo formų tarp pedagogų ir ugdytinių tėvų faktorinė analizė

Struktūriniai komponentai	L	%	KMO
Tėvų konsultavimas			0,71
Tėvų švietimas	0.857	20,8	
Specialistų konsultacijos mokykloje	0.825		
Atvirų durų dienos	0.627		
Informacijos perdavimas tėvams			
Pateikta informacija pasiekimų knygelėse	0.809	15,0	
Bendri tėvų susirinkimai	0.594		
Apsilankymai namuose			
Apsilankymas namuose	0.735	13,1	
Pokalbiai			
Individualūs pokalbiai su mokytoja	0.742	12,5	
Pokalbiai telefonu	0.612		
Grupiniai pokalbiai (kai kviečiami vienodų charakterių ir pomėgių vaikų tėvai)	0.581		

Pirmasis faktorius – tėvų konsultavimas (20,8 % sklaidos) apima tėvų švietimą, specialistų konsultacijas mokykloje, atvirų durų dienas. Šio faktoriaus savitumas, kad tėvai supažindinami su vaiko raidos ir ugdymo(si) ypatumais, būdais ir gali geriau suvokti kasdieninį mokyklos gyvenimą, geriau suprasti ir įvertinti pedagogo darbą, geriau pažinti savo vaikus, o kartu pergalvoti savo pareigas mokyklai ir vaikams.

Antrasis faktorius – informacijos perdavimas tėvams (15 % sklaidos) apima informacijos pateikimą pasiekimų knygelėse, bendrus tėvų susirinkimus. Šio faktoriaus savitumas, tai kad siekdami kokybiškesnio bendradarbiavimo su tėvais ir konstruktyviau spręsti ugdymo klausimus, pedagogai pateikia išsamią informaciją pasiekimų knygelėse apie vaiko ugdymo(si) ypatumus bei organizuoja bendrus tėvų susirinkimus.

Trečiasis faktorius – apsilankymai namuose (13,1 % sklaidos). Šiam faktoriui būdinga tai, kad lankantis namuose gali būti aptariamoms įvairios nuomonės apie vaiko ugdymą(si), susipažįstama su kitais šeimos nariais, priimami sprendimai, kaip koreguoti vaiko ugdymą(si) ar elgesį.

Ketvirtasis faktorius – pokalbiai (12,5 % sklaidos) apima individualius pokalbius su mokytoja, pokalbius telefonu, grupinius pokalbius (kai kviečiami vienodų charakterių ir pomėgių vaikų tėvai). Šis faktorius savitas tuo, kad pokalbiai geriau tenkina tėvų poreikius ir interesus, operatyviau galima spręsti iškilusias problemas ir pati pagalba yra dalykiškesnė.

Pagal faktorinės analizės duomenis, išskrito šios grupės: įdomūs tėvų susirinkimai, bendri tėvų ir vaikų susirinkimai.

Norėdami tiksliau išskirti kokybiško bendradarbiavimo formas tarp pedagogų ir tėvų atlikome faktorinę analizę. Faktorinės analizės metu išskirti 5 interpretuoti faktoriai, paaiškinantys 63,3 % visos sklaidos. Faktorinės analizės rezultatai pateikiami 4 lentelėje.

4 lentelė

Kokybiško bendradarbiavimo formų tarp mokytojų ir ugdytinių tėvų būtų faktorinė analizė

Struktūriniai komponentai	L	%	KMO
Informacijos perdavimas tėvams			0,76
Pokalbiai telefonu	0.791	15,6	
Atvirų durų dienos	0.786		
Pateikta informacija pasiekimų knygelėse	0.598		
Tėvų konsultacijos			
Specialistų konsultacijos mokykloje	0.763	13,6	
Tėvų švietimas	0.737		
Informaciniai susitikimai			
Bendri tėvų susirinkimai	0.707	12,0	
Grupiniai pokalbiai (kai kviečiami vienodų charakterių ir pomėgių vaikų tėvai)	0.574		
Bendri tėvų ir vaikų susirinkimai			
Bendri tėvų ir vaikų susirinkimai	0.848	11,7	
Bendradarbiavimo formos su tėvais			
Įdomūs tėvų susirinkimai	0.812	10,4	
Individualūs pokalbiai su mokytoja	0.558		

Pirmasis faktorius – informacijos perdavimas tėvams (15,6 % sklaidos) apima pokalbius telefonu, atvirų durų dienas, informacijos pateikimą pasiekimų knygelėse. Šis faktorius savitas tuo, kad šiomis bendradarbiavimo formomis tėvams teikiami patarimai, pasiūlymai, sprendžiamos vaiko asmeninės problemos. Jis laikomas kokybiškiausiu, nes tenkina tėvų poreikius ir interesus, operatyviai sprendžiant iškilusius sunkumus.

Antrasis faktorius – tėvų konsultacijos (13,6 % sklaidos) apima specialistų konsultacijas mokykloje ir tėvų švietimą. Šio faktoriaus savitumas, tai, kad šios bendradarbiavimo formos padeda spręsti specifines ugdymo(si) problemas. Konsultuojančiam specialistui nusakoma problema, ji aptariama, išsakomos nuomonės, ir specialistas pataria, kaip kompetentingiau išspręsti problemą, analizuoja pokyčius.

Trečiasis faktorius – informaciniai susitikimai (12 % sklaidos) apima bendrus tėvų susirinkimus, grupinius pokalbius (kai kviečiami vienodų charakterių ir pomėgių vaikų tėvai).

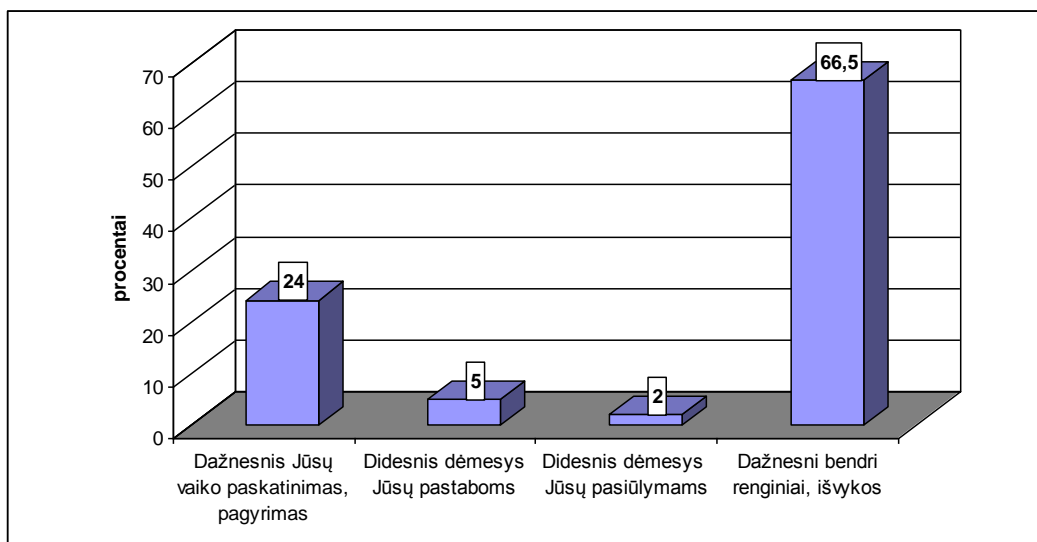
Šis faktorius savitas tuo, kad informaciniuose susitikimuose siekiama suteikti kuo daugiau informacijos apie ugdymo procesą, jo ypatumus.

Ketvirtasis faktorius – bendri tėvų ir vaikų susirinkimai (11,7 % sklaidos). Šis faktorius savitas tuo, kad bendradarbiavime dalyvauja ir vaikai. Visų komandos narių dalyvavimas leidžia kompetentingiau, konkrečiau, operatyviau spręsti ugdymo(si) procese iškilusius klausimus ir rasti jiems priimtinausią sprendimo būdą.

Penktasis faktorius – bendradarbiavimo formos su tėvais (10,4 % sklaidos) apima įdomius tėvų susirinkimus, individualius pokalbius su mokytoja. Šio faktoriaus savitumas tai, kad perduodama aktuali, naudinga, įdomi informacija, kurią tėvai gali pritaikyti auklėjant savo vaikus.

Pagal faktorinės analizės duomenis, iškrito ši grupė - apsilankymas namuose. Šią bendradarbiavimo formą tėvai įvardina kaip nepriimtinausia, teikiančia mažiausią naudą kokybiškam bendradarbiavimui.

Iš tėvų anketų duomenų pastebėta, kad aktyvesnį tėvų bendradarbiavimą su mokykla paskatintų dažnesni bendri renginiai, išvykos. Tai teigia 66,5% respondentų. Bendradarbiavimo aktyvumo neskatintų didesnis pedagogų dėmesys į tėvų pastabas, pasiūlymus. 24% tėvų teigia, kad aktyvesnį bendradarbiavimą paskatintų, jei pedagogai dažniau pagirtų, paskatintų mokinius. Būdai, kurie padėtų aktyviau bendradarbiauti su mokykla pateiktos 39 paveiksle.

39 pav. **Būdai, padedantys aktyviau bendradarbiauti su mokykla (%)**, (N=200)

Iš pateiktų duomenų, galima daryti išvadą, kad svarbiausia kokybiškam bendradarbiavimui yra įvairūs bendradarbiavimo būdai ir formos. Tėvai teigia, kad ir aktyviau bendradarbiauti jiems padėtų dažnesni bendri renginiai, išvykos.

Siekiant išsiaiškinti daugiau apie bendradarbiavimo kokybę tarp pedagogų ir ugdytinių tėvų, buvo pateikti keturi atviri klausimai. Pirmuoju klausimu norėta sužinoti tėvų nuomones apie kokybišką bendradarbiavimą tarp jų pačių ir pedagogų. Dauguma Šiaulių miesto tėvų teigia, kad kokybiškas bendradarbiavimas tarp jų ir pedagogų tai yra abipusė pagarba, pasitikėjimas, noras dirbti viena kryptimi, t.y., padėti mokiniui ugdytis mokykloje. Taip pat nemažai tėvų išskyrė, kad kokybiškas bendradarbiavimas - tai individualūs pokalbiai, tėvų susirinkimai.

Joniškio miesto tėvai, taip pat kaip ir Šiaulių, teigia, kad kokybiškas bendradarbiavimas yra abipusė pagarba, pasitikėjimas, noras dirbti viena kryptimi, individualūs pokalbiai, informacijos pateikimas. Kiek mažiau tėvai teigia, kad tai - tėvų susirinkimai, bendros išvykos.

Joniškio rajono tėvai kokybišku bendradarbiavimu visų pirma laiko tėvų susirinkimus, domėjimąsi savo vaiku, jo ugdymu(si), pasiekimais, sunkumais. Taip pat buvo atsakymų, kad kokybiškas bendradarbiavimas, tai, visų pirma, tėvų švietimas, individualūs pokalbiai, pagarba vienas kitam.

Taigi daugiausia tėvai teigia, kad kokybiškas bendradarbiavimas yra abipusė pagarba vienas kitam, supratimas bei individualūs pokalbiai. Šiems teiginiams pritaria ir pedagogai, nes jų anketose taip pat tai išryškėjo. Vadinasi, norint kokybiškai bendradarbiauti, visų pirma, turime susikalbėti, suprasti, gerbti vieni kitus.

Į klausimą, kas turėtų prisiimti atsakomybę už kokybišką bendradarbiavimą tarp tėvų ir pedagogų, beveik visi respondentai atsakė, kad tėvai ir pedagogai kartu. Vienas respondentas iš Šiaulių, teigia kad atsakingi už kokybišką bendradarbiavimą pedagogai ir mokyklos administracija. Trys Šiaulių miesto, po keturis Joniškio miesto ir Joniškio rajono respondentus teigia, kad atsakingi už kokybišką bendradarbiavimą yra patys tėvai.

Taigi didžioji dauguma apklaustų tėvų mano, kad atsakomybę už kokybišką bendradarbiavimą turi dalintis abi pusės tiek pedagogai, tiek tėvai.

Tėvai ne mažai išskyrė priemonių ir būdų, kurie padėtų plėtoti kokybiškam bendradarbiavimui tarp pedagogų ir tėvų. Šiaulių miesto tėvams svarbiausios priemonės ir būdai šie: individualūs pokalbiai, tėvų susirinkimai, informacijos pateikimas pasiekimų knygelėse, specialistų patarimai, konsultacijos. Kiek mažiau tėvų teigia, kad svarbios yra atvirų durų dienos, tėvų poreikių, norų išklausymas.

Joniškio miesto tėvams svarbios šios priemonės ir būdai: dalyvavimas įvairiose šventėse, renginiuose, išvykose, dažnesnis tėvų apsilankymas mokykloje, susirinkimai, abipusė pagarba ir pasitikėjimas vieni kitais, individualūs pokalbiai.

Joniškio rajono tėveliams kokybišką bendradarbiavimą padėtų plėtoti šie būdai ir priemonės: dalyvavimas šventėse, renginiuose, išvykose, susirinkimuose, individualūs pokalbiai, dažnesnis apsilankymas mokykloje, didesnis domėjimasis savo vaiku, darbas viena kryptimi, t.y., vaiko labui.

Taigi tėvų nuomone, kuo įvairesnės formos, priemonės, būdai taikomi bendradarbiaujant su pedagogais, tuo atsiranda kokybiškesnis bendradarbiavimas. Bendradarbiavimo formos užtikrina kokybišką bendradarbiavimą tarp tėvų ir pedagogų.

Tėvai išsakė nemažai nuomonių, kuo jie galėtų prisidėti prie kokybiško bendradarbiavimo su pedagogais. Šiaulių miesto tėvai labiausiai akcentavo tai, kad galėtų padėti organizuoti ir daugiau dalyvauti šventėse, renginiuose, išvykose, ekskursijose, dažniau apsilankyti mokykloje ir daugiau pasidomėti bei dalyvauti savo vaikų ugdymo(si) procesu.

Joniškio miesto tėvai galėtų prisidėti prie kokybiško bendradarbiavimo tuo, kad dažniau apsilankytų mokykloje, dalyvautų ir padėtų organizuoti šventes, ekskursijas, daugiau domėtusi savo vaiko ugdymo(si) ypatumais, galėtų padėti mokytojais ugdymo proceso metu. Kai kurie tėvai išskyrė, kad galėtų padėti finansiškai.

Joniškio rajono tėvų išsakytos nuomonės sutapo su Šiaulių ir Joniškio miestų tėvų nuomonėmis.

Į atvirus anketos klausimus neatsakė 11 Šiaulių miesto tėvų, 16 Joniškio miesto, 15 Joniškio rajono tėvų. Tokius skaičius galėjo lemti laiko stoka, nuomonės neturėjimas į pateiktus klausimus. Iš pateiktų atsakymų labiausiai išsiskyrė pagarba, supratimas, noras padėti vienas kitam bei įvairių bendradarbiavimo formų parinkimas, taikymas. Taigi galima teigti, kad kokybiškam bendradarbiavimo valdymui, tėvų nuomone, didžiausią įtaką turi įvairių, priimtinių formų, priemonių, būdų parinkimas ir taikymas.

Išanalizavus tiek tėvų, tiek pedagogų anketų duomenis, galima teigti, kad tėvų ir pedagogų nuomonės sutapo dėl kokybiško bendradarbiavimo valdymo. Tai įtakoja pasirinktos tinkamos ir priimtinos bendradarbiavimo formos, priemonės, būdai.

Išvados

1. Tyrimas patvirtino darbo pradžioje iškeltą hipotezę, kad tinkamų bendradarbiavimo formų parinkimas gali užtikrinti kokybiškesnį bendradarbiavimą tarp tėvų ir pedagogų. Tiek iš pedagogų, tiek iš tėvų apklausos išryškėjo, kad bendradarbiavimo kokybės valdymas tarp pedagogų ir ugdytinių tėvų priklauso nuo pasirinktų ir priimtinių abiemis pusėms bendradarbiavimo formų. Kuo įvairesnės bendradarbiavimo formos, tuo kokybiškesnis jo valdymas.
2. Literatūros analizė atskleidė, kad šeima ir mokykla – dvi institucijos, kurios turi būti vienodai atsakingos už vaiko ugdymo(si) ir tobulinimo(si) sėkmę.
3. Tyrimo analizė rodo, kad pedagogai, bendraudami su ugdytinių tėvais, taiko įvairias bendradarbiavimo formas iš kurių labiausiai priimtinomis, efektyviomis ir teikiančiomis didžiausią naudą kokybiškam bendradarbiavimui pedagogai laiko - individualius pokalbius, informacijos pateikimą pasiekimų knygelėse, bendrus tėvų ir vaikų susirinkimus; tėvai - individualius pokalbius, informacijos pateikimą pasiekimų knygelėse, pokalbius telefonu.
4. Ištyrus tėvų ir pedagogų požiūrį į tarpusavio bendradarbiavimo kokybę ir jos valdymą, išaiškėjo, kad iš abiejų pusių, trūksta iniciatyvos dėl nuoseklaus, kokybiško bendradarbiavimo. Dauguma tėvų pasyviai dalyvauja vaiko ugdymo procese, mokyklos organizuojamuose renginiuose ir pan. Pedagogai per mažai ieško efektyvesnių būdų, kaip įtraukti į šį procesą tėvus.
5. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad abi pusės - tiek pedagogai, tiek tėvai yra atsakingos už tarpusavio kokybišką bendradarbiavimą, bet dauguma tėvų ne visada prisiima atsakomybę už tai.
6. Specialistai, dirbantys pradinėse klasėse, turi palaikyti nuolatinę ryšį su ugdytinių tėvais ir pradinių klasių mokytoja, kad būtų pasiektas teigiamas rezultatas, dirbant su vaikais.

Rekomendacijos

Rekomendacijos pradinių klasių mokinių tėvams:

1. Siekti kuo didesnio įsitraukimo į vaiko ugdymo(si) procesą, pedagogų organizuojamus susirinkimus, renginius, išvykas.
2. Gilinti savo pedagogines žinias bei semtis praktinių ir teorinių žinių apie vaiko ugdymą(si).
3. Rodyti didesnę iniciatyvą siekiant kokybiško bendradarbiavimo su jų vaiką ugdančiais pradinių klasių pedagogais.
4. Prisiimti didesnę atsakomybę už vaiko ugdymo(si) procesą

Rekomendacijos pradinių klasių pedagogams:

1. Stengtis pažinti kiekvieno ugdytinio šeimą, jos kultūrinę bei socialinę aplinką, konfesinius įsitikinimus, tradicijas.
2. Ieškoti ir taikyti naujų, populiariesnių, priimtinesnių bei kokybiškesnių bendradarbiavimo su ugdytinių tėvais, formų, būdų, metodų, priemonių.
3. Skatinti aktyvesnį tėvų dalyvavimą vaiko ugdymo(si) procese, organizuojamuose renginiuose, išvykose.
4. Rodyti didesnę iniciatyvą siekiant kokybiško bendradarbiavimo su ugdytinių tėvais.

LITERATŪRA

1. Ališauskienė S. (2003). Specialistų ir tėvų bendradarbiavimo predispozicija ir bendradarbiavimo kūrimas. *Specialusis ugdymas*, 1 (8), p. 129 – 138.
2. Ališauskienė S., Miltenienė L. (2004). *Bendravimas tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
3. Almonaitienė J. (2006). *Bendravimo psichologija*. Kaunas: Technologija.
4. Ambrukaitis J., Ališauskas A., Lapinienė R., Ruškus J. (2003). *Specialiojo ugdymo pagrindai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
5. Anzenbacher A. (1992). *Filosofijos įvadas*. Vilnius: Katalikų pasaulis.
6. Armonaitė B. (2002). Bendravimas ir bendradarbiavimas su mokinių tėvais. *Pradinės mokyklos aktualijos. Mokslinės praktinės konferencijos medžiaga*. Šiauliai, 2002 m. balandžio 19 – 20 d.
7. Barkauskaitė M. ir kt. (2001). *Specialiųjų poreikių vaikų ugdymas*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
8. Bitinas B. (2000). *Ugdymo filosofija*. Vilnius: Enciklopedija.
9. Bobrova L., Kazlauskienė A., Lukavičienė V. ir kt. (2008). Kursinių ir baigiamųjų (bakaluro, magistro, specialiųjų profesinių studijų) darbų rengimo ir gynimo metodinės rekomendacijos. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
10. Budrienė R. (2000). Komandinio darbo principų taikymas mokinių kalbos sutrikimams šalinti. *Specialusis ir socialinis ugdymas (tarptautinis aspektas). Mokslinės konferencijos medžiaga*. Šiauliai, 2000 m. sausio 26 – 27 d.
11. Butkienė G., Kepalaitė A. (1996). *Mokymasis ir asmenybės brendimas*. Vilnius: Margi raštai.
12. Buzzing P. (2004). The framework for school inspection: a perspective on the effectiveness of teachers and school leaders. *Professional standards for teachers & school leaders. A key to school improvement*, p. 21 – 41.
13. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* (2000). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
14. Dapkienė S. (1997). *Klasės auklėtojas ir auklėtinio šeima*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
15. Dapkienė S. (2002). Klasės auklėtojo vaidmuo kuriant mokinių ir tėvų bendruomenę. *Socialinis ugdymas: mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas II*. Respublikonės mokslinės praktinės konferencijos straipsnių rinkinys, p. 60 – 67. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

16. Dapkienė S. (2002). *Klasės auklėtojas ir tėvai – partneriai*. Šiauliai.
17. Dapkienė S. (2002). Mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas: teorinis aspektas. *Pedagogika. Mokslo darbai*, 61, p. 39-43.
18. Dapkienė S. (2003). *Klasės auklėtojas ir tėvai – partneriai*. Šiauliai.
19. Dranginytė J., Ivanauskienė F. (2002). Pedago ir tėvų bendradarbiavimo ypatumai pradinėje mokykloje. *Socialinis ugdymas: mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas II*. Respublikonės mokslinės praktinės konferencijos straipsnių rinkinys, p. 83-87. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
20. Dumbliauskas V. (1999). *Sociologija. Mokymo priemonė*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla. [Žiūrėta 2008-04-02]. Prieiga per internetą: <http://www.vpu.lt/bibl/elvpu/15259.pdf>
21. Evarard B., Morris G. (1997). *Efektyvus mokyklos valdymas*. Vilnius: Poligrafija ir informatika
22. Fullan M. (1998). *Pokyčių jėgos: Skverbimasis į ugdymo reformos gelmes*. Vilnius: Tyto alba.
23. Gailienė D., Bulotaitė L., Sturlienė N. (2002). *Asmenybės ir bendravimo psichologija*. Vadovėlis XI – XII klasėms. Vilnius: Tyto alba.
24. Galkienė A. (1999). Negalės vaikų ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje. *Pedagogika*, 39, p. 148-164.
25. Gage N. L., Berliner D.C. (1994). *Pedagoginė psichologija*. Vilnius: Alma litera.
26. Grincevičienė V. (1999). Tėvų požiūris į vaikų mokymosi rezultatus ir galimybes mokyklos kaitos kontekste. *Švietimo reforma ir mokytojų rengimas. Ugdymo kaita ir šiuolaikinės pedagoginės technologijos. VI Tarptautinė mokslinė konferencija*. Vilnius, 1999 rugsėjo 23-25 d. [Žiūrėta 2008-04-03]. Prieiga per internetą: <http://www.vpu.lt/bibl/elvpu/14540.pdf>
27. Gudaitienė A. (2002). Šeimos ir mokytojų vaidmuo sprendžiant pradinių klasių mokinių socializacijos problemas. *Socialinis ugdymas: mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas II*. Respublikinės mokslinės praktinės konferencijos straipsnių rinkinys, p. 75 – 82. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
28. Gudonis V., Valantinas A., Strimaitienė L. (2003). Bendrojo lavinimo mokyklos bendruomenės nuostatos į specialiąsias klases ir jų ugdytinius. *Specialusis ugdymas*, 2 (9), p. 73 – 84.
29. Ivanauskienė F. (2002). Pedagogų ir šeimos bendradarbiavimas: planavimo aspektai. *Socialinis ugdymas: mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas. II*. Respublikinės

- mokslinės praktinės konferencijos straipsnių rinkinys, p. 87-93. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
30. Jacikevičienė O., Rupšienė L. (1999). *Bendradarbiavimas ir kooperacija ugdant vaikus*. Klaipėda.
  31. Jarvis P. (2001). *Mokymosi paradoksai*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo studijų centras.
  32. Jensen E. (2001). *Tobulas mokymas : daugiau kaip 1000 praktinių patarimų vaikų ir suaugusiųjų mokytojams*. Vilnius.
  33. Jovaiša L. (1999). *Profesinio konsultavimo psichologija*. Vilnius: Agora.
  34. Kaffemanienė I. (2001). Moksleivių bei pedagogų požiūris į specialiųjų poreikių bendraamžius. *Specialusis ugdymas*, 4 (1), p. 22-39. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
  35. Kontautienė R. (2006). *Bendradarbiavimo sistema ir jos valdymas mokykloje*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
  36. Kvieskienė (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė*. Vilnius. [Žiūrėta 2008-04-01]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpu.lt/bibl/elvpu/37059.pdf>>
  37. Laužikas J. (1974). *Mokinių pažinimas ir mokymo diferencijavimas*. Kaunas.
  38. Lepėškienė V. (1999). Mokytojų vertybių ir profesinių nuostatų tyrimas. *Švietimo reforma ir mokytojų rengimas. Ugdymo kaita ir šiuolaikinės pedagoginės technologijos. VI Tarptautinė mokslinė konferencija. Mokslo darbai. I dalis*. Vilnius, 1999 rugsėjo 23-25 d. [Žiūrėta 2008-04-01]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpu.lt/bibl/elvpu/14539.pdf> >
  39. *Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrieji nuostatai*. (1999). [Žiūrėta 2008-04-03]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/1999-08-23-966.htm>
  40. *Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos ir išsilavinimo standartai* (2003). Priešmokyklinis, pradinis ir pagrindinis ugdymas. Vilnius.
  41. *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas*. 2003 m. birželio 17d. Nr. IX-1630. [Žiūrėta 2008-04-18]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=214236>
  42. *Lietuvos Respublikos švietimo koncepcija* (1992). [Žiūrėta 2008-04-18]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/strategija/docs/srp/koncepcija/koncepcija1.htm#3_2>
  43. Lindberg J. A., Swick A. M. (2006). *Common – Sense Classroom Management for Elementary School Teachers*. California.
  44. Lukšienė M. (1993). Atsinaujinimo (kaitos) nuostata ir poreikis. *Lietuvos švietimo*

- reformos gairės. Straipsnių rinkinys. Lietuvos kultūros ir švietimo ministerija. Pedagogikos inst. Sudarė Dereškevičius P. Vilnius. p. 102 – 113.*
45. Malinauskas R. (1997). Pedagogikos studentų bendravimo ir bendradarbiavimo poreikiai ir galimybės (socialinio rengimo aspektai). *Švietimo reforma ir mokytojų rengimas. Humanizmas, demokratija ir pilietiškumas mokykloje. IV tarptautinė mokslinė konferencija. Mokslo darbai. Vilnius, 1997 spalio 8 – 10 d.* [Žiūrėta 2008-04-01]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpu.lt/bibl/elvpu/7282.pdf>>
46. Malinauskas R., Miškinis K. (1999). Pedagogikos studentų socialinės parengties ypatumai dėstytojų akimis. *Pedagogika* 39. [Žiūrėta 2008-04-01]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpu.lt/bibl/elvpu/pedag39.pdf>>
47. Miltenienė L. (2004). Pedagogų nuostatos į specialųjį ugdymą ir ugdymo dalyvių bendradarbiavimą: struktūros ir raiškos ypatumai. *Specialusis ugdymas*, 2 (11), p. 151-165).
48. Miltenienė L. (2005). Bendradarbiavimo realybė tenkinant vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius bendrojo lavinimo mokykloje. *Specialusis ugdymas*, 2 (13), p. 34- 43.
49. Monkevičienė O., Schoroškienė V. (Sud.) (2007). *Pradinių klasių mokytojo kompetencijų vertinimas: vertinimo metodikų komplektas pradedančio dirbti mokytojo mentoriui: mokomoji knyga.* Kaunas: Technologija.
50. *Pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelis* (2003). [Žiūrėta 2008-04-05]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=215856>
51. Petrulytė A. (2008). *Bendravimo psichologija.* Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
52. Pikūnas J., Paulauskienė A. (2000). *Asmenybės vystymasis: kelias į savęs atradimą.* Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros mokslo ir švietimo centras
53. Pikūnas J., Paulauskienė A. (2001). *Asmenybės vystymasis: kelias į savęs atradimą.* Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas
54. Razauskas R.(1994). *365 Vadovo dienos: valdymo etika.* Vilnius: Mintis.
55. Senge P., Cambron – McCabe N., Lucas T. ir kt. (2000). *School that learn.*
56. Sipavičienė S. (2008). Tėvai ir pedagogai – ugdymo partneriai. *Žvirblių takas*, 1, p. 47 – 49.
57. Skeirienė D. (2005). *Kaip nuo pedagogo kompetencijos priklauso bendradarbiavimo sklaida.* [Žiūrėta 2008-04-15]. Prieiga per internetą: <http://www.gimtasizodis.lt/skeiriene_05_2.htm>

58. Survutaitė D. (1999). Vydūnas apie visuomenės ir mokyklos sąveiką. *Pedagogika* 39. [Žiūrėta 2008-04-01]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpu.lt/bibl/elvpu/pedag39.pdf>>
59. Štaraitienė J. (2002). Mokytojo ir šeimos bendravimas ir bendradarbiavimas. *Pradinės mokyklos aktualijos. Mokslinės praktinės konferencijos medžiaga*. Šiauliai, 2002 m. balandžio 19 – 20 d.
60. Tamošiūnas T. (1999). Pedagogų profesinių gebėjimų vertinimo koreliacinė ir klasterinė analizė. *Švietimo reforma ir mokytojų rengimas. Ugdymo kaita ir šiuolaikinės pedagoginės technologijos. VI Tarptautinė mokslinė konferencija. Mokslo darbai. II dalis*. Vilnius, 1999 rugsėjo 23-25 d. [Žiūrėta 2008-04-01]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpu.lt/bibl/elvpu/14538.pdf>>
61. Teresevičienė M., Gedvilienė G. (2000). *Mokymasis bendradarbiaujant*. Vilnius: Genelis.
62. Tomėnienė L., Antonovienė V. (2000). Specialiųjų poreikių vaikų, jų tėvų dalyvavimas ugdymo procese. *Specialusis ir socialinis ugdymas (tarptautinis aspektas)*. Mokslinės konferencijos medžiaga. Šiauliai, 2000 m. sausio 26 – 27 d.
63. Udrėnaitė L. (2002). Mokyklos ir šeimos aplinkų sąveika. *Socialinis ugdymas: mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas II*. Respublikonės mokslinės praktinės konferencijos straipsnių rinkinys, p. 109 – 115. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
64. *Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija*. 2003 m. gegužės 20 d. Nr. IX-1569. [Žiūrėta 2008-04-03]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=211767
65. *Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas*. (1996). [Žiūrėta 2008-04-03]. Prieiga per internetą: <http://www.nplc.lt/nj/Dokumentai/Liet_teis_aktai/LR_vaiko%20teisiu_apsaugos_pagrindu_istatymas.htm>
66. Vasiliauskas R. (1999). Motina – vaiko ugdytoja liaudies pedagogikoje. *Pedagogika* 39. [Žiūrėta 2008-04-01]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpu.lt/bibl/elvpu/pedag39.pdf>>
67. Zinkevičienė D. (2002). Mokyklos bendravimas ir bendradarbiavimas su tėvais. *Žvirblių takas*. [Žiūrėta 2008-04-15]. Prieiga per internetą: <http://www.gimtasiszodis.lt/zinkev_02_4.htm>
68. Zuzevičiūtė V. (1999). Reikalavimai pedagogams ir būsimųjų pedagogų saviprata. *Švietimo reforma ir mokytojų rengimas. Ugdymo kaita ir šiuolaikinės pedagoginės technologijos. VI Tarptautinė mokslinė konferencija*. Vilnius, 1999 rugsėjo 23-25 d.

[Žiūrėta 2008-04-02]. Prieiga per internetą:

<<http://www.vpu.lt/bibl/elvpu/14540.pdf>>

69. Želvys R. (2007). *Bendravimo psichologija*. Vilnius: Margi raštai.

PRIEDAI